Nr 82.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statens understödsverksamhet till främjande av avdikning av viss mark; given Stockholms slott den 5 februari 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 februari 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Linders anför:

I årets statsverksproposition har, i avbidan på den proposition i ämnet, som må varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1926—1927 beräknats under *nionde huvudtiteln,* punkten 90, ett belopp av 1,800,000 kronor till statens avdikningsanslag samt under *utgifter för kapitalökning,* bilaga 3, punkten 1, ett belopp av 2,600,000 kronor såsom kapitalökning för statens avdikningslånefond.

Gällande bestämmelser för odlingslån och avdikningsanslag.

Då jag nu går att ånyo för Kungl. Maj:t framlägga berörda spörsmål, vill jag inledningsvis erinra därom, att staten för närvarande understöder torrläggning av sankmarker genom lån ur odlingslånefonden samt bidrag utan återbetalningsskyldighet från norrländska och allmänna avdikningsanslagen.

Gällande villkor för *lån ur odlingslånefonden* äro meddelade i kungörelse den 9 oktober 1914 (nr 278) med däri genom kungörelse den 9 juni 1922 (nr 289) gjord ändring samt innebära i huvudsak följande.

Lån må av Kungl. Maj:t anvisas till utförande av sådana vattenavlednings- och avdikningsföretag, vilka avse odling av sanka trakter eller förbättring på annat sätt än genom täckdikning av förut odlad åker eller äng eller vinnande av ny äng. Lånebeloppet kan uppgå till hela den beräknade vattenavlednings- och avdikningskostnaden efter avdrag av eventuellt beviljat bidrag från norrländska eller allmänna avdikningsanslaget, dock med iakttagande dels att kostnaden för tegdikning eller täckdikning härvid ej inräknas, dels ock att lånet icke överstiger 70 procent av det genom vattenavlednings- och avdikningsarbetet uppkommande jordförbättringsvärdet. Med låntagare upprättas kontrakt om arbetsföretaget ävensom om visst odlingsarbetes fullgörande, för vilket senare säkerhet skall ställas. Beviljade lånemedel få lyftas i mån av torrläggningsarbetets fortgång. De tre första åren efter första lyftningsdagen äro räntefria. För nästföljande tre år beräknas å lyftade belopp 3.6 procent årlig ränta, vilken vid dessa tre års slut lägges till lånesumman. Å det sålunda uppkommande beloppet erlägges från och med sjunde året en annuitet av 6 procent, varav såsom ränta räknas 3.6 procent å oguldet kapitalbelopp. Amorteringstiden är omkring 26 år. Sedan lånet blivit i sin helhet utanordnat från statskontoret, fördelas det på vederbörande fastigheter, vilkas ägare hava att ansvara för föreskrivna inbetalningar.

I lagen den 9 oktober 1914 (nr 279) om ändrad lydelse av förordningen den 20 juli 1855 angående kronans rätt vid återbetalning av lån, som blivit i jordebok antecknade, stadgas, att, då lån av allmänna medel för beredande av odlingsföretag medelst utdikningar eller vattenavtappningar, likmätigt kungörelserna den 13 juni 1845 och den 3 november 1848, blivit i jordebok antecknat, kronan äger för de årliga avbetalnings- och räntebeloppen lika rätt i den fastighet, vilken lånet blivit påfört, som för annan avgäld eller ränta av fast egendom, efter ty i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.

Gällande villkor för erhållande och tillgodonjutande av *statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget,* intagna i kungörelse den 28 juli 1916 (nr 377) med däri genom kungörelse den 15 juni 1922 (nr 290) vidtagen ändring, äro av i huvudsak följande innebörd.

Anslaget avser understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna. Bidrag utgår till företag, som avser uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd eller utdikning av redan odlad jord. De båda förstnämnda slagen av företag äga visst företräde framför utdikning av redan odlad jord. Bidraget kan av Kungl. Maj:t bestämmas till *högst hälften* av såväl den enligt fastställd arbetsplan beräknade kostnaden för vattenavledningen och sådan avdikning, som ej är att hänföra till teg- eller täckdikning, som ock den av lantbruksstyrelsen godkända kostnaden för undersökningen och förrättningen samt för statsbidragets erhållande erforderliga kartor och handlingar. Den omständighet, att företaget åtnjuter lån ur odlingslånefonden, utgör icke hinder för bidrags beviljande. Sedan statsbidrag beviljats, avslutas kontrakt om arbetets utförande, varefter bidraget utanordnas från statskontoret efter tillstyrkan av lantbruksstyrelsen i mån av arbetets fortgång.

Rörande *tillämpningen* gäller, att statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget från och med 1921 icke beviljats, då företagets kostnad med mer än 20 procent överstigit jordförbättringsvärdet. Från och med 1922 har, där uppskattning av värdeförbättring ej skett, bidrag ej beviljats, då kostnaden överstigit 750 kronor per hektar, och har bidrag till företag, där värdeförbättringen ej uppskattats, beviljats med belopp av högst 250 kronor per hektar.

Gällande villkor för erhållande och tillgodonjutande av *statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget* återfinnas i kungörelse den 28 juli 1916 (nr 376) med däri genom kungörelse den 15 juni 1922 (nr 291) gjord ändring samt skilja sig från motsvarande bestämmelser för norrländska avdikningsanslaget i huvudsakligen följande avseenden.

Från allmänna avdikningsanslaget, som avser understödjande av företag inom andra delar av riket än Norrland och Dalarna, utgår bidrag till *högst en tredjedel* av kostnaden, då fråga är om avdikning av till åker eller äng lämplig jord eller redan odlad jord, samt till *högst hälften* av kostnaden, då fråga är om avdikning av sådan mark, vars torrläggning avser endast minskning av frostländighet för närliggande bygd.
Rörande *tillämpningen* gäller, att från och med 1921 har statsbidrag ej beviljats, då kostnaden med mer än 20 procent överstigit värdeförhöjningen, och har sedan hösten 1921 bidraget vid icke bäriga företag beräknats till viss del av värdeförhöjningen, ej av kostnaden. Från senare delen av 1923 har statsbidrag från anslaget i regel ej beviljats till högsta medgivna belopp. I allmänhet har sålunda statsbidrag endast beviljats till företag, avseende även annat än frostminskning, med en fjärdedel av kostnaden, eventuellt jordförbättringsvärdet, samt till företag, avseende endast minskning av frostländighet, med en tredjedel av kostnaden, eventuellt jordförbättringsvärdet. I de fall, där båtnadsuppskattning ej skett, har bidrag icke beviljats företag, som dragit högre kostnad än 720 kronor per hektar.

Angående *handläggningen i lantbruksstyrelsen* av ärenden, som röra statsunderstöd i form av lån eller anslag för vattenavlednings-, avdikningsoch odlingsföretag har Kungl. Maj:t i kungörelse den 18 september 1918 (nr 907) meddelat särskilda föreskrifter. Däri stadgas, bland annat, skyldighet för lantbruksstyrelsen att vid handläggning av dylika ärenden i vissa fall inhämta yttrande från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Lantbruksstyrelsens utlåtande den 21 oktober 1925 med förslag till revision av gällande bestämmelser på hithörande område.

Av vissa anledningar, till vilka jag i det följande återkommer, har fråga nu uppkommit om viss omläggning av statens förevarande understödsverksamhet. Sålunda har lantbruksstyrelsen i utlåtande den 21 oktober 1925 framlagt förslag till revision av gällande författningar rörande norrländska och allmänna avdikningsanslagen samt odlingslånefonden. Vid ärendets behandling har lantbruksstyrelsen rådgjort med vattenrättsdomaren N. Gärde, ledamoten av riksdagens första kammare godsägaren G. Sederholm, ledamoten av riksdagens andra kammare hushållningssällskapssekreteraren P. Hedlund samt lantbruksingenjörerna A. Palm och H. Wikström.

I utlåtandet har lantbruksstyrelsen efter en utförlig motivering hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna av styrelsen i bilaga 1 till utlåtandet föreslagna ändrade grunder för understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall,

dels till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana torrläggningsföretag anvisa för budgetåret 1926—1927 under benämning *statens avdikningsanslag* ett extra reservationsanslag av 2,400,000 kronor,

dels medgiva, att av Kungl. Maj:t beviljade bidrag från norrländska och allmänna avdikningsanslagen må efter den 30 juni 1926 utbetalas från statens avdikningsanslag,

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 från statens avdikningsanslag bevilja statsbidrag å tillhopa 2,500,000 kronor,

dels godkänna av styrelsen i bilaga 2 till utlåtandet föreslagna ändrade grunder för understödjande medelst lån från odlingslånefonden av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall, och i samband därmed ändra fondens benämning till *statens avdikningslånefond*,

dels såsom kapitalökning för ifrågavarande fond för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag till sådant belopp, att under nämnda budgetår sammanlagt omkring 3,000,000 kronor må finnas tillgängliga för förekommande utbetalningar av beviljade lån,

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 från statens avdikningslånefond bevilja lån å tillhopa 3,800,000 kronor,

dels ock antaga av styrelsen i bilaga 3 till utlåtandet framställt förslag till lag om ändrad lydelse av 10 kap. 35 och 71 §§ vattenlagen.

Lantbruksstyrelsens förevarande utlåtande torde såsom bilaga böra fogas till detta protokoll.

Över utlåtandet hava infordrade yttranden avgivits av statskontoret, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt samtliga länsstyrelser, därvid vissa länsstyrelser inhämtat yttrande från vederbörande lantbruksingenjör eller hushållningssällskaps förvaltningsutskott, varjämte fullmäktige i riksgäldskontoret beretts tillfälle att yttra sig i ärendet. Slutligen har landstingens norrlandskommitté i skrivelse den 30 januari 1926 yttrat sig i ärendet.

Jag övergår nu att behandla de särskilda spörsmål, som av lantbruksstyrelsen beröras i förevarande utlåtande, och kommer jag därvid att i sitt sammanhang jämväl redogöra för det huvudsakliga innehållet av i ärendet avgivna infordrade yttranden.

1) Understödsverksamhetens ändamål samt allmänna förutsättningar för erhållande av bidrag och lån.

Lantbruksstyrelsen.

Efter att hava framhållit, att inom snart sagt alla landsdelar ännu förekomme avsevärda markområden, vilkas ekonomiska utnyttjande i första hand vore beroende av erforderliga torrläggningsarbetens verkställande, samt att sådana arbeten kraftigt bidroge till självförsörjningens tryggande och jordbruksproduktionens höjande, har lantbruksstyrelsen förklarat sig anse, att den här ifrågavarande understödsverksamheten med bidrag och lån för vissa torrläggningsföretag borde alltjämt fortgå. Lantbruksstyrelsen har emellertid funnit, att verksamheten tarvade revision i åtskilliga avseenden. Vid sådan revision borde såsom mål uppställas, *att det med understödsverksamheten avsedda ändamålet vunnes utan större statsutgifter än som härför oundgängligen krävdes.* Enligt styrelsens uttalande borde förutsättningen för erhållande av statsunderstöd — med vilket uttryck avsåges såväl lån som bidrag — undantagslöst vara, att genom torrläggningen vunnes sådan höjning av markens alstringsförmåga ur jordbrukssynpunkt, som enligt vattenlagen utgjorde förutsättning för tvångsdelaktighet i företaget. Understöd borde därför endast utgå till torrläggningsföretag, vilka avsåge *höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall.* Företag för marks utnyttjande på dylikt sätt för bete borde därvid likställas med övriga här ifrågakommande torrläggningsföretag. Tidigare företräde för nyodlingsföretag borde ej bibehållas. Nuvarande möjlighet att erhålla bidrag till torrläggningsföretag, avseende endast minskning av frostländighet, borde bortfalla.

Vad angår sistnämnda fråga om bidrag till *frostavdikningar* inhämtas av lantbruksstyrelsens utlåtande i huvudsak följande: I Norrland och Dalarna funnes näppeligen någon mark, vars utdikning icke kunde tänkas tjäna annat produktivt ändamål än frostländighetens minskning. Enligt styrelsens, av vetenskapliga undersökningar bekräftade uppfattning syntes dikningens betydelse för frostminskningen icke böra tillmätas större betydelse. Enär vattenlagen ej medgåve hållande av syneförrättning för torrläggning av mark enbart för frostminskningsändamål, kunde betryggande garantier ej erhållas för det framtida underhållet av för sådant ändamål upptagna diken, vilket vore en ytterligare anledning till avskiljande av frostavdikningarna från förevarande statliga understödsverksamhet.

Yttranden.

Redan nu torde böra framhållas, att de myndigheter, som enligt vad ovan meddelats yttrat sig över lantbruksstyrelsens utlåtande, till övervägande flertal i huvudsak biträtt styrelsens förslag såväl i nu förevarande som övriga delar, ehuru vissa myndigheter, såsom framgår av det följande, framställt erinringar i detaljer. Starkt motstånd mot förslagen har emellertid rests från länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen och enkannerligen i yttrandena från Västerbottens och Norrbottens län. Landstingens norrlandskommitté har likaledes kraftigt avstyrkt allt väsentligt i förslaget, därvid kommittén i huvudsak anfört samma synpunkter som dem, vilka anlagts i yttrandena från de två nordligaste länen.

Vad angår nu förevarande del av lantbruksstyrelsens förslag, nämligen frågan om understödsverksamhetens ändamål och allmänna förutsättningar, hava i vissa yttranden erinringar framställts mot borttagandet av företrädesrätten för nyodlingsföretag samt mot frostavdikningars avskiljande från bidragsmöjlighet.

I fråga om *förslaget att borttaga företrädesrätten för nyodlingsföretag* har Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, vars yttrande åberopats av länsstyrelsen i länet, uttalat, att dylikt borttagande kunde vara befogat under förutsättning, att tillgången på odlad jord motsvarade behovet. I trakter med rik tillgång på odlingsmark men relativt ringa areal odlad jord vore det däremot synnerligen nödvändigt, att nyodlingen lämnades kraftigt stöd. För kolonisatoriska åtgärder vore utdikningar av oodlad jord av den största betydelse. Länsstyrelsen i Norrbottens län har framhållit, att borttagandet av företrädet för nyodlingsföretag bleve till fördel för gamla kulturbygder, men för stora delar av Norrland, där god tillgång på odlingsmark funnes och där hemmanens odlade areal vore otillräcklig, bleve ändringen högst ofördelaktig.

Erinringar mot *förslaget, att stadsunderstöd ej vidare skulle lämnas företag, som avsåge endast minskning av frostländighet,* hava framställts från länsstyrelsen i Värmlands län och i yttrandena från de fyra nordligaste länen. Därvid uttalas i allmänhet, att den praktiska erfarenheten ådagalagt, att utdikning av sura marker ofta medfört minskad frostländighet för trakten. Understöd av allmänna medel borde därför även i fortsättningen lämnas för vissa frostavdikningar.

Departementschefen. Torrläggning av vattensjuka marker i syfte att på ett verksamt och ändamålsenligt sätt höja den produktiva jordens alstringsförmåga i jordbrukshänseende är en ur olika synpunkter så viktig angelägenhet, att den i minst lika hög grad som hittills bör kraftigt befordras från det allmännas sida. Därvid bör emellertid noggrant tillses, att största möjliga effektivitet vinnes inom ramen för statens ekonomiska uppoffringar för ändamålet.

Lantbruksstyrelsens nu förevarande förslag, utarbetat i samråd med sakkunniga representanter för skilda intressen och landsdelar, synes mig över huvud taget vara väl avvägt och ägnat att med rimliga kostnader befrämja en ekonomiskt sund och till praktiska resultat ledande verksamhet för torrläggning av till jordbruksdrift tjänlig jord. Jag kan därför i allt väsentligt ansluta mig till förslaget.

Mot förslaget i vad angår allmänna förutsättningar för statsunderstöd till torrläggningsföretag, varmed i överensstämmelse med vattenlagens terminologi förstås diknings-, vattenavlednings- och invallningsföretag, har jag intet att erinra. Understöd (lån och bidrag) bör alltså kunna ifrågakomma för dylika företag, för så vitt de avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall.

Gensagan från de två nordligaste länen mot borttagande av företrädesställningen för företag, avseende nyodling, vilar så till vida på en riktig tanke, som torrläggning för nyodling givetvis är särskilt i behov av och värd understöd. Förslaget eftersätter emellertid icke på minsta sätt möjligheten att lämna understöd för dylika företag — såsom av det följande skall

framgå gynnas tvärtom torrläggning för nyodling i landets övre delar genom högre bidragskvot — utan det endast borttager en formell företrädesställning, som enligt vad erfarenheten visat saknat praktisk betydelse och som icke heller torde kunna få betydelse i annat fall, än där så stor efterfrågan å understöd råder i förhållande till medelstillgång, att gallring av ansökningar bliver av nöden. Skulle sådan situation inträda, torde Kungl. Maj:t böra äga befogenhet att, obunden av föreskrifter om företrädesrätt, pröva ansökningarna ur allmänna synpunkter om de ifrågakommande företagens ändamålsenlighet och behov av understöd.

De skäl, som lantbruksstyrelsen anfört till stöd för avskiljande från understöd av torrläggningsföretag, som icke kunna tänkas tjäna annat produktivt ändamål än minskande av frostländighet för närliggande bygd, synas mig vara fullt bärande. Tillgängliga understödsmedel böra icke placeras i företag, vilkas nytta är så tvivelaktig och i allt fall omstridd som frostavdikningar, utan böra hellre koncentreras på företag, där torrläggningen är av verkligt påtaglig betydelse för jordbrukets förkovran.

2) Obligatorisk syneförrättning enligt vattenlagen såsom villkor för erhållande av bidrag och lån.

Nuvarande ordning för upprättande av förslag till torrläggningsföretag.

Angående *nuvarande ordning för upprättande av förslag till utförande av torrläggningsföretag,* vartill statsunderstöd sökes, har lantbruksstyrelsen anfört i huvudsak följande.

Hittills hade statsbidrag beviljats, oavsett om planerna varit upprättade vid laga syneförrättning enligt bestämmelserna i 10 kap. vattenlagen eller tillkommit genom frivilliga personliga överenskommelser i form av mellan intressenterna ingångna föreningar. I andra delar av landet än de norrländska länen hade företagen i allmänhet förberetts genom laga syneförrättning. Så hade däremot i synnerligen stor utsträckning icke skett i fråga om företag inom de norrländska länen, där man i allmänhet syntes undvika syneförrättning och i stället använt sig av s. k. föreningsförrättning.

När ett dikningsföretag blivit förberett genom laga syneförrättning, förefunnes garanti för att de upptagna dikena för framtiden underhölles, därigenom att underhållsskyldigheten bundes vid vederbörande fastigheter. Vidare stadgades i 13 kap. 17 § vattenlagen, att där försummelse i underhållet ägde rum vid torrläggningsföretag, till vars utförande lämnats lån eller bidrag av statsmedel, viss statsmyndighet skulle äga att, efter en i föreskriven ordning verkställd besiktning, låta på den försumliges bekostnad avhjälpa försummelsen. Dylikt förfarande förutsatte dock, att laga syneförrättning föregått företaget.

Vad åter anginge företag, till vilka förslag upprättats genom en s. k. föreningsförrättning, utebleve garantier för det framtida underhållet av dikena helt eller delvis. I detta fall bleve nämligen underhållsskyldigheten gällande endast för den, som underskrivit föreningen rörande företaget, men utan all verkan för blivande ägare av vederbörande fastigheter. Föreskriften i 7 kap. 36 § vattenlagen om rätt att påkalla syneförrättning för prövning av framtida underhålls fördelning med avseende å dike, som upptagits utan föregående syneförrättning, kunde icke åberopas, när fråga vore om be-

vakande av statens intresse i förevarande fall, enär sagda rätt tillkomme endast intressent i företaget.

Dikenas framtida underhåll.

Härav framgår alltså, att ett mycket nära samband finnes mellan frågan om ordningen för upprättande av förslag till torrläggningsföretag och spörsmålet om det framtida underhållet av upptagna diken. Rörande betydelsen av *dikenas framtida underhåll* inhämtas i huvudsak följande av lantbruksstyrelsens utredning.

Utfört dikningsarbete måste omsorgsfullt vidmakthållas, på det att det med dikningen erhållna resultatet bleve beståndande. Underlätes dylikt underhåll, vore ändamålet med företaget förfelat och nyttan av de utbetalda statsmedlen bleve illusorisk. Från statsmakternas och myndigheternas sida hade uppmärksamheten länge varit riktad på önskvärdheten, att verksamma garantier bereddes för nöjaktigt underhåll av de företag, som erhölle statsbidrag. I sådant syfte hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och lantbruksstyrelsen redan 1897 avlåtit skrivelse till Kungl. Maj:t, varjämte behovet av särskilda åtgärder för en snar lösning av denna fråga framhållits i riksdagens skrivelse åren 1898, 1902, 1906 och 1907 angående anvisande av anslag till utdikningsföretag.

Lantbruksstyrelsens framställning den 8 januari 1923.

Frågan om garantier för det framtida underhållet av med statsbidrag upptagna diken blev ånyo aktuell genom en *skrivelse från lantbruksstyrelsen den 8 januari 1923* angående beviljande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget till vissa företag i Västerbottens län, vilka grundats på mellan delägarna träffade frivilliga överenskommelser. Därvid tog styrelsen under övervägande, huruvida statens understödsverksamhet alltjämt borde omfatta företag, beträffande vilka garantier saknades för det framtida underhållet, varvid styrelsen kom till det resultat, att bärande skäl icke längre förelåge att med statsmedel understödja andra företag än dem, som grundats på syneförrättning.

Över lantbruksstyrelsens sistnämnda framställning hava länsstyrelserna i de sex nordligaste länen — efter hörande av hushållningssällskap och lantbruksingenjörer — yttrat sig, därvid flera av de hörda myndigheterna icke kunde biträda lantbruksstyrelsens förslag om obligatorisk syneförrättning såsom villkor för statsunderstöd. Sedan lantbruksstyrelsen, efter anmodan, den 30 april 1923 ånyo yttrat sig i ärendet, remitterade Kungl. Maj:t den 11 maj 1923 frågan till vattenrättsdomarna i riket.

Vattenrättsdomarnas utlåtande den 5 oktober 1923.

Med anledning härav avgåvo *vattenrättsdomarna gemensamt utlåtande den 5 oktober 1923,* varav inhämtas i huvudsak följande.

Frågan huruvida statsbidrag borde lämnas torrläggningsföretag, vilka tillkommit utan laga syneförrättning, sammanhängde nära med spörsmålet om sättet att vid sådana företag binda underhållsskyldigheten vid de fastigheter, som njutit båtnad av företaget. Det funnes nämligen icke annat praktiskt användbart sätt att vinna garanti för framtida underhåll än att binda underhållsskyldigheten vid respektive fastigheter. Därest företaget tillkommit efter syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen, ernåddes sådant bindande vid fastigheterna. Att uppställa syneförrättning såsom förutsättning för dylikt bindande av underhållsskyldigheten vid fastigheterna även i avseende

å företag, varom nu vore fråga, vore motiverat med hänsyn bland annat till fastighetskrediten. I sistnämnda hänseende hänvisades till vattenrätts- och dikningslagskommittéernas betänkande den 17 december 1910, därvid kommittéerna, jämte annat, framhållit obenägenheten att belasta en fastighet med onera, vilkas tillvaro ej framginge av offentliga handlingar och ej heller vid besiktning av fastigheten framträdde såsom en naturlig konsekvens av där rådande förhållanden.

Med anledning av i vissa yttranden uttalade betänkligheter mot obligatorisk syneförrättning såsom villkor för statsbidrag med hänsyn till det invecklade, tidsödande och kostsamma syneförfarandet påvisade vattenrättsdomarna, hurusom med nuvarande bestämmelser i vattenlagen ett i vissa avseenden förenklat syneförfarande redan nu vore tillåtet, samt föreslogo vissa ändringar i sagda bestämmelser i syfte att ernå ytterligare lättnader med avseende särskilt å synekostnaderna och förrättningarnas formella handläggning. Vattenrättsdomarna ifrågasatte därvid sådant tillägg till *10 kap. 35 § vattenlagen*, att, därest samtliga deltagare enades om grunderna för deltagande i arbetets utförande, gode mäns biträde icke erfordrades vid förrättningar inom de norrländska länen och Kopparbergs län, med mindre förrättningsmannen ansåge jorduppskattning böra vid förrättningen äga rum eller bestämmande av ersättning ifrågakomme till någon, som ej vore deltagare i företaget, eller ock underställning skulle ske. Vad i vattenlagen stadgades om synemännens uppgifter och åligganden skulle i sådant fall lämpas till förrättningsmannen. Vidare föreslogo vattenrättsdomarna ett tillägg till *10 kap. 71 § vattenlagen* av innehåll, att, där förrättning hållits utan biträde av gode män i fall, då sådant vore tillåtet, utlåtandet finge meddelas utan att sammanträde hölles, dock att utlåtandets dag och därmed förrättningens avslutande skulle tillkännagivas parterna i samma ordning, som funnes föreskriven beträffande sammanträde.

Lantbruksstyrelsens nu förevarande utlåtande.

Genom remiss den 31 mars 1924 anbefallde Kungl. Maj:t lantbruksstyrelsen att, i anledning av vad vattenrättsdomarna sålunda anfört, ånyo yttra sig i ärendet och därvid tillika avgiva förslag rörande de ändringar i övrigt i nu gällande författningar angående avdikningsanslagen och odlingslånefonden, vilka av styrelsen kunde anses påkallade. Berörda remiss har alltså varit utgångspunkten för lantbruksstyrelsens nu förevarande utlåtande.

I detta utlåtande har lantbruksstyrelsen föreslagit införande av obligatorisk syneförrättning såsom villkor för erhållande av statsunderstöd.

Lantbruksstyrelsen har därvid uttalat, att handläggandet av utdikningsförrättningarna såsom syneförrättningar enligt vattenlagen — under tillämpning av de i vattenrättsdomarnas yttrande anvisade förenklingarna i syneförfarandet — icke behövde förorsaka nämnvärt ökade kostnader eller tidsförlust för sakägarna. Med hänsyn därtill och då statens fordran på garantier för framtida underhållet av de utförda arbetena skulle säkerställas genom sådana syneförrättningar, borde obligatoriskt syneförfarande såsom villkor för erhållande av statsunderstöd till här ifrågavarande utdikningsföretag införas, vare sig de berörde allenast en enda eller flera fastigheter. Därigenom vunnes även den beaktansvärda fördel för intressenterna, att till företaget hörande frågor bleve rättsligen reglerade och därigenom oberörda av förändringar i äganderättsförhållandena m. m.

Syneförrättning såsom villkor för statsunderstöd borde gälla för samtliga

torrläggningsföretag även inom riket i övrigt, till vilkas utförande ansökning gjordes om vare sig bidrag eller lån av statsmedel.

Beträffande de av vattenrättsdomarna anvisade förenklingarna i syneförfarandet och den därigenom uppkommande möjligheten till reducering av sakägarnas kostnader för syneförrättningar ville lantbruksstyrelsen erinra, att nämnda förhållanden vore av mycket stor betydelse vid förrättningar av mindre omfattning icke blott i Norrland och Dalarna utan även inom landet i övrigt. Särskilt gällde detta med avseende på tillkallandet av gode män att biträda vid syneförrättningen. Gode männens resekostnads- och traktamentsersättningar utgjorde oproportionerligt stor andel, stundom ända till 30 procent av hela förrättningskostnaden. Icke sällan torde emellertid i dessa fall förrättningen gälla en avdikningsfråga av enklaste slag, där en lämplig och rättvis grund för kostnadsfördelningen borde kunna föreningsvis åstadkommas utan jorduppskattning, när samtliga sakägare vore därom ense och motstående intressen icke berördes. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande torde därför intressenterna i sådana företag jämväl inom övriga delar av landet böra få del av den icke oväsentliga lindring i synekostnaderna, som ernåddes genom befrielse i dylikt fall från skyldigheten att vid förrättningen tillkalla gode män.

I anslutning härtill har lantbruksstyrelsen i förevarande utlåtande föreslagit obligatorisk syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen såsom villkor för statsunderstöd. Förslaget har emellertid framställts under förutsättning, att ändringar i 10 kap. 35 och 71 §§ vattenlagen, i enlighet med styrelsens därom framlagda, på vattenrättsdomarnas yttrande grundade förslag, jämväl genomföras.

Yttranden. Förevarande del i lantbruksstyrelsens förslag har rönt *gensaga endast i några enstaka yttranden.*

Sålunda har länsstyrelsen i Uppsala län uttalat, att säkerhet för torrläggnings vidmakthållande torde kunna vinnas på annat och lämpligare sätt än genom att göra syneförrättning obligatorisk som förutsättning för statsunderstöds erhållande. Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, vars yttrande åberopats av länsstyrelsen i sagda län, har förmenat, att — för undvikande av införande av obligatorisk syneförrättning — en väg vore, att ett dikningsregister upplades, där mellan intressenter ingången frivillig förening jämte uppgift om varje i företaget ingående fastighet inregistrerades som servitut. Registrets förande borde anförtros åt vederbörande vattendomstol. Länsstyrelsen i Norrbottens län har ansett, att det ur synpunkten av de små jordbrukarnas intresse väckte betänkligheter att föreslå obligatorisk syneförrättning. Även med föreslagna förenklingar bleve proceduren tidsödande, besvärlig och framför allt dyrbar. Det borde därför övervägas, om ej underhållets säkerställande kunde vinnas genom enklare medel.

Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har visserligen kunnat ansluta sig till förslaget om obligatorisk syneförrättning, sedan anvisningar nu givits på förenklat syneförfarande, men har å andra sidan uttalat, att underhållsskyldigheten ej hade åsidosatts i den omfattning, lantbruksstyrelsen syntes antaga.

I två andra yttranden har *viss jämkning* föreslagits i lantbruksstyrelsens förslag i förevarande del.

Sålunda har länsstyrelsen i Jönköpings län, under framhållande av att syneförrättning droge ökade förrättningskostnader, uttalat, att dessa kostnader kunde ytterligare lättas, om även odlingslån finge erhållas efter syn av förrättningsman utan biträde av gode män ävensom om såväl bidrag som lån alltid kunde beviljas efter syn utan gode män i de fall, där båtnadsbeloppet ej överstege t. ex. 10,000 kronor. Särskilt för länet, där 82.13 procent av brukningsdelarna hade mindre åkerareal än 10 hektar, vore sådan lindring i kostnaderna av mycket stor betydelse.

Länsstyrelsen i Värmlands län har ifrågasatt den jämkning, att syneförrättning ej föreskreves som oundgängligen nödvändig vid företag, som berörde allenast en fastighet, enär sakägaren i sådant fall eljest skulle åsamkas onödiga kostnader.

Jag förordar den ifrågasatta bestämmelsen, att förslag till utförande av företag, vartill statsbidrag eller statslån sökes, skall vara upprättat vid syneförrättning enligt bestämmelserna i 10 kap. vattenlagen. Såväl lån som bidrag hava visserligen hittills plägat beviljas till företag, även om de grundats allenast på överenskommelser intressenterna emellan — detta gäller huvudsakligen företag i de norrländska länen — men i dylika fall vinnes ingen garanti för det framtida underhållet av de med statsmedel upptagna dikena. Vad lantbruksstyrelsen uttalat om betydelsen av det framtida underhållets behöriga fullgörande synes mig böra tillmätas stor vikt. Anordningar böra därför införas, vilka säkerställa det framtida underhållet, något som icke lämpligen lärer kunna ske i annan ordning än att underhållsskyldigheten bindes vid respektive fastigheter. Så bliver fallet, därest företaget föregåtts av laga syneförrättning. Annan framkomlig väg än syneförrättning enligt vattenlagen har icke kunnat anvisas för underhållsskyldighetens bindande vid respektive fastigheter. *Departementschefen.*

Kostnaderna för anlitande av sakkunnig förrättningsman torde för jordägarna bliva i stort sett desamma, om förrättningen handlägges enligt bestämmelserna i 10 kap. vattenlagen eller i annan ordning. Däremot medför skyldigheten att anlita gode män ökade utgifter. För att ej i detta avseende betunga förrättningssökandena synes det vara lämpligt, att de ökade kostnader, som föranledas genom anlitande av gode män, där detta nödvändiggöres av den nu föreslagna bestämmelsen, må stanna å statsverket.

De kostnader, som härigenom tillskyndas statsverket, hava av lantbruksstyrelsen beräknats till omkring 50,000 kronor och komma att mer än uppvägas av de fördelar, som därigenom skulle vinnas. För övrigt finnes anledning antaga, att nu avsedda kostnad skulle bliva av blott tillfällig art. Vattenrättsdomarna och lantbruksstyrelsen hava nämligen föreslagit sådan förenkling i fråga om syneförfarandet att, därest deras förslag bliver upphöjt till lag, någon ökad ersättningsskyldighet för statsverket ej längre behöver ifrågakomma. För denna lagfrågas vidare övervägande hava handlingarna överlämnats till justitiedepartementet.

Till frågan om den förhöjda ersättningens beräknande återkommer jag längre fram under avdelning 8).

3) Visst förhållande mellan båtnad och kostnad såsom förutsättning för erhållande av bidrag och lån.

Lantbruksstyrelsen.

Enligt lantbruksstyrelsens förslag skulle statsbidrag eller statslån i regel beviljas endast under förutsättning, att styrelsen funne värdet av den båtnad genom torrläggningen, som bestode i höjande av alstringsförmågan hos marken med hänsyn till dess utnyttjande som åker eller ständig slåtter- och betesvall, uppväga eller överstiga kostnaden för torrläggningen.

Statsunderstöd borde nämligen icke ifrågakomma med mindre kostnaden för ett torrläggningsföretag stode i sådant förhållande till motsvarande jordförbättring genom torrläggningen, att arbetet ur ekonomisk synpunkt kunde anses värt att utföra. Staten borde iakttaga försiktighet beträffande uppmuntran till utförande av ekonomiskt svaga torrläggningsföretag. För understöds erhållande borde därför såsom regel gälla, att kostnaden icke befunnes överstiga den uppskattade båtnaden.

Enligt lantbruksstyrelsens förslag borde förenämnda regel dock icke gälla undantagslöst, utan torde statsbidrag eller statslån i undantagsfall, när särskilda skäl därtill vore, kunna beviljas, även där kostnaden överstege båtnaden. Det föreläge nämligen svårigheter att fullt exakt beräkna kostnaden och båtnaden. För övrigt inträffade det ej sällan, särskilt beträffande små ägolotter, att torrläggning, vars kostnad överstege båtnaden, utgjorde en nödvändig betingelse för fortsatt uppehållande av lottens jordbruksdrift. I undantagsfall borde statsunderstöd därför kunna beviljas, även om kostnaden något överstege båtnaden. Enligt styrelsens motiv till berörda bestämmelse borde de förekommande undantagsfallen dock begränsas till företag, där kostnaden motsvarade högst 120 procent av båtnaden.

Yttranden.

I några yttranden hava erinringar framställts mot här berörda bestämmelser, gående i huvudsak ut därpå, att i kostnaden icke borde inräknas förrättningskostnader, då fråga vore att jämföra båtnad och kostnad, samt att marginalen mellan kostnad och båtnad borde göras vidare, än vad lantbruksstyrelsen ifrågasatt.

Sålunda har lantbruksingenjören i Kristianstads län, vilkens yttrande åberopats av länsstyrelsen i sagda län, framhållit såsom ett önskemål, att vid jämförelse mellan båtnad och kostnad i kostnaden ej borde upptagas kostnader för syneförrättning eller för betänkande m. m. utan endast själva torrläggningskostnaden. I annat fall bleve många mindre företag, där förrättningskostnaderna vore relativt stora, uteslutna från statsunderstöd. Det funnes värden, som ej komme till synes i båtnadsberäkningen, såsom t. ex. subjektiv förmåga för en småbrukare att tillgodogöra sig förbättringen. Liknande önskemål har framställts av länsstyrelsen i Värmlands län, som även ansett, att det borde närmare utsägas, när sådana fall vore för handen, att understöd finge utgå även om kostnaden överstege båtnaden.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har betonat svårigheten att komma till riktig beräkning av framför allt båtnaden samt framhållit önskvärdhe-

ten, att nuvarande praxis med ett kostnadsmaximum å 120 procent av det beräknade förbättringsvärdet bibehölles som säkerhetsmarginal. Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, vars yttrande åberopats av länets länsstyrelse, erinrar likaledes om vanskligheten att riktigt uppskatta båtnaden. Värdena kunde lätt växla, t. ex. före och efter framdragande av järnväg eller landsväg. En så vid marginal som t. ex. 150 procent vore lyckligare.

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag jämväl i denna del. Med anledning av i vissa yttranden framställda erinringar vill jag dock uttala, att tillämpningen av förberörda undantagsbestämmelse torde böra — inom relativt vida gränser — regleras genom praxis, därvid hinder ej torde böra möta att vid prövningen inom lantbruksstyrelsen av frågan om båtnadens och kostnadens inbördes förhållande bortse från förrättningskostnader och andra därmed jämförliga, själva torrläggningsarbetet icke direkt vidkommande kostnader. *Departementschefen.*

4) Statsbidragets storlek samt sammanslagning av norrländska och allmänna avdikningsanslagen.

I fråga om storleken av det *statsbidrag utan återbetalningsskyldighet*, som skulle kunna beviljas av Kungl. Maj:t, har lantbruksstyrelsen föreslagit i huvudsak följande. Bidraget skulle utgöra *högst en tredjedel* av den utav Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrläggningsarbetet — teg- eller täckdikning däri ej inberäknad — som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar. Beträffande företag inom Norrland, Dalarna och viss del av norra Värmland, vari inginge mark, som icke tagits i anspråk såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall, skulle bidraget dock få utgå till *högst hälften* av samma kostnad, under förbehåll likväl, att en tredjedel av bidraget innestode, intill dess bidragstagaren inom därför vid arbetsplanens fastställelse bestämd tid hos lantbruksstyrelsen styrkt sig hava tagit nämnda mark i anspråk för sagda ändamål i den omfattning, som styrelsen kunde hava föreskrivit. I den mån båtnadsvärdet överstege kostnaden, skulle bidraget undergå skälig minskning, en bestämmelse som skulle avse företag, oavsett deras belägenhet inom skilda landsdelar. Beträffande de undantagsfall, där kostnaden överstege båtnadsvärdet, skulle bidraget med tillämpning i övrigt av förut nämnda grunder beräknas med hänsyn — icke till kostnaden — utan till båtnadsvärdet. *Lantbruksstyrelsen.*

Vidare har lantbruksstyrelsen föreslagit, att norrländska och allmänna avdikningsanslagen skulle sammanslås till ett för riket i dess helhet gemensamt anslag, benämnt *statens avdikningsanslag.*

Vad då först beträffar frågan, huruvida *den nuvarande företrädesställningen för utdikningar inom Norrland och Dalarna* borde jämväl i fortsättningen bibehållas i sin nuvarande form, har lantbruksstyrelsen därom anfört i huvudsak följande.

Utdikningarna i berörda delar av riket hade börjat alltmera utvecklas i en riktning, som ursprungligen icke torde hava varit avsedd vid understödjandet med statsmedel. Sålunda hade antalet smärre dikningsföretag, omfattande endast någon hektar eller därunder samt beräknade till en kostnad av allenast några hundra kronor, visat starkt stigande tendens, varjämte befogade anmärkningar mycket ofta kunnat göras mot understödstagarna för bristande intresse i fråga om de utdikade markernas tillgodogörande.

Nyssnämnda smärre dikningsföretag vore visserligen i allmänhet nyttiga men tillhörde näppeligen tillämpningsområdet för ifrågavarande statsanslag, som finge anses huvudsakligen avsedda för sådana större företag, vilka jordägarna svårligen kunde utföra med egna krafter och medel. De smärre dikningsföretagen vore oftast att anse såsom detaljdikning i samband med sådan nyodling, som staten understödde i annan ordning.

I fråga om tillgodogörandet av de med bidrag från norrländska avdikningsanslaget utdikade markerna hade mångenstädes kunnat konstateras, att understödstagarna utnyttjat endast en obetydlig del eller intet alls av de möjligheter till ökad jordbruksproduktion, som dikningen skapat. De höga statsbidragen hade tydligen lockat jordägarna att utföra dikningsarbeten — vilka hade ej ringa betydelse genom beredande av arbetsförtjänster — i större utsträckning än det förhandenvarande behovet av odlingstillfällen kunnat anses kräva. Sedan 1907 hade med bidrag från norrländska avdikningsanslaget — till belopp av 17.8 miljoner kronor — torrlagts omkring 265,400 hektar. Styrelsen ansåge sig hava stöd för den uppfattningen, att endast en mindre del därav verkligen blivit av jordägarna utnyttjad.

Då det såväl från statsfinansiell synpunkt som för höjande av det norrländska jordbruket vore angeläget, att en verklig och mera bestående nytta av statsbidragen framdeles kunde påräknas, borde det övervägas, om icke genom lämplig förändring av bidragsvillkoren ett bättre resultat i sådant hänseende kunde vara att ernå. Grundtanken i understödsverksamheten borde vara, att utdikningar skedde icke så mycket för statsbidragets skull som fastmera för erhållande av ökad avkastning av understödstagarens jordbruk. Beträffande de norrländska utdikningarna borde därför övervägas, om ej den nuvarande bidragskvoten borde under vissa förutsättningar kunna undergå någon sänkning.

Med hänsyn till *att* utdikning av obruten mark i norra Sverige icke lika hastigt och säkert som dylika företag å motsvarande mark i övriga delar av riket kunde påräknas föranleda ökad inkomst, *att* den ekonomiska bärkraften hos jordbrukarna i de norra landsändarna ofta vore otillräcklig för företagens genomförande samt *att* det vore ett statsintresse att befordra uppodling av obruten mark i berörda trakter, borde nuvarande bidragskvot nedsättas endast i fråga om sådana därstädes befintliga torrläggningsföretag, vilka uteslutande omfattade redan odlad jord, eller där den ytterligare båtnaden genom uppodling befunnes oväsentlig i förhållande till båtnaden å den redan odlade marken.

För norrländska utdikningsföretag, vilka hade till slutligt ändamål uppodling av obruten mark för höjande av jordbruksproduktionen, vore sålunda bidrag till högre belopp väl motiverat. Förutsättning för åtnjutande av det förhöjda bidraget borde dock vara, att odlingsarbete av viss omfattning verkställts.

Då dikningsföretag i de norra landsdelarna, i likhet med övriga delar av riket, kunde bliva delaktiga av, förutom bidrag, lån ur odlingslånefonden,

kunde sammanlagda statsunderstödsbeloppen i allmänhet komma att motsvara hela dikningskostnaden.

Beträffande *tillämpningsområdet för de gynnsammare bidragsvillkor*, som sålunda under vissa förutsättningar skulle tillerkännas torrläggningsföretag i de norra landsdelarna, för så vitt däri inginge oodlad mark, inhämtas av lantbruksstyrelsens utlåtande i huvudsak följande.

Starka skäl talade för, att jämväl någon del av Värmland bereddes möjlighet erhålla det högre bidraget. Länsstyrelsen i Värmlands län hade i skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 april 1924 gjort framställning om utsträckning av tillämpningsområdet för norrländska avdikningsanslaget att omfatta jämväl Färnebo, Älvdals, Fryksdals, Jösse, Gillbergs och Nordmarks härad av sagda län. Lantbruksstyrelsen hade dock ej funnit bärande skäl att förorda de gynnsammare bidragsvillkoren utöver vad beträffade den nordligaste, mellan Dalarna och norska gränsen belägna delen av Värmland, innefattande det huvudsakliga av Älvdals härad (nämligen Norra och Södra Finnskoga, Dalby, Norra Ny och Ekshärads socknar samt Nyskoga kapell) och omkring hälften av Fryksdals härad (nämligen Östmarks, Vitsands och Fryksände socknar samt Lekvattnets kapell).

Enligt lantbruksstyrelsens förslag skulle en *gradering av bidragets storlek ske med hänsyn till de olika torrläggningsföretagens ekonomiska ställning* på så sätt, att högsta gränsen för bidraget — en tredjedel, respektive hälften av kostnaden — endast toges i anspråk, då kostnaden uppginge till eller, beträffande de undantagsfall när statsunderstöd beviljades trots större kostnad än båtnad, överstege förbättringsvärdet, varefter bidraget skulle reduceras i den mån förbättringsvärdet stege i förhållande till kostnaden.

Lantbruksstyrelsen har framhållit, att intressenterna i ett ekonomiskt gynnsamt företag icke finge anses vara i samma mån beroende av understödet form av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet som deltagarna i ett annat företag, där vinsten bleve väsentligt mindre eller ingen. Därest jämväl lån beviljades, komme tydligen sammanlagda låne- och bidragsbeloppen att i varje fall kunna motsvara hela kostnaden, i det lånet kunde ökas i samma mån bidraget minskades.

Rörande förslaget om *sammanslagning av norrländska och allmänna avdikningsanslagen* inhämtas av lantbruksstyrelsens utlåtande i huvudsak följande.

Vid några tillfällen hade allmänna avdikningsanslaget varit otillräckligt för att motsvara efterfrågan, medan norrländska avdikningsanslaget uppvisat stor behållning. Då styrelsens förslag innebure, att enahanda villkor skulle, med visst undantag, gälla för erhållande av statsbidrag i såväl de norra som de mellersta och södra delarna av riket, vore det lämpligt att sammanslå anslagen, varigenom även vunnes en ej oväsentlig förenkling i behandlingen inom styrelsen av hithörande ärenden.

Lantbruksstyrelsens förslag i vad angår *ändrade bestämmelser rörande bidragskvoten för torrläggningsföretag inom de norra landsdelarna* har rönt ett mycket kraftigt motstånd i yttrandena från de fyra nordligaste länen. *Yttranden.*

Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, vars yttrande åberopats av länsstyrelsen i länet, har avstyrkt förslaget om försämring i villkoren för norrländska avdikningsanslaget. Förslagets genomförande skulle leda till, att det nu så livliga intresset inom mellersta och övre Norrland för utdikningar säkerligen komma att avsevärt svalna. Ur företagarens synpunkt vore de mindre torrläggningsföretagen minst lika viktiga som de större. En mycket stor del av länets odlade jord låge intill gamla krondiken, som sålunda givit impuls till fortsatt odlingsverksamhet. Även avstyrktes, att det högre bidragets utfående skulle bero på färdigodling, en anordning, som åsamkade det allmänna onödiga resekostnader. Utdikade marker kunde för övrigt först efter några år med fördel odlas.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har gjort de bestämdaste invändningar mot att de till Norrlands förmån nu gällande undantagsbestämmelserna i i fråga om bidragets storlek skulle ändras. Fordran på odlingens fullbordan såsom villkor för förhöjt bidrag skulle medföra ökade kontrollkostnader.

Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, vars yttrande åberopats av länsstyrelsen i sagda län, har förklarat sig icke kunna under några omständigheter biträda förslaget om försämrade bidragsvillkor för Norrland. Lantbruksstyrelsens motivering grundade sig på oriktig uppfattning om förhållandena inom det område, frågan närmast berörde. Ett mindre torrläggningsföretag kunde skapa utkomstmöjligheter för en familj med begränsade tillgångar. Även om det ur förrättningsmannens synpunkt vore av ringa intresse att handlägga dylika smärre förrättningar, borde staten ej försvåra erhållandet av bidrag för mindre företag. Nyodlingen torde vara kraftigare i Västerbottens län än i andra län, vilket gåve stöd för påståendet, att nyttan ur allmän synpunkt av statsbidragen till utdikning vore påtaglig. Utan denna omfattande dikning, skulle egnahemsbildningen inom länet ej hava givit sådant resultat, som nu kunde uppvisas. Sänkta bidrag skulle leda till minskad dikning och minskade arbetstillfällen. Utdikade torvmarker kunde först efter någon tid med full fördel odlas. Något avsiktligt eftersättande av odlingsarbetet hade hittills ej skett, men odlingen toge sin tid. Kontroll över odlingsarbetets fullbordan medförde väsentliga kostnader, som lika gärna kunde komma den produktiva verksamheten till godo.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har ej kunnat biträda förslaget om sänkning av bidraget för Norrlands del. Föreställningen, att odlingen mera allmänt eftersattes, överensstämde ej med faktiska förhållandet. Det inträffade ytterst sällan, att någon, som deltagit i utdikningsföretag, dröjde med odlingen längre än han vore nödd och tvungen till på grund av sin ekonomi. Länsstyrelsen ville vända sig mot tendensen i förslaget, att från bidrag utestänga de mindre företagen. De små jordägarna vore i majoritet och i stort behov av bidrag. Alla bestämmelser, som verkade i riktning att försvåra bidragsmöjligheterna för de mindre företagen, borde omsorgsfullt undvikas.

I fråga om *tillämpningsområdet* för den av lantbruksstyrelsen ifrågasatta *bestämmelsen om gynnsammare bidragsvillkor* för torrläggningsföretag i de norra landsändarna, därest dikningen efterföljdes av viss nyodling, hava vissa erinringar framställts i yttrandena från länsstyrelserna i Värmlands och Örebro län.

Länsstyrelsen i Värmlands län har hemställt, att den del av länet som avsåges i länsstyrelsens förenämnda framställning den 8 april 1924 i sin helhet finge den förmån, som skulle tillkomma Norrland.

Länsstyrelsen i Örebro län har gjort gällande, att vissa områden av länet — särskilt Grythyttans, Hällefors, Hjulsjö och Ljusnarsbergs socknar — måste likställas med de delar av Värmlands län, som avsåges i nyss nämnda framställning från länsstyrelsen i Värmlands län, samt borde därför även få del av möjligheten till högre bidrag.

Lantbruksstyrelsens förslag om *gradering av bidragskvoten med hänsyn till företagens ekonomiska ställning* har berörts i följande tre yttranden.

Lantbruksingenjören i Kalmar län, vilkens yttrande åberopats av länsstyrelsen i länet, har framhållit vikten av att en jordbrukare någorlunda kunde kalkylera företaget och känna bidragets storlek, innan han nedlade en ofta icke oansenlig kostnad på syneförrättning. Det vore därför lämpligt, att en bestämmelse infördes om bidragets minimibelopp, exempelvis att bidraget skulle utgå med minst $^1/_5$ av kostnaden. Bidragsbeloppet borde ej i allt för hög grad göras beroende av åtnaden, vilken vore svår att exakt beräkna.

Ungefär liknande synpunkter hava framhållits i yttrandena från Kristianstads och Värmlands län, därvid jämväl uttalats tvekan, huruvida skalan i fråga om bidragets reduktion ginge åt rätt håll, d. v. s. huruvida de från nyttighetssynpunkt svagare företagen verkligen borde beredas förmånen av högre bidrag än de bättre företagen. Reduktionen borde i allt fall göras lindrig.

Förslaget om *de båda avdikningsanslagens sammanslagning* har gjorts till föremål för erinran i tre av de infordrade yttrandena.

Länsstyrelsen i Värmlands län har funnit det angeläget, att viss del av avdikningsanslaget i första hand förbehölles torrläggningsföretag inom de norra landsändarna till förebyggande av att möjligheten till högre bidragskvot bleve illusorisk.

Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, vars yttrande åberopats av länsstyrelsen i länet, har framhållit, att norrländska avdikningsanslaget, varifrån bidrag beviljats i 18 år, hade fått den allra största betydelse för övre Norrland och uppskattades av allmänheten såsom en av statens betydelsefullaste åtgärder till jordbruksnäringens stödjande. Redan att rubba denna uppfattning måste väcka betänkligheter. Särskilt nu, när jordbruket arbetade under bekymmersamma förhållanden, borde statsmakterna ej undandraga sig att giva det stöd, som man tidigare ansett sig kunna lämna. Allra minst vore detta välbetänkt vid en tidpunkt, när man på annat sätt ämnade draga fördel av de uppnådda resultaten och samtidigt sökte finna olika vägar att kunna bereda ökade skaror av befolkningsöverskottet utkomst vid jordbruket, därvid stora förhoppningar ställdes på Norrlands ännu till stor del outnyttjade möjligheter ej minst på jordbrukets område.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har ingående belyst, hurusom jordbruket och dess utveckling för Norrland i allmänhet och ej minst för dess nordligaste delar vore av oerhört stor betydelse. Det vore ett riksintresse att tillvarataga jordbrukets utvecklingsmöjligheter i Norrland. De naturliga förutsättningarna för jordbruk i övre Norrland vore mindre gynnsamma, och befolkningen vore till följd av fattigdom och andra omständigheter ofta urståndsatt att med egna resurser åstadkomma erforderlig uppryckning av jordbruket. Statens hittills mest betydande insats för det norrländska jordbrukets upphjälpande vore inrättandet av norrländska avdikningsanslaget.

Industriens nedgång och de försämrade konjunkturerna för trävarurörelsen

i förening med berörda trakters starka folkökning gjorde, att man av allt att döma hade att räkna med ett överskott av arbetskraft. En avsevärd del av de ledigblivna arbetarna vore obesuttna bönder och småbrukare, vilka ingenting bättre begärde än att bliva satta i tillfälle att förbättra och utvidga sina jordbruk. Ett starkt ökat intresse hade konstaterats för jordbruket och dess möjligheter, och efterfrågan på bidrag till nyodlingar och jordförbättringar vore nu mycket stor. Medel för sådana ändamål vore i längden nyttigare än arbetslöshetsunderstöd och mer eller mindre improduktiva nödhjälpsarbeten.

En sammanslagning av avdikningsanslagen — i förening med de försämrade bidragsvillkoren — skulle sätta Norrland i efterhand och beröva landsändan en god del av de bidrag, som eljest skulle kommit därvarande jordbruk till godo. Att norrländska avdikningsanslaget icke tagits i anspråk i beräknad omfattning berodde i väsentlig mån därpå, att vederbörande lantbruksingenjör icke på långt när hunne med alla de förrättningar, som uppdroges åt honom. Ett trängande behov förelåge av åtgärder för snabbare handläggning inom länet av förekommande jordförbättringsfrågor. Norrländska avdikningsanslaget borde fortfarande äga bestånd som ett självständigt anslag utan sammanblandning med de understödsmedel, som kunde vara avsedda för landets sydligare delar.

Departementschefen. Jag kan för min del i stort sett ansluta mig till lantbruksstyrelsens förslag i fråga om storleken av det statsbidrag, som utan återbetalningsskyldighet bör lämnas för utförande av här avsedda torrläggningsföretag.

De kraftiga erinringar mot förslaget, som framställts från norrländskt håll, hava av mig noga övervägts, därvid jag dock kommit till det resultat att de icke äro av beskaffenhet att böra föranleda någon mera väsentlig jämkning i lantbruksstyrelsens förslag. Vad särskilt angår frågan om bidragets storlek i de fall, där fråga är om utdikning av ännu ej odlad jord — dessa fall torde för Norrlands del vara mycket vanliga, och yttrandena avhandla huvudsakligen dem — torde förslaget, i betraktande av att kostnaden här i allmänhet ej lärer nämnvärt understiga båtnaden, icke leda till annan försämring beträffande storleken av bidraget till norrländska utdikningar än en reduktion från hälften till en tredjedel i sådana fall, där dikningen icke inom viss tid — vilken i tillämpningen ej bör tilltagas för knapp — efterföljes av markens utnyttjande för jordbruksdrift genom odling. I den mån den avdikade odlingsmarken tillvaratages för användning till åker eller ständig slåtter- och betesvall, skulle ju statsbidraget, liksom hittills, kunna utgå med högst halva torrläggningskostnaden. Den föreslagna ändringsbestämmelsen synes sålunda icke böra leda till minskad odlingsverksamhet, utan den bör snarare vara en sporre för vederbörande att icke låta sig nöja med blott utdikning utan fullfölja arbetet genom färdigodling, så att verklig nytta ur jordbrukssynpunkt erhålles av den torrlagda odlingsjorden. För att i görligaste mån lindra övergången till de nya bestämmelserna för de norrländska företagens vidkommande ämnar jag senare, under avdelningen 8, ifrågasätta ett stadgande av innebörd, att statsbidraget — oberoende av de nya bestämmelserna — må beträffande företag i Norrland och Dalarna, vartill förslag inkommit till lantbruksstyrelsen före den 1 juli 1926, utgå till högst hälften av kostnaden.

Vad beträffar spörsmålen om tillämpningsområdet för den gynnsammare bidragskvoten till utdikning av obruten mark i de norra landsändarna, bidragets gradering med hänsyn till förhållandet mellan kostnad och båtnad samt sammanslagningen av norrländska och allmänna avdikningsanslagen till ett för riket gemensamt anslag (statens avdikningsanslag), har jag intet att erinra mot lantbruksstyrelsens förslag.

5) Vissa av kolonisationskommittén avhandlade, med avdikningsanslagen sammanhängande frågor.

Kolonisationskommittén.

I sitt den 31 maj 1922 avgivna betänkande (statens offentliga utredningar 1922: 22) har kolonisationskommittén, under avdelningen III (kraftigare befrämjande av egnahemsbildning å enskild jord i Norrland), föreslagit vissa ändringar i bestämmelserna för norrländska avdikningsanslaget, nämligen i syfte dels att statsbidrag skulle utgå även till odlingsvägar, dels att förrättningskostnaden skulle bliva fri för mindre bemedlade.

Beträffande *frågan om statsbidrag till anläggande av odlingsvägar*, vilka vore erforderliga för brukningen och tillgodonjutandet av utdikade marker, hade enligt kommitténs förmenande sådant tillgodonjutande av marken mycket försummats på grund av att farbar väg till utdikningsområdena ofta saknades. Anläggandet av odlingsvägar vore ett verksamt medel att befordra kolonisationen och underlätta utflyttning från den gamla bygden. Under förutsättning att statsbidraget utginge till hälften av den beräknade kostnaden, uppskattades statens utgifter för ändamålet till 300,000 kronor för år. Enligt kommitténs mening skulle dessa utgifter fylla ett viktigt statligt ändamål och kraftigt bidraga till det norrländska jordbrukets utveckling.

Rörande *frågan om fria förrättningskostnader* föresloge kommittén, att bidragstagare ur norrländska avdikningsanslaget, som med intyg av kommunalnämndens ordförande styrkte, att honom påvilande kostnader måste anses vara för honom betungande i förhållande till hans ekonomiska ställning, skulle erhålla statsbidrag till hela kostnaden för undersökningen och förrättningen jämte de för statsbidragets erhållande erforderliga kartor och handlingar. Kommittén hade ansett, att de ökade årliga statsutgifterna för detta ändamål icke komma att överstiga 20,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen.

I sitt förevarande utlåtande har lantbruksstyrelsen upptagit till behandling jämväl förberörda, av kolonisationskommittén framställda förslag, vilka ännu ej lett till något statsmakternas beslut.

I vad avsåge *odlingsvägarnas* betydelse för de utdikade markernas tillgodogörande, ville lantbruksstyrelsen i huvudsak ansluta sig till kolonisationskommitténs uttalanden. Anspråk på statsunderstöd vore icke alldeles oberättigade även till kostnad för odlingsväg, då befintligheten av en farbar förbindelseled till ett utdikningsområde kunde anses utgöra en likaså viktig förutsättning för områdets tillgodogörande som själva utdikningsarbetet. Gällande författningar om statsbidrag till vägbyggnader torde icke vara tillämpliga för här ifrågavarande ändamål. Däremot kunde ifrågasättas

om eventuella statsunderstöd till odlingsvägar borde utgå av de för utdikningsföretagen i övrigt tillgängliga medlen eller anvisas i annan ordning.

Lantbruksstyrelsens uttalanden i frågan om *statsbidrag till odlingsvägar* utmynnade i den förklaring, att styrelsen ansåge, att frågan om beviljandet av sådant statsunderstöd borde tillsvidare anstå.

Vad angår förslaget om *statsbidrag till förrättningskostnader* har lantbruksstyrelsen framhållit, att — med undantag för arbeten av mycket ringa omfattning — förrättningskostnaden i regel bleve relativt obetydlig i förhållande till utgifterna i övrigt för företaget. Redan nu erhölles bidrag till viss del av förrättningskostnaden. Då vidare den praktiska tillämpningen av förslaget att med statsmedel helt ersätta sagda kostnad måste medföra stora svårigheter i fråga om styrkande av medellösheten, avstyrkte lantbruksstyrelsen berörda förslag.

Yttranden. Länsstyrelsen i Uppsala län har ansett, att frågan om statsunderstöd till odlingsvägar ej borde undanskjutas. Länsstyrelsen i Jämtlands län har funnit det önskvärt, att ett mindre belopp försöksvis finge disponeras för understöd till odlingsvägar inom Norrland och Dalarna. Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har uttalat önskvärdheten, att bidrag kunde åtnjutas också för odlingsvägar.

Departementschefen. På de av lantbruksstyrelsen anförda skäl torde kolonisationskommitténs förslag rörande statsbidrag i åsyftade fall till täckande av hela förrättningskostnaden vid här ifrågavarande torrläggningsföretag icke böra föranleda vidare åtgärd.

Förslaget om införande av någon form av statsbidrag till odlingsvägar torde ej nu böra föranleda slutligt ställningstagande. Denna angelägenhet synes mig böra göras till föremål för ett förnyat övervägande.

6) Lånevillkor.

Lantbruksstyrelsen. Lantbruksstyrelsens förslag innebär, att även i fortsättning statslån och statsbidrag skulle utgå såsom varandra supplerande anordningar. Vad i det föregående anförts och föreslagits i fråga om understödsverksamhetens ändamål, allmänna förutsättningar för statsunderstöd, obligatorisk syneförrättning samt visst förhållande mellan båtnad och kostnad såsom förutsättning för statsunderstöd har avseende icke endast å statsbidragen utan även å lånen för här ifrågavarande torrläggningsföretag.

Vad angår lånens åtnjutande och återbetalning samt förräntning innebär lantbruksstyrelsens förslag i huvudsak icke annan ändring i förhållande till nu gällande motsvarande bestämmelser i fråga om lån ur odlingslånefonden, än att det s. k. *odlingstvånget skulle upphöra.* Rörande förslaget om odlingstvångets upphörande inhämtas i huvudsak följande av lantbruksstyrelsens utlåtande.

I gällande villkor för lån ur odlingslånefonden stadgades, bland annat, *att* i kontraktet om odlingslån skulle innefattas förbindelse för låntagare att påbörja och fullborda icke blott vattenavledningen och avdikningen utan även odlingsarbetet inom viss tid samt *att* för fullgörande av till företaget hörande odlingsarbete säkerhet, som av lantbruksstyrelsen godkändes, skulle ställas, vilken säkerhet skulle upphöra att gälla, så snart odlingsarbetet blivit avsynat och godkänt.

Lämpligheten av berörda s. k. odlingstvång hade länge varit omtvistad. Vid upprepade tillfällen hade frågan om dess upphörande varit på tal.

Tidigare hade den åsikt uttalats, att inteckningshavarnas rätt möjligen kunde komma att lida, därest odlingstvånget borttoges, enär kronan enligt lag finge bättre rätt i fastigheten till odlingslåns återbetalning än som tillkomme innehavare av i fastigheten intecknad fordran. Lantbruksstyrelsen ifrågasatte, huruvida nämnda skäl verkligen vore av sådan betydelse, att det uppvägde de avsevärda olägenheter, som i allt högre grad funnits bliva en följd av odlingsskyldighetens praktiska tillämpning.

Säkerheten för inteckningshavare i fastigheter, vilka blivit delaktiga av odlingslån, vore i första rummet beroende av den tillförlitlighet, varmed jordförbättringsvärdet uppskattats. Enligt 7 kap. 22 § vattenlagen skulle till sådan jordförbättring endast räknas den *genom torrläggningen* orsakade höjningen av jordens alstringsförmåga. Sedan en lång följd av år hade lånets storlek också begränsats antingen av kostnaden för torrläggningen eller av förbättringsvärdet genom torrläggningen. Lånet vore sålunda fullständigt oberoende av eventuell föreskrift om uppodling av i företaget ingående mark. Då lån kunde beviljas till högst 70 procent av värdeförbättringen genom torrläggningen, i vilket avseende ändring ej ifrågasattes, bleve inteckningshavarnas säkerhet försämrad endast under förutsättning av så stor felbedömning vid markvärderingen, att verkliga värdeförbättringen bleve mindre än 70 procent av den beräknade. Denna felmarginal torde i allmänhet vara fullt tillräcklig för tryggande av inteckningshavarnas rätt, vartill komme, att lånebeloppen endast i undantagsfall komme att stiga till maximigränsen, 70 procent av förbättringsvärdet genom torrläggningen.

Enär ingen hänsyn till eventuell odlingsskyldighet toges vid bestämmande av lånets storlek, innebure odlingstvånget ofta en pålaga för låntagaren, som ej stode i rimligt förhållande till fördelen med lånet.

Därjämte hade odlingstvånget föranlett avsevärda svårigheter i den praktiska tillämpningen liksom även betydande kostnader för kontroll, vilka icke stode i rimligt förhållande till den nytta, odlingstvånget vid lånen eventuellt kunde anses medföra.

Åläggande av odlingstvång borde därför icke vidare förekomma vid beviljandet av lån ur odlingslånefonden.

I syfte att förebygga missuppfattning om lånerörelsens syfte och förväxling med nyodlingsfonderna samt för vinnande av överensstämmelse med benämningen »statens avdikningsanslag», har lantbruksstyrelsen föreslagit, att odlingslånefonden skulle erhålla namnet »*statens avdikningslånefond*».

Yttranden.

Lantbruksstyrelsens förslag i nu förevarande delar har ej gjorts till föremål för erinran eller särskilda uttalanden i annan mån, än att frågan om räntefoten för berörda lån upptagits till behandling i följande yttranden.

Länsstyrelsen i Uppsala län har ansett, att räntefoten borde ändras till närmare överensstämmelse med vad staten själv finge vidkännas i ränteutgift. Sammanblandning mellan lån och bidrag borde nämligen så vitt möjligt undvikas.

Statskontoret har framhållit, att det måhända kunde ifrågasättas, huruvida icke lånevillkoren borde ändras i den riktning, att staten under normala förhållanden icke genom tillhandahållandet av lånen åsamkades förlust. Med hänsyn emellertid till de skäl häremot, som lantbruksstyrelsen framfört, och då detta spörsmål ej borde avgöras annat än i samband med ett upptagande av frågan om en skärpning av villkoren för lån från statens övriga utlåningsfonder, hade statskontoret ej ansett sig nu böra framkomma med något förslag till ändring i förevarande avseende. — I anledning av detta uttalande anfördes inom statskontoret *avvikande mening* av t. f. statskommissarien Alve, som icke kunde finna det i och för sig oriktigt, att statsunderstöd lämnades i form av tillhandahållande av kapital till pris under statens självkostnad, detta dock under förutsättning, att den utgift, som härigenom uppkomme för statsverket, vederbörligen komme till synes i budgeten.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava framhållit, att en utlåningsrörelse på de villkor, som gällde i fråga om här berörda lån, åsamkade statsverket såväl en årlig ränteförlust som även, sedan annuiteten upphört att erläggas, en kvarstående kapitalförlust. En sund och rationell finanspolitik krävde ovillkorligen, att förlusten fullt ersattes. Detta borde ske på så sätt att, då framtida anslag lämnades till statens avdikningslånefond, en mot förlusten svarande del av anslagsbeloppen anvisades att utgå av andra statsinkomster än lånemedel; och torde nämnda andel lämpligen kunna bestämmas till 30 procent av hela anslagsbeloppet. De anslag till odlingslånefonden, som beviljats på riksstaten för budgetåren 1923—1924 och 1924—1925, hade också till avsevärd del anvisats att utgå av andra statsinkomster än lånemedel. I fråga om äldre, redan utlämnade lån skulle rationella förräntningsprinciper komma till användning, därest i de fall, då räntan för utlämnade lån understege den ränta staten själv vid sin upplåning finge betala, räntedifferensen utjämnades genom ett anslag av andra statsinkomster än lånemedel å riksstaten. En dylik reglering av de fonden tillkommande räntorna vore enligt fullmäktiges mening synnerligen önskvärd. Därigenom skulle nämligen fondens karaktär av att vara produktiv upprätthållas, på samma gång de verkliga kostnaderna för statens understödsverksamhet bleve klargjorda.

Departementschefen. Även i nu förevarande delar kan jag godtaga lantbruksstyrelsens förslag. Beträffande frågan om principerna för förräntningen av statens utlåningsfonder tillåter jag mig hänvisa till vad chefen för finansdepartementet därom anfört i årets statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, sid. 8—13.

7) Statsbidragens utbetalande av statskontoret eller lantbruksstyrelsen.

Riksräkenskapsverket. Vid granskning inom riksräkenskapsverket av statskontorets räkenskaper har fråga väckts om överflyttning från statskontoret till lantbruksstyrelsen av utbetalningsbestyren för bidrag från avdikningsanslagen. Efter skriftväxling mellan sagda tre ämbetsverk, har riksräkenskapsverket i skrivelse

den 21 oktober 1924 underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning. Därvid framhöll riksräkenskapsverket, bland annat, att berörda överflyttning skulle leda till förenkling och vara ägnad att förhindra omgång.

Lantbruksstyrelsen.

Sedan Kungl. Maj:t den 26 november 1924 anbefallt lantbruksstyrelsen avgiva yttrande i ärendet i samband med nu förevarande utredning, har styrelsen förklarat sig icke kunna påtaga sig bestyret med utbetalningarna i fråga, utan att samtidigt någon ökning av lantbruksstyrelsens arbetskrafter skedde. Styrelsen fasthölle vid, att utbetalningarna fortfarande borde handhavas av statskontoret.

Vid ärendets behandling inom lantbruksstyrelsen anmälde en av de tillkallade sakkunniga, godsägaren Sederholm, *avvikande mening* i förberörda fråga samt förordade, att handhavandet och utbetalningen av statsmedel till understöd av torrläggningsföretag borde överflyttas från statskontoret till lantbruksstyrelsen, varigenom större enkelhet i medelsförvaltningen kunde vinnas och lån- och bidragstagare snabbare erhålla beviljade lån och bidrag.

Yttranden.

Länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Gotlands, Kristianstads, Värmlands, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län hava givit sin anslutning till herr Sederholms reservation.

Statskontoret.

Statskontoret har förklarat sig alltfort anse, att överflyttningen skulle medföra ökad enkelhet och snabbhet i förfarandet vid utbetalningar. Den besparing, som skulle vinnas hos statskontoret genom överflyttningen, bleve dock ej särskilt stor. Vid det förhållande, att lantbruksstyrelsen å andra sidan förklarat, att överflyttningen krävde ökning i styrelsens arbetskrafter, samt då expedieringen från statskontoret av ifrågavarande utbetalningar genom införande av förenklat förfarande numera vunnit i snabbhet, ville statskontoret icke mot lantbruksstyrelsens bestridande påyrka, att bestyret skulle överflyttas. I varje fall syntes dylik omläggning kunna anstå, tills styrelsen erhållit dragningsrätt å statsverkets giroräkning i riksbanken.

Departementschefen.

Med hänsyn till vad i förevarande fråga anförts av lantbruksstyrelsen och statskontoret samt då detta spörsmål äger nära sammanhang med den större frågan om genomförandet av besparingar och förenklingar inom de centrala verken, varom utredning igångsatts, torde förevarande spörsmål böra hänskjutas till ytterligare övervägande i samband med nyssnämnda utredning och, åtminstone intill dess resultatet av denna utredning föreligger och statsmakterna därtill tagit ställning, utbetalningarna av här berörda bidrag och lån fortfarande handhavas av statskontoret.

8) Förslag till kungörelser angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag och lån från statens avdikningslånefond.

Lantbruksstyrelsen.

I överensstämmelse med förenämnda huvudgrunder för den ifrågavarande understödsverksamheten har lantbruksstyrelsen utarbetat förslag till kungörelser angående villkoren för *dels* statsbidrag från statens avdikningsanslag och *dels* lån från statens avdikningslånefond.

Beträffande lantbruksstyrelsens specialmotivering för de olika momenten i sagda kungörelseförslag torde särskild uppmärksamhet böra ägnas styrelsens uttalanden och förslag i huvudsakligen följande tre avseenden.

I *mom. 8*, respektive *mom. 9* av kungörelseförslagen har lantbruksstyrelsen, i överensstämmelse med vad som i motsvarande moment av nu gällande kungörelser funnes stadgat, intagit en bestämmelse om *ställande under riksdagens prövning av fråga om återbäring i visst fall av uppburna medel,* därest längre anstånd därmed än till nästa riksdag ansåges erforderligt. Lantbruksstyrelsen har uttalat, att det kunde ifrågasättas, huruvida berörda bestämmelse vore av förhållandena påkallad.

I *mom. 5 och 11*, respektive *mom. 5 och 15* av kungörelseförslagen hava intagits bestämmelser om ordningen vid *handläggningen av vissa ärenden, berörande väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhetsområde.* Sålunda har i mom. 11 av kungörelseförslaget angående avdikningsanslaget och i lika lydande mom. 15 av kungörelseförslaget angående avdikningslånefonden ålagts lantbruksstyrelsen att, innan styrelsen med eget utlåtande överlämnade ärende om understöd till Kungl. Maj:t, från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inhämta till Kungl. Maj:t ställt yttrande i alla ärenden, för vars fullständiga utredning lantbruksstyrelsen funne sådan speciell teknisk sakkunskap erfordras, som funnes särskilt företrädd inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. I mom. 5 av de båda kungörelseförslagen stadgas, bland annat, att företag, som avsåges i nyssnämnda mom. 11, resp. mom. 15, ej finge av lantbruksstyrelsen godkännas, med mindre väg- och vattenbyggnadsstyrelsen intygat, att styrelsen godkänt företaget i de delar, vari detsamma kunde av Kungl. Maj:t hava ställts under sistnämnda styrelses inseende.

Beträffande erforderliga *övergångsbestämmelser* har lantbruksstyrelsen — som ifrågasatt, att de nya grunderna skulle träda i kraft den 1 juli 1926 — föreslagit, att beträffande torrläggningsföretag, för vilket undersökning för företagets planläggning påbörjats före den 1 juli 1926, den omständighet, att förslag ej upprättats vid syneförrättning, icke skulle utgöra hinder för beviljande av statsbidrag eller statslån. Därest vid sådant företag uppskattning av båtnaden ej verkställts, skulle bidrag utgå utan hänsyn till det föreslagna stadgandet om reducering av bidraget efter båtnadsvärdet.

Yttranden.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har uttalat, att de i mom. 8, respektive mom. 9 förekommande stadgandena, att frågan om uppburna medels återbetalning i visst fall skulle överlämnas till riksdagens avgörande, torde utan skada kunna utgå.

Vad angår förenämnda, i mom. 5 och 11, resp. mom. 5 och 15 intagna föreskrifter har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framställt vissa ändringsförslag av i huvudsak följande innebörd.

Mom. 11, respektive mom. 15 av kungörelseförslagen borde hava det innehåll, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande skulle av lantbruksstyrelsen, innan sistnämnda styrelse underställde ärendet Kungl. Maj:ts prövning, inhämtas blott i de fall, då ärendet i vad anginge järnvägar samt allmänna vägar och vattenbyggnader genom synemännen, genom lantbruksstyrelsens egna organ eller eljest icke vunnit tillfredsställande utredning.

Mom. 5 sista stycket i de båda kungörelseförslagen borde innehålla den ändrade bestämmelsen, att företag, som avsåge byggande eller större ändring av enskild järnvägsbro, eller byggande av allmän vägbro med större längd mellan landfästena än sex meter eller ock andra därmed efter lantbruksstyrelsens prövning jämförliga arbeten, ej finge av lantbruksstyrelsen godkännas, med mindre väg- och vattenbyggnadsstyrelsen intygat, att styrelsen godkänt företaget i dessa delar.

Departementschefen.

Såsom framgår av det sagda har jag anslutit mig till de av lantbruksstyrelsen föreslagna huvudgrunder för statens här ifrågavarande understödsverksamhet. Jag kan jämväl i allt mera väsentligt godtaga innehållet i de av styrelsen framlagda kungörelseförslagen angående avdikningsanslaget och avdikningslånefonden, därvid jag dock i fråga om det sakliga innehållet förordar viss jämkning i mom. 8, respektive mom. 9 av de båda kungörelseförslagen samt vissa tillägg i nedannämnda två hänseenden till bestämmelserna i kungörelseförslaget angående avdikningsanslaget.

Sålunda förordar jag borttagande av bestämmelsen i tredje stycket mom. 8, respektive mom. 9 därom, att frågan om uppburna medels återbäring skulle överlämnas till riksdagen, därest längre anstånd därmed än till nästa riksdag ansåges erforderligt.

Under åberopande av vad jag tidigare anfört i fråga om ökat bidrag till förrättningskostnader föreslår jag, att beträffande torrläggningsföretag, till vars utförande förslag upprättats vid syneförrättning, som påbörjat efter den 30 juni 1926, det statsbidrag, som enligt bestämmelserna i mom. 4 i kungörelseförslaget angående avdikningsanslaget eljest skolat utgå, må höjas till sådant belopp, att ersättning av statsmedel därigenom beredes bidragstagare för hela den av Kungl. Maj:t godkända kostnaden för gode mäns biträde vid förrättningen, allt dock under förutsättning *att* samtliga delägare överenskommit om grunderna för kostnadernas fördelning, och till följd av sådan överenskommelse särskild båtnadsuppskattning icke varit av nöden, *att* bestämmande av ersättning till någon, som ej är delägare i företaget, ej ifrågakommit samt *att* anledning till underställning av synemännens utlåtande ej förefunnits. De bestämmelser, som jag sålunda föreslagit, ansluta sig till de av vattenrättsdomarna föreslagna villkoren för att gode män ej skola behöva anlitas. Därest det av dem och lantbruksstyrelsen förordade förslaget upphöjes till lag, blir bestämmelsen utan betydelse och kan såsom obehövlig utgå.

I överensstämmelse med vad jag under avdelning 4) uttalat torde vidare en bestämmelse vara påkallad, i syfte att något lindra övergången till de nya bidragsvillkoren för de norrländska företagen, beträffande vilka under-

stundom relativt lång tid förflyter mellan förslagens upprättande och ingivande till lantbruksstyrelsen. Sålunda torde bland övergångsbestämmelserna i fråga om villkoren för statens avdikningsanslag böra föreskrivas, att, oberoende av vad i mom. 4 stadgas angående statsbidragets storlek, statsbidrag må beträffande företag i Norrland och Dalarna, vartill förslag inkommit till lantbruksstyrelsen före den 1 juli 1926, utgå till högst hälften av den i nämnda moment angivna kostnad.

Berörda bestämmelser torde icke föranleda sådan ökning i medelsåtgången, att höjning i det av lantbruksstyrelsen för budgetåret 1926—1927 beräknade anslagsbehovet med anledning härav torde behöva ske.

Sedan ärendet varit föremål för riksdagens prövning, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att i administrativ ordning utfärda erforderliga författningar angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag och för lån från statens avdikningslånefond. Dessa författningar böra givetvis i fråga om såväl förslagets ovan behandlade huvudgrunder som ock dess övriga rent sakliga innehåll överensstämma med vad jag i det föregående tillstyrkt, men torde Kungl. Maj:t böra äga befogenhet att, i mån av behov, vidtaga smärre jämkningar av huvudsakligen mera formell natur. I sådant hänseende torde, bland annat, hinder ej böra möta att eventuellt något jämka eller förtydliga föreskrifterna om samarbetet i vissa fall mellan lantbruksstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beträffande handläggningen av sådana understödsärenden, som beröra jämväl den sistnämnda styrelsens verksamhetsområde.

9) Understödsverksamhetens kostnad och anslagsbehovet för budgetåret 1926—1927.

Lantbruksstyrelsen.

Enligt riksdagens medgivande har Kungl. Maj:t ägt befogenhet att ur *avdikningsanslagen* bevilja bidrag till följande belopp, nämligen från

för budgetåret	allmänna avdikningsanslaget	norrländska avdikningsanslaget
1923—1924	1,200,000 kronor	1,200,000 kronor
1924—1925	1,000,000 »	1,200,000 »
1925—1926	1,300,000 »	1,700,000 » .

Lantbruksstyrelsen har nu, efter beräkningar som återfinnas i styrelsens förevarande utlåtande, ifrågasatt, att under budgetåret 1926—1927 bidrag från statens avdikningsanslag skulle få av Kungl. Maj:t beviljas å tillhopa *2,500,000 kronor*.

Vidare har lantbruksstyrelsen föreslagit, att statens avdikningsanslag skulle för budgetåret 1926—1927 tillföras ett extra reservationsanslag av *2,400,000 kronor*.

Det av riksdagen medgivna årliga utlåningsbeloppet från *odlingslånefonden* har sedan 1921 utgjort 2,500,000 kronor men höjdes av riksdagen för budgetåret 1925—1926 med 1,300,000 kronor till 3,800,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har nu, efter verkställda beräkningar, ifrågasatt, att utlåningsbeloppet från *statens avdikningslånefond* för budgetåret 1926—1927 skulle bestämmas till *3,800,000 kronor.*

Vidare har styrelsen hemställt, att såsom kapitalökning för fonden för budgetåret 1926—1927 måtte anvisas ett extra reservationsanslag till sådant belopp, att under nämnda budgetår sammanlagt omkring *3,000,000 kronor* funnes tillgängliga för förekommande utbetalningar av beviljade lån.

Statskontoret.

Mot lantbruksstyrelsens ifrågavarande beräkningar och äskanden hava i huvudsak ej framställts annan erinran än från statskontoret, som — efter angivande av storleken av befintliga behållningar å avdikningsanslagen samt beräknande av sannolika utbetalningsbeloppen m. m. — kommit till det resultat, att det gemensamma avdikningsanslaget kunde i riksstaten för budgetåret 1926—1927 upptagas till belopp av *1,800,000 kronor*, d. v. s. 600,000 kronor mindre än vad lantbruksstyrelsen tidigare beräknat.

Departementschefen.

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag, att Kungl. Maj:t må tillerkännas befogenhet att för budgetåret 1926—1927 bevilja bidrag från statens avdikningsanslag till belopp av tillhopa 2,500,000 kronor samt lån från statens avdikningslånefond till belopp av tillhopa 3,800,000 kronor.

Beträffande anslagsbehovet för budgetåret 1926—1927 torde, i överensstämmelse med statskontorets beräkning, ett extra reservationsanslag för statens avdikningsanslag böra äskas till belopp av 1,800,000 kronor.

I fråga om kapitalökningsanslaget för avdikningslånefonden för budgetåret 1926—1927 har verkställd beräkning givit vid handen, att ett anslag till belopp av 2,600,000 kronor torde vara tillfyllest.

10) Departementschefens hemställan.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna de av mig i det föregående tillstyrkta ändrade grunder för understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall;

b) till sådant understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, som avses ovan under a), anvisa för budgetåret 1926—1927 under benämning *statens avdikningsanslag* ett extra reservationsanslag av 1,800,000 kronor;

c) medgiva, att vid utgången av budgetåret 1925—1926 förefintliga reservationer å norrländska och allmänna avdikningsanslagen må överföras till statens avdikningsanslag ävensom att av Kungl. Maj:t beviljade bidrag från norrländska och allmänna avdikningsanslagen må efter den 30 juni 1926 utbetalas från statens avdikningsanslag;

d) medgiva, att Kungl. Maj:t må under tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 från statens avdikningsanslag bevilja statsbidrag å tillhopa 2,500,000 kronor;

e) godkänna de av mig i det föregående tillstyrkta ändrade grunder för understödjande medelst lån från odlingslånefonden av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall, och i samband därmed ändra fondens benämning till *statens avdikningslånefond;*

f) såsom kapitalökning för statens avdikningslånefond för budgetåret 1926—1927 anvisa ett reservationsanslag av 2,600,000 kronor; samt

g) medgiva, att Kungl. Maj:t må under tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 från statens avdikningslånefond bevilja lån å tillhopa 3,800,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Joh:s Thygesen.

Stockholm, Isaac Marcus' Boktryckeri-Aktiebolag, 1926.

Bilaga A.

Lantbruksstyrelsens förslag till revision av gällande författningar rörande norrländska och allmänna avdikningsanslagen samt odlingslånefonden m. m.

Till Konungen.

Genom remiss den 31 mars 1924 har Kungl. Maj:t anbefallt lantbruksstyrelsen att avgiva utlåtande i anledning av vad vattenrättsdomarna i yttrande den 5 oktober 1923 anfört angående av lantbruksstyrelsen ifrågasatta villkor för erhållande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget och därvid tillika avgiva förslag rörande de ändringar i övrigt i nu gällande författningar angående såväl norrländska avdikningsanslaget som allmänna avdikningsanslaget och odlingslånefonden, vilka av lantbruksstyrelsen kunde anses påkallade. Vidare har Kungl. Maj:t genom remiss den 14 april 1924 anbefallt lantbruksstyrelsen att avgiva utlåtande över en av länsstyrelsen i Karlstad den 8 april 1924 gjord framställning om proposition till riksdagen i sådant syfte att från norrländska avdikningsanslaget måtte under de i kungörelsen den 28 juli 1916 angivna villkor utgå statsbidrag till i kungörelsen omförmälda företag jämväl inom Färnebo, Älvdals, Fryksdals, Jösse, Gillbergs och Nordmarks härad av Värmlands län, samt att nämnda härad måtte, i likhet med Norrland och Dalarna, undantagas från allmänna avdikningsanslagets tillämpningsområde.

Slutligen har lantbruksstyrelsen genom remiss den 26 november 1924 anbefallts att i samband med den utredning, som lantbruksstyrelsen hade att verkställa med avseende å ifrågasatt ändring i föreskrifterna rörande avdikningsanslagen och odlingslånefonden, avgiva utlåtande angående av riksräkenskapsverket väckt förslag om överflyttning från statskontoret till lantbruksstyrelsen av utbetalningarna från avdikningsanslagen.

För fullgörande av ifrågavarande uppdrag har lantbruksstyrelsen ansett erforderligt att rådgöra med representanter för olika intressen och landsdelar. Vid ärendets behandling i styrelsen hava sålunda närvarit vattenrättsdomaren N. Gärde, ledamoten av riksdagens första kammare, godsägaren G. Sederholm, ledamoten av riksdagens andra kammare, hushållningssällskapssekreteraren P. Hedlund samt lantbruksingenjörerna A. Palm och H. Wikström.

Statens understödjande verksamhet på ifrågavarande område utövas dels genom tilldelande av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet från norrländska eller allmänna avdikningsanslaget dels ock genom beviljande av statslån från odlingslånefonden. Den har till ändamål att uppmuntra den enskilde jordbrukaren till utförande av torrläggningsföretag för höjande av jordens avkastning.

Historik.

Statens understödjande verksamhet i angivna syfte kan sägas hava tagit sin början på 1840-talet. För befrämjande av utdikningar och avtappningar av sanka trakter och sjöar inom rikets mellersta och södra län, ställde nämligen riksdagen från denna tid en särskild fond till Kungl. Maj:ts disposition att användas till låneunderstöd för främjande av dylika företag, varjämte för befrämjande av vattenavtappningar i de norra länen beviljades särskilda medel att användas i form av statsbidrag. Då de förhål-

landen, vilka ursprungligen föranlett denna skillnad, icke vidare ansågos förefinnas, vidtog 1873 års riksdag den ändring beträffande ifrågavarande båda fonder, att till Kungl. Maj:ts disposition ställdes två för hela riket gemensamma summor, den ena att såsom låneunderstöd anvisas för sådana utdikningar och avtappningar av sanka trakter och sjöar, som huvudsakligen avsåge att befrämja odlingsföretag, och den andra att såsom bidrag utan återbetalningsskyldighet användas till understödjande av sådana myrutdikningar och vattenavtappningar, som företrädesvis avsåge att förminska frostländigheten, den s. k. frostminskningsfonden.

I stället för sistnämnda fond blevo från och med 1906 av riksdagen anvisade två särskilda anslag, »norrländska avdikningsanslaget» och »allmänna frostminskningsanslaget». Detta senare anslag, som avsåg understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana myrutdikningar och vattenavtappningar inom södra och mellersta delarna av riket, vilkas ändamål vore att minska frostländighet, sammanslogs 1912 med det år 1911 tillkomna allmänna avdikningsanslaget.

Odlingslånefonden.

Av de medel, som från 1840-talet ställts till Kungl. Maj:ts disposition att användas såsom låneunderstöd, ävensom av vissa andra dylika låneanslag bildades år 1874 den s. k. äldre odlingslånefonden, som år 1913 sammanslogs med den år 1883 bildade nya odlingslånefonden till en fond, benämnd odlingslånefonden.

Från dess bildande år 1883 till år 1895 beviljades lån från nyssnämnda fond allenast till utdikning av mark, som vore lämplig för uppodling. Lån beviljades därvid intill hela det belopp, vartill kostnaden för vattenavledningen och avdikningen beräknades uppgå, oberoende av förbättringsvärdet. Då ändamålet med fonden sålunda uteslutande var att bisträcka dem, som ville uppodla mark, utgjorde sådan uppodling förutsättning för erhållande av lån.

År 1895 utsträcktes rätten att erhålla lån från odlingslånefonden jämväl till sådana vattenavledningsföretag, vilka avsågo förbättring, på annat sätt än genom täckdikning, av förut odlad åker eller äng eller vinnande av ny äng, dock endast under förutsättning att, vad dessa företag beträffade, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt lantbruksstyrelsen vitsordade, att jordförbättringens värde kunde antagas motsvara minst låneunderstödets dubbla belopp.

Lån beviljades således vid denna tid till dels s. k. odlingsföretag med föreskriven odlingsskyldighet, varvid lånet beviljades intill hela vattenavledningskostnaden, oberoende av förbättringsvärdet, och dels till företag, vid vilka ingen odling förekom, i vilket senare fall lånet begränsades till 50 procent av förbättringsvärdet.

Enligt 1901 års bestämmelser, som i huvudsak fortfarande gälla, göres ingen åtskillnad, vare sig odling förekommer vid företaget eller icke, varjämte för samtliga företag lånets storlek begränsats till 70 procent av förbättringsvärdet genom vattenavledningen.

Rörande odlingslånefonden hava kungörelser av Kungl. Maj:t utfärdats

1)	den 28 september	1883,	nr	46,	6)	den 14 juni	1901,	nr	44,
2)	» 19 maj	1885,	»	23,	7)	» 30 september	1903,	»	105,
3)	» 27 april	1888,	»	20,	8)	» 31 december	1912,	»	425,
4)	» 29 juli	1895,	»	68,	9)	» 9 oktober	1914,	»	278,
5)	» 27 maj	1898,	»	53,	10)	» 9 juni	1922,	»	289.

Lån från odlingslånefonden kan med ovan omförmälda förbehåll utgå med hela det belopp, vartill enligt den fastställda arbetsplanen kostnaden

för vattenavledningen och avdikningen beräknas uppgå, dock med avdrag för det bidrag, som för samma företag kan varda lämnat från norrländska eller allmänna avdikningsanslaget.

Norrländska avdikningsanslaget.

Norrländska avdikningsanslaget har funnits tillgängligt från och med ingången av år 1907.

Rörande norrländska avdikningsanslaget har Kungl. Maj:t utfärdat kungörelser:

1) den 22 juni	1906, nr	58,		5) den 28 juli	1916, nr	377,
2) » 18 »	1910, »	83,		6) » 19 juni	1917, »	316,
3) » 31 december	1912, »	424,		7) » 15 »	1922, »	290.
4) » 9 oktober	1914, »	276,				

Enligt kungörelsen den 22 juni 1906 (nr 58) avsågs med norrländska avdikningsanslaget att möjliggöra understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, vare sig ändamålet med arbetsföretaget vore uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd.

Innan bidrag beviljades, borde efter offentlig kungörelse vederbörande menighet hava avgivit yttrande angående företagets lämplighet och nytta.

Statsbidrag kunde av Kungl. Maj:t bestämmas till högst hälften av såväl den enligt den fastställda arbetsplanen beräknade kostnaden för vattenavledningen och avdikningen som ock den av lantbruksstyrelsen efter vederbörlig granskning godkända undersöknings- och förrättningskostnaden för arbetsplanens upprättande, dock att anslag icke fick beviljas till avdikning av redan odlad jord.

Därest verkliga kostnaden för arbetets utförande komme att understiga den beräknade, av vederbörande myndighet godkända kostnaden, skulle statsbidraget minskas i mån härav.

Bestämmelserna i denna kungörelse tillämpades så, att bidrag icke beviljades till sådan andel av kostnaden, till vilken odlingslån utginge.

Någon fordran på att företaget skulle vara lönande för att bidrag skulle beviljas var ej uppställd. Uppskattning av värdeförhöjningen verkställdes därför icke.

Genom kungörelsen den 31 december 1912 (nr 424) bestämdes, att norrländska avdikningsanslaget skulle vara tillgängligt för hela Norrland samt därjämte även för Kopparbergs län.

Bidrag från anslaget skulle vidare kunna beviljas till samma företag eller område inom företag, till vilket odlingslån utgingo.

I övrigt gällde samma bestämmelser och tillämpades samma principer som tidigare.

Kungörelsen den 9 oktober 1914 (nr 276) är lika lydande med kungörelsen den 31 december 1912, med undantag endast för vissa ändringar, som betingats av bland annat kontraktsärendenas överflyttning från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till lantbruksstyrelsen.

Nu gällande bestämmelser angående villkoren för erhållande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget innefattas i kungörelsen den 28 juli 1916 (nr 377) med däri sedermera gjorda ändringar.

De väsentligaste avvikelserna från tidigare bestämmelser äro, dels att bidrag numera får utgå jämväl till utdikning av redan odlad jord, dels att det beviljade bidraget skall utgå oavkortat, utan hinder därav att den

verkliga kostnaden för arbetets utförande understiger den beräknade, dels ock att föreskrift meddelats, att lantbruksstyrelsen vid avgivande av utlåtande i ärende angående statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget skall noggrant tillse bland annat, att kostnaden för avdikningen står i sådant förhållande till den därigenom uppkommande värdeförhöjningen å den i företaget ingående jorden, att företaget kan anses värt att utföras.

Rörande tillämpningen av ifrågavarande kungörelse (nr 377/16) må framhållas, att ifråga om företag, vid vilka uppskattning av jordvärdena skett, intill förra delen av år 1917 statsbidrag i regel icke beviljats, därest kostnaden beräknats bliva högre än jordförbättringsvärdet. Vid företag, där uppskattning ej skett, bedömdes torrläggningskostnaden per hektar och, där denna kostnad ansågs oskäligt hög, beviljades ej bidrag.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 27 april 1917 beviljat statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget till företag, som beräknades draga större kostnad än som motsvarade värdeförhöjningen å marken, har till och med år 1920 den princip tillämpats jämväl beträffande norrländska avdikningsanslaget, att bidrag beviljats, därest den beräknade kostnaden för respektive företag efter avdrag av statsbidragets belopp motsvarat eller understigit värdeförhöjningen.

Från och med år 1921 har hittills statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget icke beviljats till företag, för vilka kostnaden med mer än 20 procent överstigit jordförbättringsvärdet. Från och med år 1922 har, där uppskattning av båtnaden ej skett, bidrag ej beviljats till företag, som beräknats draga en kostnad av mer än 750 kronor per hektar, och har bidrag till företag, där båtnaden ej uppskattats, beviljats med belopp av högst 250 kronor per hektar.

Allmänna avdikningsanslaget.

Allmänna avdikningsanslaget har funnits tillgängligt alltsedan år 1912. Rörande allmänna avdikningsanslaget hava kungörelser utfärdats:

1)	den 22 juni	1911,	nr 64,	4)	den 28 juli	1916,	nr 376,
2)	» 31 december	1912,	» 423,	5)	» 19 juni	1917,	» 316,
3)	» 9 oktober	1914,	» 277,	6)	» 15 »	1922,	» 291.

Enligt kungörelsen den 22 juni 1911 fick bidrag från allmänna avdikningsanslaget beviljas till företag »inom andra delar av riket än de fyra norrländska länen, vare sig ändamålet med företaget vore uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd». Med de fyra norrländska länen avsågos Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Bidraget kunde av Kungl. Maj:t bestämmas till högst hälften av vattenavlednings- och förrättningskostnaderna, dock att anslag icke beviljades till avdikning av redan odlad jord.

I händelse kostnaden för företagets utförande blev mindre än som beräknats vid bidragets bestämmande, skulle motsvarande minskning å bidragsbeloppet ske.

Bestämmelserna i denna kungörelse tillämpades så, att bidrag icke beviljades till sådan andel av kostnaden, till vilken lån från odlingslånefonden utgick.

Någon fordran att företaget skulle vara »lönande», för att bidrag skulle beviljas, var ej uppställd.

Enligt kungörelsen den 31 december 1912 fick bidrag från allmänna avdikningsanslaget beviljas till företag inom andra delar av riket än Norr-

land och Dalarna, »vare sig ändamålet med arbetsföretaget vore uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd».

Bidraget kunde bestämmas till högst en tredjedel av vattenavlednings- och förrättningskostnaderna ifråga om avdikning av till åker eller äng duglig jord och till högst hälften av samma kostnader, då fråga var om endast minskning av frostländighet. Bidrag fick icke beviljas till avdikning av redan odlad jord.

Bidrag kunde beviljas till samma företag eller område därav, till vilket odlingslån utgick.

Fordran att företag skulle vara »lönande» för att komma i åtnjutande av bidrag, var ej heller nu uppställd.

Kungörelsen den 9 oktober 1914 (nr 277) var lika lydande med kungörelsen den 31 december 1912, med undantag endast för sådana ändringar, som betingats av bland annat kontraktsärendenas överflyttning från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till lantbruksstyrelsen.

Enligt nu gällande kungörelse i ämnet (nr 376/1916) med däri gjorda ändringar bestå de väsentligaste avvikelserna från tidigare bestämmelser däri, dels att bidrag nu får utgå jämväl till utdikning av redan odlad jord, dels att det beviljade bidraget skall utgå oavkortat utan hinder därav att den verkliga kostnaden för arbetets utförande må understiga den beräknade, dels ock att föreskrift meddelats, att lantbruksstyrelsen vid avgivande av utlåtande i ärende angående statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget skall noggrant tillse bland annat, att kostnaden för avdikningen kommer att stå i sådant förhållande till den därigenom uppkommande värdeförhöjningen å den i företaget ingående jorden, att företaget kan anses värt att utföras.

Rörande tillämpningen av 1916 års kungörelse må anföras, att ifråga om företag, vid vilka uppskattning av jordvärdena skett, statsbidrag, intill förra delen av år 1917, i regel icke beviljats, därest kostnaden beräknats bliva högre än jordförbättringsvärdet. Vid företag, där uppskattning ej skett, bedömdes torrläggningskostnaden per hektar, och för sådana företag, där denna kostnad ansågs oskäligt hög, beviljades ej bidrag.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 27 april 1917 till företaget Härvsta—Vändersta—Tibblebackarnas regleringsföretag i Västmanlands län beviljat statsunderstöd jämväl till sådan kostnad, som översteg motsvarande värdeförhöjning, har till och med år 1920 den princip tillämpats, att statsbidrag beviljats, därest kostnaden för respektive företag efter minskning med det beräknade statsbidragets belopp motsvarat eller understigit värdeförhöjningen.

Från och med år 1921 har hittills statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget icke beviljats till företag, för vilka kostnaden med mer än 20 procent överstigit värdeförhöjningen, och har sedan hösten 1921 bidraget vid icke bäriga företag beräknats till viss del av värdeförhöjningen, ej av kostnaden.

Från senare delen av år 1923 har Kungl. Maj:t från allmänna avdikningsanslaget i regel icke beviljat statsbidrag till det enligt gällande bestämmelser såsom högst medgivna belopp utan med endast en fjärdedel respektive en tredjedel av kostnaden, eventuellt jordförbättringsvärdet, till företag avseende även annat ändamål än minskning av frostländighet respektive företag avseende endast minskning av frostländighet. I de fall,

där båtnadsuppskattning icke skett, har bidrag icke beviljats till företag, som dragit högre kostnad än 720 kronor per hektar.

Allmän motivering.

Allmänna förutsättningar för understöd.

Statens verksamhet för understödjande av torrläggningsarbeten medelst bidrag utan återbetalningsskyldighet och lån är otvivelaktigt av mycket stor betydelse för höjande av landets jordbruk. Omfattningen av denna verksamhet har även varit mycket betydande, såsom framgår av nedanstående tabell, som utvisar antalet statsunderstödda torrläggningsföretag samt statsunderstödens storlek sedan år 1890.

Kalender- eller budgetår	Antal företag	Odlingslånefonden kronor	Frostförminskningsfonden kronor	Allmänna frostminskningsanslaget kronor	Allmänna avdikningsanslaget kronor	Norrländska avdikningsanslaget kronor	Summa statsunderstöd kronor
1890	36	362,760	50,000				412,760
1891	44	679,900	50,000				729,900
1892	59	713,300	79,730				793,030
1893	66	920,670	100,000				1,020,670
1894	47	457,300	100,000				557,300
1895	69	409,240	100,000				509,240
1896	75	539,100	149,610				688,710
1897	100	281,330	170,490				451,820
1898	93	322,630	300,000				622,630
1899	95	342,300	298,240				640,540
1900	96	445,450	300,000				745,450
1901	104	446,350	400,000				846,350
1902	129	948,650	400,000				1,348,650
1903	184	719,500	500,000				1,219,500
1904	124	388,050	500,000				888,050
1905	153	550,600	500,000				1,050,600
1906	210	621,950	700,000				1,321,950
1907	189	935,000		199,800		500,000	1,634,800
1908	200	1,000,000		167,650		700,000	1,867,650
1909	248	878,200		42,100		700,000	1,620,300
1910	203	757,300		173,450		700,000	1,630,750
1911	298	944,840		74,360		700,000	1,719,200
1912	276	998,730			96,070	800,000	1,894,800
1913	353	993,090			134,000	1,100,000	2,227,090
1914	426	907,780			168,010	1,100,000	2,175,790
1915	622	825,950			202,630	1,799,360	2,827,940
1916	648	589,160			254,390	1,600,640	2,444,190
1917	609	905,210			473,550	1,358,620	2,737,380
1918	344	1,000,000			596,730	683,350	2,280,080
1919	253	1,500,000			797,920	452,935	2,750,855
1920	426	1,500,000			800,000	1,138,690	3,438,690
1921	385	2,499,400			1,061,630	694,690	4,255,720
1922	716	2,574,050			1,230,280	1,097,680	4,902,010
1/1—30/6 1923	396	1,047,580			426,910	254,270	1,728,760
1/7 1923—30/6 1924	610	2,500,010			1,104,030	1,200,000	4,804,040
1/7 1924—30/6 1925	833	2,595,290			1,094,970	1,245,930	4,936,190
Summa	9,719	34,100,670	4,698,070	657,360	8,441,120	17,826,165	65,723,385

Torrläggningsföretagens betydelse för jordbruket är fortfarande i fullt lika hög grad framträdande, som tidigare varit fallet. Inom snart sagt alla landsdelar förekomma nämligen ännu avsevärda markområden, vilkas ekonomiska utnyttjande är i första hand beroende av att erforderliga torrläggningsarbeten verkställas. Sådana arbeten torde därför få anses kraf-

tigt bidraga till tryggande av landets självförsörjning och höjande av jordbruksproduktionen i allmänhet. Med hänsyn härtill torde den ifrågavarande understödsverksamheten alltjämt böra fortgå.

Såsom av det föregående framgår hava grunderna för denna verksamhet tid efter annan undergått väsentliga ändringar, påkallade än av vunnen erfarenhet, än av statsfinansiella förhållanden. Liknande omständigheter torde, såsom närmare framgår av nedan lämnade utredning, tala för att även nu gällande grunder för ifrågavarande understödsverksamhet i åtskilliga avseenden tarva en revision. Vid en dylik revision torde böra uppställas såsom mål, att statsunderstöden avvägas så, att det med understödsverksamheten avsedda ändamålet vinnes i önskvärd omfattning utan att staten därför behöver vidkännas större utgifter än vad som oundgängligen kräves för vinnande av detta syfte.

Förutsättning för erhållande av statsunderstöd till företag, varom här är fråga, bör undantagslöst vara att genom torrläggningen vinna sådan höjning av markens alstringsförmåga ur jordbrukssynpunkt, som enligt vattenlagen utgör förutsättning för tvångsdelaktighet i företaget. En höjning av jordens alstringsförmåga från nämnda synpunkt kan, frånsett förbättring av skogsväxt, torvtäkt och dylikt, ernås antingen genom förbättring av åker eller äng eller ock genom åtgärder till fördelaktigare utnyttjande av marken för bete. Enär företag, avseende sistnämnda ändamål, kunna förväntas erhålla allt större betydelse, torde desamma med hänsyn till möjligheten att erhålla statsbidrag för erforderliga torrläggningsåtgärder böra likställas med övriga här ifrågavarande torrläggningsföretag. Härvid torde särskilt böra beaktas, att utnyttjande av mark för betesändamål ofta ställer sig lika ekonomiskt fördelaktigt som dess användning för andra kulturändamål, vilka kräva större torrläggningsdjup och därigenom större kostnader. Från statens sida torde därför böra tillses, att bidrag icke lämnas till större kostnader än som äro strängt nödvändiga för markens ekonomiska utnyttjande.

De olika sätt, varpå mark kan efter torrläggning utnyttjas för jordbruksändamål, och som i sin mån bliva bestämmande för omfattningen av ifrågakommande torrläggningsåtgärder, synas kunna innefattas i begreppen åker samt ständig slåtter- och betesvall, varvid företaget kan avse antingen omvandling av obruten mark till något av nämnda markslag eller förbättring av mark, som redan utnyttjats för något av sagda ändamål. Med hänsyn därtill att höjandet av alstringsförmågan hos redan odlad jord icke synes böra tillmätas mindre betydelse än nyodling av obruten jord, synes det i nu gällande författningar lämnade företrädet för företag, avseende sådan nyodling, framför företag, vilka helt eller till huvudsaklig del avse utdikning av redan odlad jord, icke böra bibehållas.

För närvarande utgår statsbidrag för minskning av frostländighet från såväl norrländska som allmänna avdikningsanslaget.

Bidragen från förstnämnda anslag utgå enligt enahanda grunder, nämligen till högst hälften av kostnaden, vare sig företaget avser enbart frostminskning eller såväl sagda ändamål som även markens torrläggning för uppodling till åker eller äng eller utdikning av redan odlad jord. Någon rätt till högre bidrag eller annan förmån till företag, som avse enbart frostminskning, finnes icke beträffande detta anslag. Enär i Norrland och Dalarna näppeligen någon mark torde förekomma, vars utdikning icke kan tänkas tjäna annat produktivt syfte än frostländighetens minskning, har

därför frågan om utdikningens inverkan i sistnämnda avseende fått i dessa landsdelar i viss mån träda i bakgrunden.

Vad däremot beträffar allmänna avdikningsanslaget utgår bidraget med högre belopp, nämligen intill hälften av företagets kostnad, då ändamålet med avdikningen uteslutande är minskning av frostländighet, men endast till tredjedelen av kostnaden, när företaget avser odling av till åker eller äng lämplig mark eller utdikning av redan odlad jord. Även har viss del av allmänna avdikningsanslaget varit avsatt att användas enbart till s. k. frostavdikningar, och har denna del under senaste åren varit fastställd till högst 150,000 kronor årligen. Därav har emellertid endast en obetydlig del tagits i anspråk, såsom framgår av nedanstående tablå för 10-årsperioden 1915—1924 över beviljade bidrag till frostavdikningar.

År	Antal företag	Beviljat bidrag kronor	År	Antal företag	Beviljat bidrag kronor
1915	35	62,329	1920	18	40,075
1916	37	68,160	1921	9	16,220
1917	25	40,692	1922	11	14,935
1918	8	51,154	1923	17	12,565
1919	—	—	1924	2	690

I medeltal har sålunda under 10-årsperioden för ifrågavarande ändamål årligen till 16 företag beviljats omkring 30,600 kronor. För de sista 5 åren av nämnda period blir ifrågavarande medeltal avsevärt lägre, nämligen 11 företag och omkring 17,000 kronor. Detta ringa anlitande av den för enbart frostminskningsändamål avsedda delen av allmänna avdikningsanslaget torde — sedan erfarenheten visat, att mossmark, som utdikats för nämnda ändamål, i regel kan genom lämpliga åtgärder utnyttjas även för frambringande av jordbruksprodukter — huvudsakligen bero på strängare tillämpning av författningens bestämmelser, att ändamålet med utdikningen skall uteslutande vara frostminskning. Därtill kommer, att de s. k. frostavdikningarna icke sällan torde för bidragstagaren medföra båtnad i jämväl andra avseenden t. ex. i form av förbättrad skogsväxt eller lättare utvinnande av torvströ, vilka syftemål visserligen i och för sig få anses behjärtansvärda men falla utanför det med ifrågavarande statsunderstöd avsedda ändamålet. Det kan därför med tämligen stor visshet antagas, att avdikningar med frostminskning såsom enda syftemål numera ytterst sällan förekomma.

Vad i övrigt beträffar utdikningsföretagens betydelse ur frostminskningssynpunkt, har densamma sedan lång tid tillbaka varit omstridd. Lantbruksstyrelsen vill i detta avseende erinra om vetenskapsakademiens yttrande den 26 januari 1907, med därtill hörande uttalanden av bland andra professorerna H. A. Hildebrandsson och H. E. Hamberg, med anledning av uppkommen fråga om inköp för statens räkning av den s. k. Komosse inom Älvsborgs och Jönköpings län i syfte bland annat att genom dess utdikning minska frostländigheten i omgivningarna. I detta yttrande har vetenskapsakademien anfört bland annat, att någon nämnvärd förminskning av omgivande marks frostländighet ej stode att vinna enbart genom dylik utdikning. Denna åsikt synes jämväl hava i huvudsak bekräftats av under senare åren fortsatta vetenskapliga undersökningar. Här må endast anföras, att docenten A. Ångström år 1921 verkställt vissa observationer i sådant avseende samt därvid funnit, att torrläggning av fuktig eller sank

mark sannolikt vore av betydelse för minskning av dess egen och närliggande markers frostländighet under våren på grund av den försenade tjälsmältningen och därav följande lägre temperatur i den fuktiga marken men däremot av ringa eller ingen betydelse beträffande höstfrosterna. Detta resultat betecknas av Ångström såsom i viss mån en kompromiss mellan å ena sidan den av vetenskapsmännen hävdade uppfattningen och å andra sidan den bland de praktiska lantbrukarna tämligen utbredda uppfattningen om dikningarnas frostminskande verkan. Då det emellertid huvudsakligen torde vara höstfrosterna, som i här förevarande avseende äro av betydelse, synes enligt lantbruksstyrelsens uppfattning dikningens betydelse för frostminskningen icke kunna tillmätas större betydelse.

Det torde ligga i sakens natur, att en understödsverksamhet, som vilar på så osäkra grunder som de här förevarande, icke lämpligen bör fortsättas. Om sålunda — vilket för övrigt mycket sällan torde förekomma — ett utdikningsföretag är avsett att utföras enbart för minskande av frostländigheten, utan att i övrigt någon som helst båtnad ur jordbrukssynpunkt därigenom vinnes, torde sådant företag icke böra understödjas med statsmedel.

En ytterligare anledning till avskiljande av frostavdikningarna från samband med förevarande statliga understödsverksamhet ligger i svårigheten att erhålla tillfredsställande garantier för det framtida underhållet av de upptagna avloppsdikena. I vattenrätts- och dikningslagskommittéernas den 17 december 1910 avgivna förslag till vattenlag m. m. anföres i motiven till 13 kapitlet 13 § av lagförslaget bland annat, att kommittéerna av vissa principiella grunder ansett sig förhindrade att beträffande frostminskningsföretag binda underhållsskyldigheten beträffande företaget vid de fastigheter, vilkas befriande från frostländighet man velat främja. Det ansågs nämligen möta oövervinneliga svårigheter att på ett rättvist sätt fördela kostnaderna för företagets utförande och underhåll mellan fastigheter, vilkas gagn av företaget vore så litet påtagligt och så svårt att fixera till visst penningbelopp, som vid dessa dikningar vore fallet.

I anslutning till denna åsikt hava även de inom justitiedepartementet år 1919 tillkallade sakkunniga i motiven till 7 kapitlet 22 § av sitt den 15 december 1919 avlämnade förslag till vattenlag anfört, att delaktighet i utdikningsföretag ej kunde påfordras av den orsaken, att marks frostländighet minskades eller de klimatiska förhållandena eljest förändrades. Stadgande i sådant avseende har jämväl intagits i 7 kapitlet 22 §, tredje stycket, vattenlagen.

Enär vattenlagen sålunda icke medgiver hållande av syneförrättning för torrläggning av mark enbart för frostminskningsändamål, kunna för statens del betryggande garantier för det framtida underhållet av de diken, vilka upptagits med hjälp av ifrågavarande statsbidrag, icke erhållas. Såsom framgår av lantbruksstyrelsens i det följande framlagda utredning om underhållsfrågans ordnande, avses däremot garantier i denna del bliva tillförsäkrade vid övriga företag genom föreskrift om syneförrättning såsom villkor för åtnjutande av statsunderstöd. Under förutsättning av bifall till detta förslag skulle sålunda framtida underhållet bliva säkerställt endast i fråga om företag, vilka avse höjande av markens alstringsförmåga, medan däremot för underhållet av frostminskningsföretagen, vid vilka syneförfarande icke kan äga rum, dylika garantier komme att saknas.

På grund av vad ovan anförts synes statsbidrag icke böra i fortsättningen ifrågakomma till torrläggningsföretag, i den mån desamma uppgivas avse endast minskning av frostländighet.

Båtnad och kostnad.

En allmän förutsättning för erhållande av understöd synes böra vara, att kostnaden för ett företag står i sådant förhållande till motsvarande båtnad genom torrläggningen, att arbetet ur ekonomisk synpunkt kan anses värt att utföras. Uppskattning av denna båtnad måste sålunda i varje fall hava föregått, för att statsunderstöd i form av vare sig lån eller bidrag må kunna påräknas till företaget. Beträffande formen för sådan båtnadsuppskattning hänvisas till vad i det följande finnes omnämnt i samband med behandlingen av frågan om syneförrättning såsom villkor för erhållande av statsunderstöd.

Såsom regel bör sålunda statsunderstöd icke komma i fråga, därest kostnaden för företaget överstiger den uppskattade båtnaden av torrläggningen. Tidigare har beträffande företag, vid vilka båtnadsuppskattning skett, i detta avseende tillämpats, att statsunderstöd i form av bidrag eller lån beviljats, när kostnaden icke överstigit 150 procent av förbättringsvärdet. Genom att bidraget beräknades till en tredjedel av kostnaden och sålunda motsvarade den del därav, som översteg förbättringsvärdet, ansågs nämligen arbetet bliva lönande för intressenterna. Denna maximigräns har under de senare åren nedsatts till 120 procent.

Det synes emellertid icke uteslutet, att dessa gynnsamma understödsvillkor kunnat utgöra en bidragande orsak till att företag utförts, vilkas ekonomiska ställning varit så svag, att intressenterna trots statsunderstöd råkat i ekonomiska svårigheter. Med hänsyn till önskvärdheten att nödig försiktighet i sådana fall iakttages vid användningen av såväl statens som enskildas medel, synes därför sådan direkt uppmuntran från statens sida till utförandet av ett torrläggningsföretag, som måste anses ligga i dess understödjande med statsmedel, vare sig i form av bidrag eller lån, icke böra som allmän regel ifrågakomma, när vid planläggningen kostnaden befinnes överstiga förbättringsvärdet.

Under särskilda förhållanden synes likväl undantag från denna allmänna regel böra i viss utsträckning medgivas. Det torde nämligen ej sällan inträffa, särskilt beträffande små ägolotter, att ett torrläggningsföretag, som visserligen betingar högre kostnad än som motsvaras av den uppskattade båtnaden, likväl finnes böra komma till stånd, enär den höjning i avkastningen av ägolotten, som kan ernås genom torrläggningen, utgör en nödvändig betingelse för fortsatt uppehållande av jordbruksdrift å densamma. I sådana och likartade fall torde intill en viss gräns företagets understödjande med statsmedel få anses behjärtansvärt.

Härtill kommer, att hänsyn jämväl bör tagas till svårigheten att fullkomligt exakt beräkna kostnad och båtnad vid ett företag. Förutom förrättningsmannens subjektiva omdöme inverka nämligen på beräkningarna en mångfald faktorer, som i olika fall äro mer eller mindre vanskliga att bestämma. På grund av nu angivna omständigheter bör därför statsunderstöd i form av bidrag eller lån i undantagsfall, när särskilda skäl tala därför, kunna beviljas, även när kostnaden något överstiger båtnadsvärdet. Därest detta medgivande begränsas till att gälla intill en kostnad, motsvarande högst 120 procent av båtnadsvärdet, torde önskvärd trygghet i förevarande avseende kunna vinnas.

Obligatorisk syneförrättning.

Enligt mom. 2 i gällande kungörelser för såväl norrländska som allmänna avdikningsanslagen måste för varje företag plan till arbetets utförande jämte beräkning över därmed förenade kostnader vara uppgjord och hava vunnit Kungl. Maj:ts fastställelse. Någon särskild fordran på

vissa rättsliga former för planernas upprättande hava emellertid icke varit meddelade. Statsbidrag har sålunda hittills beviljats, oavsett om planerna varit upprättade vid laga syneförrättning eller tillkommit genom frivilliga personliga överenskommelser i form av mellan intressenterna ingångna föreningar, vilka icke varit bindande för blivande ägare av respektive fastigheter.

För statens del måste det anses vara av synnerlig vikt, att de betydande statsmedel, varom här är fråga, verkligen ej blott för tillfället utan jämväl för framtiden medföra den nytta, som med desamma varit avsedd.

Det är då uppenbart, att ett i sådant syfte utfört dikningsarbete måste omsorgsfullt vidmakthållas för att det med dikningen erhållna resultatet skall bliva beståndande. Underlåtes detta, komma i regel inom ett fåtal år de upptagna vattenavloppen genom anhopning av slam och vattenväxter i sådant skick, att markerna åter försumpas. Därmed är ändamålet med företaget förfelat och nyttan av de utbetalade statsmedlen blir illusorisk. Här inbegripes likväl icke sådan försämring i torrläggningsförhållandena, som så småningom inträder inom ett utdikat sankmarksområde till följd av de lösa jordarternas sammansjunkning, och för vars avhjälpande erfordras ytterligare dikningsåtgärder utöver de redan verkställda.

Nu berörda förhållanden äro sålunda för statens del så till vida av intresse som de sammanhänga med statens fordran på garantier för det framtida underhållet av statsunderstödda arbeten. När ett dikningsföretag blivit förberett genom syneförrättning enligt vattenlagen, förefinnes sådan garanti, därigenom att underhållsskyldigheten bindes vid vederbörande fastigheter. Däremot uteblir densamma delvis eller fullständigt i avseende på de företag, till vilka förslag upprättats genom en s. k. föreningsförrättning. I detta senare fall blir nämligen underhållsskyldigheten gällande endast för dem, som underskrivit föreningen rörande företaget, men utan all verkan för blivande ägare av vederbörande fastigheter.

Uppmärksamheten har från statsmakternas och vederbörande myndigheters sida länge varit riktad på detta missförhållande. Sålunda hade redan år 1897 väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och lantbruksstyrelsen i skrivelse den 15 december nämnda år till Kungl. Maj:t angående behovet för år 1899 av bidrag från frostminskningsfonden framhållit önskvärdheten därav, att verksamma garantier bereddes för nöjaktigt underhåll av de företag, som från ifrågavarande anslag erhölle statsbidrag. Enligt styrelsernas då uttalade åsikt kunde erforderlig trygghet för statens del i nämnda avseende ernås genom att företagen handlades enligt då gällande dikningslag. För att emellertid de tämligen höga kostnader, som i regel vore förbundna med syneförrättningar enligt nämnda lag, icke skulle utgöra hinder för genomförande av särskilt sådana företag, vilka vore av mindre omfattning, förordade styrelserna bland annat ett enklare och för intressenterna billigare syneförfarande.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och lantbruksstyrelsen hava sedermera i skrivelse den 18 oktober 1901 ånyo fästat Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å angelägenheten därav, att åtgärder vidtoges för beredande av ökad trygghet för underhållsarbetenas utförande. Styrelserna hava därvid framhållit, att erfarenheten bekräftat riktigheten av deras i skrivelsen den 15 december 1897 framförda uppfattning rörande behovet av denna frågas lösning, i det att vid de på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens föranstaltande verkställda inspektionerna av utförda avdikningar utav före-

varande slag visat sig, att försummelser i nämnda avseende förelegat särskilt i de fall, när hemman övergått till sådan ägare, vars huvudsakliga syfte med jordförvärvet varit att avverka befintlig skog, och där sålunda jordbruksintresset fått träda i bakgrunden.

Behovet av särskilda åtgärder för en snar lösning av underhållsfrågan har även vid upprepade tillfällen framhållits av riksdagen, nämligen i dess skrivelser åren 1898, 1902, 1906 och 1907 angående anvisande av anslag till utdikningsföretag.

Sedermera hava vattenrätts- och dikningslagskommittéerna behandlat denna fråga och i sitt förslag den 17 december 1910 till ny vattenlag intagit en bestämmelse (13 kapitlet 13 §) av innehåll, att där försummelse i underhållet ägde rum vid torrläggningsföretag, till vars utförande lämnats lån eller bidrag av statsmedel, Konungens befallningshavande eller den myndighet, Konungen bestämde, skulle äga att, efter det två ojäviga män vid på platsen verkställd syn vitsordat bristen, låta på den försumliges bekostnad avhjälpa densamma. Då emellertid möjligheten att på detta sätt framtvinga underhållsarbete vore beroende av, huruvida laglig grund för dess fördelning på intressenterna föreläge, hava kommittéerna i motiven till ifrågavarande bestämmelse förutsatt, att statsbidrag i framtiden endast lämnades till sådana företag, för vilka syneförrättning hållits enligt det ifrågavarande lagförslagets 10 kapitel. Bestämmelse härom finnes införd i 13 kapitlet 17 § vattenlagen.

Framhållas må jämväl, att i vattenlagen — i motsats mot såväl dikningslagskommitténs förslag den 17 december 1910 som även de inom justitiedepartementet tillkallade sakkunnigas betänkande den 15 december 1919 — intagits föreskrift (7 kapitlet 36 §) om rätt att påkalla syneförrättning för prövning av framtida underhållets fördelning med avseende å dike, som upptagits utan föregången syneförrättning. Denna rätt torde dock, såsom här nedan kommer att närmare visas, endast tillkomma intressent i sådant företag, men lär icke kunna åberopas, när fråga är om bevakande av statens intresse i här förevarande fall.

Sistnämnda fråga, särskilt i vad densamma berör de norrländska myrutdikningarna, blev ånyo aktuell genom lantbruksstyrelsens skrivelse den 8 januari 1923 till Kungl. Maj:t angående beviljande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget till vissa företag i Västerbottens län.

Uti ifrågavarande skrivelse, med vilken lantbruksstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnade ansökningar om statsbidrag till fyra företag, anförde styrelsen i huvudsak följande.

Berörda företag hade grundats på mellan delägarna träffade frivilliga överenskommelser (föreningar). Dylika överenskommelser vore emellertid givetvis av rent personlig natur och medförde icke några förpliktelser för nya ägare av respektive fastigheter.

När någon i ett företag ingående fastighet övergått till annan ägare, kunde därför svårigheter uppstå i fråga om företagets utförande och framtida underhåll. Särskilt beträffande det framtida underhållet torde sådana svårigheter vara vanliga.

I förarbetena till gällande vattenlag hade ock vid upprepade tillfällen framhållits olämpligheten av att diknings- och vattenavledningsföretag komme till stånd enbart på grund av dylika överenskommelser utan förutgången syneförrättning. Sålunda hade de inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga i sitt den 15 december 1919 avgivna förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen förutsatt, att syneförrättning alltid

skulle föregå, innan arbete för utförande av dylikt företag finge påbörjas, även för det fall att överenskommelse träffats mellan intressenterna. Enligt den av riksdagen sedermera antagna lydelsen av 7 kapitlet 36 § i gällande vattenlag hade emellertid uttryckligen medgivits, att dikningsföretag med flera delägare finge utföras utan att företaget blivit förberett vid laga syneförrättning. Bestämmelsen härom torde dock närmast avse smärre dikningsföretag.

Beträffande vattenavledningsföretag syntes vattenlagens ståndpunkt vara den, att dylika företag skulle på förhand prövas och planläggas vid laga syn, då fråga vore om två eller flera delägare, ehuru dock lagen icke torde lägga direkt hinder i vägen för att även sådana företag i allt fall utfördes utan förutgången syneförrättning (7 kapitlet 45 och 47 §§).

Om sålunda diknings- och även vattenavledningsföretag under i vattenlagen angivna förutsättningar kunde komma till utförande utan föregången syneförrättning, innebure detta givetvis icke någon presumtion för att dylika företag borde uppmuntras med understöd av statsmedel.

Statsbidrag hade plägat beviljas till utförande av avdiknings- och vattenavledningsföretag, även om desamma grundats allenast på överenskommelse intressenterna emellan. Så hade i synnerligen stor utsträckning skett i fråga om företag inom de norrländska länen, där man i allmänhet syntes undvika syneförrättningar. Beträffande landet i övrigt däremot syntes företag, varom här vore fråga, i allmänhet hava blivit förberedda genom syneförrättning.

Den omständigheten att styrelsen — som vid upprepade tillfällen övervägt frågan, huruvida statsunderstöd borde utgå till företag, som icke förberetts vid laga syneförrättning — ansett, att statsbidrag borde utgå till företag, som grundats allenast på frivilliga överenskommelser delägarna emellan, berodde bland annat därpå, att det under de gångna krisåren ansetts synnerligen angeläget att få mark lagd till åker samt redan befintlig åker bättre torrlagd för vinnande av större avkastning. Härtill komme, att statens inkomster under krisåren synts lämna tämligen riklig tillgång till en dylik understödjande verksamhet.

Då emellertid förhållandena i ovan nämnda avseenden fort nog ändrades, hade lantbruksstyrelsen tagit under förnyat övervägande, huruvida statens understödjande verksamhet alltjämt borde omfatta företag, beträffande vilka garantier saknades för det framtida underhållet och därvid funnit, att bärande skäl icke längre förelåge att med statsmedel understödja andra företag än dem, vilka grundats på syneförrättning. Av anförda skäl hemställde lantbruksstyrelsen — som önskade erhålla ett prejudikat i frågan — att de fyra omförmälda ansökningarna måtte lämnas utan bifall.

Sedan länsstyrelserna i Falun, Gävle, Hernösand, Östersund, Umeå och Luleå efter hörande av hushållningssällskap och lantbruksingenjörer yttrat sig i detta ärende, anbefalldes lantbruksstyrelsen att till Kungl. Maj:t avgiva utlåtande över nämnda yttranden.

De avgivna yttrandena — med undantag av länsstyrelsens i Umeå — gåvo mer eller mindre direkt vid handen, att underhållsskyldigheten beträffande de på grundval av s. k. föreningar tillkomna företagen icke kunde anses fullt tillfredsställande garanterad och lämnade sålunda stöd för den av lantbruksstyrelsen hävdade uppfattningen om olämpligheten av att företag, varom fråga vore, allenast grundades på mellan delägarna träffade frivilliga överenskommelser.

I sina yttranden framhöllo emellertid särskilt hushållningssällskapen och lantbruksingenjörerna i de båda nordligaste länen de olägenheter, som skulle uppkomma genom införande av obligatoriskt syneförfarande som villkor för statsunderstöd. Dessa olägenheter skulle förnämligast bestå däri, att särskilt mindre utdikningsföretag skulle berövas möjligheten att erhålla statsunderstöd, då nämligen delägarna i sådana företag icke kunde bära de avsevärda kostnader, som vore förenade med syneförrättningar enligt vattenlagen. Vidare hade framhållits bland annat, att vattenlagen ej vore tillämplig för s. k. frostdikningar, samt att konsekvensen fordrade syneförrättning jämväl för skogsdikningar, utdikningar för kolonisationsändamål m. m., ävensom att fördelarna med det mindre invecklade föreningsförfarandet särskilt vid företag av obetydlig omfattning voro avsevärda och uppenbara, varförutom anförts bland annat, att enligt 7 kapitlet 36 § fjärde stycket vattenlagen funnes möjlighet att påkalla syneförrättning för fördelning av det framtida underhållet av dike, som upptagits utan föregående syneförrättning. På dessa och liknande skäl förklarade sig de hörda myndigheterna i allmänhet icke kunna godtaga lantbruksstyrelsens förslag om obligatoriskt syneförfarande som villkor för statsunderstöd.

I utlåtande den 30 april 1923 framhöll lantbruksstyrelsen, att vad av länsstyrelserna m. fl. anförts i allmänhet givit ytterligare stöd för lantbruksstyrelsens åsikt om nödvändigheten av fastare garantier för avdikningsarbetenas behöriga underhåll, samt att det syntes kunna ifrågasättas, huruvida de i sagda yttranden påstådda olägenheterna med det av lantbruksstyrelsen förordade obligatoriska syneförfarandet vore att förvänta i befarad utsträckning eller över huvud kunde tillmätas nämnvärd betydelse vid jämförelse med vikten av det ifrågavarande statsintresset.

De gjorda invändningarna mot den av lantbruksstyrelsen föreslagna lösningen av underhållsfrågan hava behandlats av vattenrättsdomarna i utlåtande den 5 oktober 1923.

Vattenrättsdomarna hava därvid påvisat, hurusom med nuvarande bestämmelser i vattenlagen ett i vissa avseenden förenklat syneförfarande redan nu vore tillåtet, ävensom föreslagit sådana ändringar i sagda bestämmelser att gälla för norrländska utdikningsföretag, att ytterligare lättnader med avseende särskilt å synekostnaderna och förrättningarnas formella behandling kunde ernås.

Vad först beträffade den mot lantbruksstyrelsens förslag om obligatorisk syneförrättning från visst håll gjorda erinran, att vattenlagen redan medgåve påkallande av syneförrättning för fördelning av det framtida underhållet av dike, som upptagits utan föregående syneförrättning, hava vattenrättsdomarna framhållit, att denna bestämmelse endast gällde förhållandet mellan deltagarna inbördes i ett företag men icke gåve offentlig myndighet befogenhet att ingripa, där ej kronan själv vore deltagare i företaget.

Beträffande de av vissa hushållningssällskap och lantbruksingenjörer uttalade betänkligheterna med hänsyn till det invecklade och tidsödande syneförfarandet och de med dessa förrättningar förenade höga kostnaderna, vilka betänkligheter huvudsakligen gällt sättet för kungörande av sammanträden och delgivande av kallelse till desamma, tillkallande av gode män för biträde vid jorduppskattning, svårigheten att utan förening mellan delägarna åstadkomma rättvis kostnadsfördelning på grund av de i Norrland ofta förefintliga branta marklutningarna samt slutligen

nödvändigheten att vid varje syneförrättning hålla minst två sammanträden, hava vattenrättsdomarna anfört i huvudsak följande.

I avseende på kungörandet av ifrågavarande syneförrättningar och delgivande av kallelser till sakägarna kunde lämpligen användas det stämningsförfarande, som omförmäldes i andra stycket av 10 kapitlet 38 § vattenlagen. Därvid vore emellertid icke ens nödvändigt att anlita stämningsman, då nämligen parts erkännande vore tillräcklig bevisning, och sådant erkännande utan svårighet borde kunna erhållas, där alla vore ense om företaget. Under sistnämnda förutsättning syntes icke heller vattenlagens föreskrifter om kallelses delgivande sist åtta dagar före syneförrättningen behöva i varje fall iakttagas. Av 16 kapitlet 6 § rättegångsbalken framginge nämligen, att därest i rättegång vid allmän domstol svarande inställde sig och inginge i svaromål utan invändning beträffande sättet eller tiden för stämningens delgivande, domstolen icke torde hava vare sig plikt eller rätt att undersöka, huru därmed förhölle sig. Samma regel gällde även vid förhandling jämlikt 10 kapitlet 65 § vattenlagen inför synemännen i torrläggningsmål, såsom framginge av sista stycket av nämnda paragraf. Genom sådant enkelt kungörelse- och kallelseförfarande skulle enligt vattenrättsdomarnas mening det av förrättningsmännen numera ofta använda sättet för handläggning av förrättningarna, nämligen i fortlöpande följd inom en ort efter underrättelse medelst telefon eller annorledes endast någon dag i förväg, kunna tillämpas även sedan syneförrättningar gjorts obligatoriska, varjämte de vid särskilt sådana förrättningar av mindre omfattning relativt avsevärda kungörelsekostnaderna skulle kunna inbesparas.

Vad beträffade svårigheten att vid syneförrättning få samtliga deltagare tillstädes vid sammanträdet, vilken svårighet för övrigt gjorde sig i lika hög grad gällande vid föreningsförrättningar, kunde densamma i viss mån undvikas, genom att sakägarna i förväg bemyndigade viss person att tala och svara vid förrättningen.

Nu berörda förhållanden kunde ordnas ännu lättare vid företag, berörande allenast en enda fastighet, i vilket fall syneförrättning redan nu vore medgiven enligt 7 kapitlet 36 §, tredje stycket, vattenlagen.

Genom det obligatoriska syneförfarandet behövde icke heller, enligt vattenrättsdomarnas åsikt, någon utökning av antalet sammanträden i regel bliva en följd, åtminstone beträffande de mindre företagen. Om nytt sammanträde likväl funnes erforderligt för enbart det formella avslutandet av förrättningen, kunde sådant utlysas till någon för ett flertal förrättningar centralt belägen plats, exempelvis en kyrkby eller järnvägsstation. Likaså kunde icke sällan slutsammanträde utsättas till förrättningsmannens bostad i de fall, då sakägarnas närvaro vid detsamma icke funnes vara påkallad. Detta förfaringssätt vore redan nu tillåtet och en ytterligare förenkling av detsamma hade av vattenrättsdomarna blivit ifrågasatt genom visst tillägg till 10 kapitlet 71 § vattenlagen, enligt vad här nedan sägs.

Tillkallande av gode män att biträda vid syneförrättning sammanhängde närmast med frågan, huruvida särskild uppskattning av den genom dikningen uppkommande båtnaden skulle under alla förhållanden anses erforderlig. I detta avseende förutsätta vattenrättsdomarna, att sådan uppskattning icke med nödvändighet behöver äga rum, därest deltagarna träffa förening om grunderna för kostnadernas fördelning, och föreningen varder av förrättningsmannen vitsordad, samt under villkor att

dels ersättning icke ifrågakommer till någon, som ej är deltagare i företaget, och dels underställning av synemännens utlåtande icke skall ske. Vattenrättsdomarna hava härvid jämväl framhållit, att då förhållandena vid de norrländska utdikningsföretagen ofta torde vara sådana, att en fullt tillförlitlig jorduppskattning svårligen kan verkställas redan vid förrättningen, all anledning borde förefinnas att söka åstadkomma förening om kostnadernas fördelning enligt grunder, som erfarenheten visat vara lämpliga. Skulle jorduppskattning likväl finnas böra ske, och vattenlagens föreskrift (10 kapitlet 61 §) om verkställandet av sådan uppskattning medelst sannolikhetsberäkning vinna tillämpning, torde enligt vattenrättsdomarnas åsikt förnyad uppskattning jämlikt 10 kapitlet 78 § vattenlagen sällan komma att påkallas vid de norrländska myrdikningarna. Vattenrättsdomarna hava därför ifrågasatt sådant tillägg till 10 kapitlet 35 § vattenlagen att, därest samtliga sakägare enas om grunderna för deltagande i arbetets utförande, gode mäns biträde icke må erfordras vid förrättningar inom de norrländska länen och Kopparbergs län under ovan angivna förutsättningar beträffande dels ersättning till annan än sakägare och dels utlåtandets underställning, eller då förrättningsmannen finner jorduppskattning icke vara behövlig. Vattenrättsdomarna föreslå därjämte, att vad i vattenlagen stadgas om synemännens uppgifter och åligganden må i sådant fall lämpas till förrättningsmannen.

I sammanhang med nyssnämnda förenkling i syneförfarandet hava vattenrättsdomarna, enligt vad ovan antytts, vidare ifrågasatt ett tillägg till 10 kapitlet 71 § vattenlagen, varigenom i de fall, då syneförrättning hållits utan biträde av gode män, utlåtandet må framläggas utan att sammanträde hålles, varvid dock dagen för utlåtandets avgivande och därmed förrättningens avslutande skall tillkännagivas parterna i samma ordning, som finnes föreskriven beträffande sammanträde.

Av det nu anförda framgår, att handläggandet av de norrländska utdikningsförrättningarna såsom syneförrättningar enligt vattenlagen, under tillämpning av de i vattenrättsdomarnas yttrande anvisade förenklingarna i syneförfarandet, icke behöver orsaka nämnvärt ökade kostnader eller tidsförlust för sakägarna. Med hänsyn därtill och då statens fordran på garantier för framtida underhållet av de utförda arbetena skulle genom sådana syneförrättningar bliva säkerställd, har lantbruksstyrelsen ansett sig böra föreslå införande av obligatoriskt syneförfarande såsom villkor för erhållande av statsunderstöd till här ifrågavarande utdikningsföretag, vare sig desamma beröra allenast en enda eller flera fastigheter.

Förutom tillgodoseendet av statens betydande ekonomiska intressen i ovannämnda hänseende har lantbruksstyrelsen vid bedömandet av denna fråga jämväl tagit hänsyn till den beaktansvärda fördel, som tillskyndas intressenterna i ett torrläggningsföretag genom att därtill hörande frågor bliva rättsligen reglerade och därigenom oberörda av förändringar i äganderättsförhållandena m. m. Därigenom vinnes med avseende på här ifrågavarande hittills i regel mycket löst grundade torrläggningsarbeten en ökad rättsssäkerhet, vars betydelse icke bör underskattas.

Vad slutligen beträffar den från visst håll gjorda erinran, att vattenlagen ej vore tillämplig för s. k. frostdikningar, samt att konsekvensen fordrade syneförrättning jämväl för skogsdikningar, utdikningar för kolonisationsändamål m. m., vill lantbruksstyrelsen dels hänvisa till vad styrelsen härovan anfört om upphävande av rätten att erhålla statsbidrag

till s. k. frostdikningar och dels beträffande övriga här förenämnda dikningar anföra, att desamma hava samband med hithörande frågor endast i den mån, de jämväl medföra båtnad med hänsyn till markens utnyttjande såsom åker, äng eller betesmark, under vilken förutsättning de enligt lantbruksstyrelsens förmenade böra behandlas på enahanda sätt som övriga dikningar för samma ändamål.

Med avseende på de av vattenrättsdomarna enligt vad ovan nämnts föreslagna förenklingarna vid handläggandet av syneförrättningar enligt vattenlagen vill lantbruksstyrelsen för sin del ytterligare framhålla följande synpunkter.

Vattenrättsdomarna hava i sitt yttrande anfört bland annat, att jorduppskattning bör kunna i vissa fall underlåtas vid bestämmandet av grunderna för kostnadernas fördelning och ersättas av det nu i regel tillämpade föreningsförfarandet, vilket därvid bleve legaliserat genom syneförrättning. I denna fråga anser sig lantbruksstyrelsen böra särskilt framhålla betydelsen därav, att i sådana fall med synnerlig omsorg tillses, att de föreningsvis överenskomna fördelningsgrunderna komma att stå i rimligt förhållande till den båtnad, som de olika fastigheterna kunna påräkna genom utdikningen. Det synes nämligen obilligt, att en blivande jordägare skall kunna åläggas deltagningsskyldighet i företaget ifråga om såväl arbetets första genomförande som dess framtida underhåll, vilken visserligen den föregående ägaren av fastigheten har av en eller annan anledning åtagit sig, men som uppenbarligen är alltför betungande i förhållande till fastighetens båtnad av företaget. Skulle likväl sålunda föreningsvis bestämda fördelningsgrunder uppenbarligen finnas leda till nämnda påföljd, möter på grund av stadgandet i 10 kapitlet 57 § vattenlagen, vilket kommer att vara tillämpligt jämväl å det förenklade syneförfarandet, hinder för föreningens fastställande av förrättningsmännen, varav följer, att, om föreningens innehåll ej jämkas, båtnadsuppskattning och därpå grundad kostnadsfördelning ej kan undvikas. Detta synes också vara innebörden av det utav vattenrättsdomarna föreslagna villkoret, att förrättningsmannen finner jorduppskattning icke vara behövlig. Denna ståndpunkt synes ej heller ur statsintressets synpunkt kunna göras till föremål för någon erinran, då staten för sin del icke lämpligen torde böra medverka till olämpliga föreningars bekräftande på det sätt, som kan anses ligga i företagets understödjande med statsmedel.

Därjämte vill lantbruksstyrelsen i fråga om uppskattningen av den genom torrläggningsföretag uppkommande båtnaden erinra, att sådan uppskattning måste under alla förhållanden verkställas under medverkan av gode män, för den händelse lån från odlingslånefonden ifrågasättes till företaget.

Vad här ovan nämnts med avseende på syneförrättning såsom villkor för beviljande av statsunderstöd till norrländska utdikningsföretag bör enligt lantbruksstyrelsens åsikt gälla för samtliga torrläggningsföretag även inom riket i övrigt, till vilkas utförande ansökning göres om vare sig bidrag eller lån av statsmedel. Såsom redan antytts, planläggas torrläggningsföretagen inom dessa delar av landet redan nu allmänt genom syneförrättning.

Beträffande de av vattenrättsdomarna anvisade förenklingarna i syneförfarandet och den därigenom uppkommande möjligheten till reducering av sakägarnas kostnader för syneförrättningar vill lantbruksstyrelsen erinra,

att nämnda förhållanden äro av mycket stor betydelse vid förrättningar av mindre omfattning icke blott i Norrland och Dalarna utan även inom landet i övrigt. Särskilt gäller detta med avseende på tillkallandet av gode män att biträda vid syneförrättningen. Det har nämligen vid sådana mindre företag ofta visat sig, att gode männens resekostnads- och traktamentsersättningar, vilka skola utgivas av sakägarna, komma att utgöra oproportionerligt stor andel, stundom ända till 30 procent av hela förrättningskostnaden. Icke sällan torde emellertid i dessa fall förrättningen gälla en avdikningsfråga av enklaste slag, där en lämplig och rättvis grund för kostnadsfördelningen bör kunna föreningsvis åstadkommas utan jorduppskattning, när samtliga sakägare äro därom ense, och motstående intressen icke beröras. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande torde därför intressenterna i sådana företag jämväl inom övriga delar av landet böra få del av den icke oväsentliga lindring i synekostnaderna, som ernås genom befrielse från skyldigheten att vid förrättningen tillkalla gode män.

I detta samband anser sig lantbruksstyrelsen böra erinra därom att intressenterna i utdikningsföretag skola, då båtnaden av torrläggningen uppgår till ett värde av minst 10,000 kronor, jämlikt 11 kap. 95 § vattenlagen erlägga en avgift av en för tusen av båtnadens belopp såsom bidrag till kostnaden för vattendomstolarnas organisation och verksamhet. Storleken av sådan avgift blir sålunda i varje fall beroende av en föregående uppskattning av båtnaden.

Då tillkallande av gode män att biträda vid syneförrättningen underlåtes och vad i vattenlagen stadgas om synemännens uppgifter och åligganden därvid lämpas till förrättningsmannen, på sätt av vattenrättsdomarna föreslagits, skall därför förrättningsmannen verkställa erforderlig uppskattning av båtnaden för bestämmande av dels huruvida ifrågavarande avgift skall utgå och dels avgiftens storlek. Det må här framhållas, att ovannämnda förutsättning huvudsakligen torde komma att inträffa vid sådana mindre företag, vilkas båtnadsvärde understiger 10,000 kronor, och där sålunda någon avgift icke ifrågakommer. I de fall då sådan avgift finnes böra utgå, synes en endast approximativ uppskattning av båtnaden vara tillräcklig för bestämmande av avgiftens storlek.

Såsom av det anförda framgår, förutsätter lantbruksstyrelsens förslag om obligatorisk syneförrättning som villkor för statsunderstöd vissa ändringar i vattenlagen, och har förslag härtill även utarbetats.

Statsbidragets storlek.

Enligt gällande bestämmelser må statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget, då fråga är om företag avseende utdikning av till åker eller äng lämplig jord eller redan odlad jord, bestämmas till högst en tredjedel av såväl den enligt den fastställda arbetsplanen beräknade kostnaden för vattenavledningen och sådan avdikning, som ej är att hänföra till tegeller täckdikning, som ock den av lantbruksstyrelsen efter vederbörlig granskning godkända kostnad för undersökning och förrättning samt för erforderliga kartor och handlingar, som sökande fått vidkännas i anledning av arbetsplanens upprättande och statsbidragets erhållande samt, då fråga är om avdikning av sådan mark, vars torrläggning avser endast minskning av frostländigheten för närliggande bygd, till högst hälften av samma kostnad. Sedan chefen för jordbruksdepartementet i statsrådsprotokollet till 1923 års statsverksproposition uttalat, att det syntes honom böra tagas under övervägande, om ej med hänsyn till å ena sidan det

stora antalet bidragssökande och å andra sidan nödvändigheten till sparsamhet med statens medel ett mindre bidrag än det största tillåtna borde som regel beviljas, och riksdagen i skrivelse nr 9 A den 25 maj 1923 meddelat, att riksdagen icke haft något att erinra mot vad departementschefen sålunda ifrågasatt, har Kungl. Maj:t från och med budgetåret 1923—1924 i regel beviljat bidrag med endast en fjärdedel av kostnaden för företaget, då fråga varit om avdikning av till åker eller äng lämplig jord eller redan odlad jord, samt med en tredjedel av kostnaden i fråga om företag avseende endast minskning av frostländighet för närliggande bygd.

Från norrländska avdikningsanslaget må statsbidrag beviljas till högst hälften av kostnaden för företaget, beräknad såsom ovan angivits i fråga om allmänna avdikningsanslaget, och har såsom regel bidrag beviljats till sålunda medgivna högsta belopp, vare sig företaget avsett det ena eller det andra av nu nämnda ändamål.

Anledningen till att bidragsbeloppen från de båda anslagen bestämts olika framgår av bilagan till 1912 års statsverksproposition, IX H. T., punkt 85, sid. 438, där departementschefen framhåller att, då ökade inkomster genom ett avdikningsföretag säkerligen i regel såväl tidigare som säkrare kunde påräknas inom mellersta och södra Sverige än i Norrland, då vidare sistnämnda landsdels jordbruksidkande befolkning i allmänhet icke besutte den ekonomiska bärkraft, som erfordrades för att utföra dylika avdikningsföretag, och då därtill komme, att jordbruksförhållandena i allmänhet inom nämnda delar av landet företedde en i flera avseenden tydligt märkbar skillnad till nackdel för Norrlands jordbrukare, han icke kunde finna det innebära någon orättvisa, om villkoren för erhållande av statsbidrag bleve i någon mån mindre gynnsamma för södra och mellersta delarna av landet än för Norrland. Att bereda samma fördelar åt alla landsändar kunde visserligen vara från flera synpunkter både önskvärt och gagneligt, men kraven på statskassan kunde därigenom bliva så stora, att man framdeles kunde befara ett starkt bakslag. Bibehållandet av då gällande bestämmelse, att bidrag från allmänna avdikningsanslaget kunde utgå till hälften av kostnaden, ansåges vidare få till följd, att odlingslånefondens anlitande kommo att i väsentlig mån inskränkas, medan samtidigt ökade anspråk på bidrag från allmänna avdikningsanslaget komme att antingen framtvinga betydande förhöjningar i detta anslag eller, om dessa av statsfinansiella skäl icke kunde beviljas, försvaga intresset för avdikning av sankmarker inom södra och mellersta Sverige. Det syntes därför departementschefen, som om nödig försiktighet bjöde att vidtaga vissa jämkningar i de villkor, som genom föregående riksdags beslut vore förbunden med bidrag från allmänna avdikningsanslaget. Därvid ansåge sig departementschefen dock icke böra sträcka sig längre än att föreslå, att statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget måtte utgå med en tredjedel i stället för med den då medgivna hälften av den för företaget beräknade kostnaden. Den sålunda föreslagna ändringen fann riksdagen välbetänkt och hade icke något att däremot erinra.

Oavsett den sedan budgetåret 1923—1924 av Kungl. Maj:t tillämpade praxis att i regel bevilja lägre bidrag än det såsom högst medgivna, äro sålunda intressenterna i vattenavlednings- och avdikningsföretag inom södra och mellersta Sverige ogynnsammare ställda i fråga om statsbidrag än inom Norrland och Dalarna. Det synes emellertid kunna starkt ifrågasättas, om denna företrädesställning för utdikningar inom sistnämnda landsdelar bör jämväl i fortsättningen bibehållas i sin nuvarande form.

Enligt lantbruksstyrelsens förmenande hava nämligen ifrågavarande utdikningar börjat alltmera utvecklas i en riktning, som ursprungligen icke torde hava varit avsedd vid deras understödjande med statsmedel. Sålunda har antalet smärre dikningsföretag, omfattande en areal av endast någon hektar eller därunder samt beräknade till en kostnad av allenast några hundra kronor, visat starkt stigande tendens, varjämte befogade anmärkningar mycket ofta kunnat göras mot understödstagarna för bristande intresse i fråga om de utdikade markernas tillgodogörande.

Vad beträffar de nyssnämnda smärre dikningsföretagen, äro desamma visserligen i allmänhet nyttiga och gagnande från jordbrukssynpunkt men synas näppeligen tillhöra tillämpningsområdet för ifrågavarande statsanslag, som får anses vara huvudsakligen avsett att underlätta tillkomsten av sådana företag av större omfattning, vilka jordägarna svårligen kunna utföra med egna krafter och medel. Det har också visat sig, att betydelsen av dessa smärre företag mången gång icke stått i rimligt förhållande till statens kostnader för arbetets besiktning och avsyning, även om nämnda kostnader blivit genom förenklat förfarande i avseende på kontrollens handhavande nedbringade så långt sig göra låtit. Därjämte må framhållas, att ifrågavarande smärre dikningsarbeten oftast torde vara att anse som sådan detaljdikning i samband med nyodling, vartill statsunderstöd i form av lån från norrländska nyodlingsfonden (nr 356/1921) kan erhållas. För utförande av dylika smärre arbeten kan vidare i vissa fall erhållas premielån enligt 6 §, 7:o, av reglementet den 1 juni 1923 (nr 244) för med statsmedel understödda åtgärder till höjande av det mindre jordbruket.

Beträffande de betänkliga brister, som vidlåda de med bidrag från norrländska avdikningsanslaget understödda dikningsföretagen med hänsyn till de utdikade markernas tillgodogörande, må erinras, att denna fråga har nära samband med vidmakthållandet av de med statsunderstöd upptagna dikena. Det har sålunda mångenstädes kunnat konstateras, att understödstagarna utnyttjat endast en obetydlig del eller intet alls av de möjligheter till ökad jordbruksproduktion, som utdikningen skapat. Det bristande intresset med avseende på arbetenas vidmakthållande har varit i lika mån framträdande vare sig avsikten med företaget varit kultivering av den utdikade marken till åker eller äng eller minskning av frostländigheten. Även i det senare avseendet synes det uppenbart, att, därest någon förbättring av de klimatiska förhållandena överhuvudtaget kan vinnas genom markens avdikning, någon varaktig sådan förbättring icke kan väntas inträda, om dikningen inom få år lämnas att till större eller mindre del förfalla, och markerna åter utsättas för tilltagande försumpning.

Anledningen till nu berörda missförhållanden torde i ej ringa mån vara att söka däri, att de relativt höga statsbidragen lockat jordägarna att utföra dikningsarbeten i större utsträckning än det förhandenvarande behovet av odlingstillfällen kunnat anses kräva. Enär tillgodogörandet av de utdikade markerna sålunda blivit i hög grad eftersatt, har den reella nyttan ur det allmännas synpunkt av statsbidraget ofta blivit illusorisk.

Lantbruksstyrelsen vill icke underlåta att erinra, hurusom ifrågavarande utdikningsarbeten otvivelaktigt varit och fortfarande äro av ej ringa betydelse genom beredande av arbetsförtjänster. Det har stått bidragstagaren fritt att antingen personligen utföra arbetet, i vilket fall statsbidraget fått utgöra lön för det med företaget förenade arbetet, eller att överlämna ar-

betet åt annan och själv vidkännas den ytterligare kostnad utöver statsbidraget, som betingats av i orten gällande dagsverkspriser. Utdikningsföretagens betydelse för beredande av arbetstillfällen bör icke heller underskattas, då nämligen företag av detta slag torde från många synpunkter vara i särskilt hög grad lämpade för sagda ändamål. Däremot finner lantbruksstyrelsen det vara av synnerlig vikt att förhindra, att ifrågavarande arbetstillfällen, såsom ofta torde varit fallet, endast utnyttjas för tillfällig arbetsförtjänst, medan det utförda arbetet lämnas utan tillsyn och inom kort får förfalla.

Norrländska avdikningsanslaget har anlitats i en mycket betydande omfattning. Sedan anslaget inrättades år 1907 hava till utgången av sistförflutna budgetår bidrag från anslaget beviljats med sammanlagt 17,826,165 kronor för torrläggning av omkring 265,400 hektar mark. Några tillförlitliga uppgifter angående tillgodogörandet av denna betydande markareal torde knappast kunna lämnas. Lantbruksstyrelsen finner emellertid den hittills vunna erfarenheten giva stöd för den uppfattningen, att endast en mindre del därav verkligen blivit av jordägarna utnyttjad.

Ehuru det icke kan förnekas, att de frikostiga bidragen till norrländska utdikningsföretag i sin mån bidragit till jordbrukets höjande i dessa landsändar, torde det sålunda vara obestridligt, att så icke skett i den utsträckning, som med hänsyn till de årligen beviljade bidragsbeloppens storlek varit att förvänta. Det kan snarare icke råda någon tvekan därom, att det högre bidraget i regel icke inverkat på den omfattning, vari tillgodogörandet av de utdikade markerna har skett. Det hittills tillämpade förfarandet vid tillmätandet av statsbidrag till dessa utdikningsföretag synes därför enligt vunnen erfarenhet icke hava varit rätta vägen för sådant kraftigt understödjande av det norrländska jordbruket, som i och för sig måste anses högeligen önskvärt. Ett bibehållande av de gynnsammare bidragsvillkoren i sin nuvarande form kan icke heller i framtiden förväntas medföra någon ändring i detta avseende.

Med anledning av vad sålunda anförts och då det såväl från statsfinansiell synpunkt som för höjande av jordbruket inom ifrågavarande landsändar synes angeläget, att en verklig och mera bestående nytta av statsbidragen må framdeles kunna påräknas, synes det böra tagas under övervägande, huruvida icke genom lämplig förändring av bidragsvillkoren ett bättre resultat i sådant avseende kan vara att ernå. Enligt lantbruksstyrelsens mening borde statsunderstödet såsom regel icke beräknas högre, än att bidragstagaren finner med sin fördel förenligt att i största möjliga utsträckning utnyttja de möjligheter till produktionsökning, som erhållits genom dikningen. Därigenom synes det önskemål kunna förverkligas, som bör anses ge uttryck för grundtanken i statens understödsverksamhet på detta område, nämligen att utdikningarna böra ske icke så mycket för statsbidragets skull som fastmera för erhållande av ökad avkastning av understödstagarens jordbruk. I förening med det av lantbruksstyrelsen föreslagna obligatoriska syneförfarandet vid ifrågavarande utdikningsföretag synes genom tillämpning av denna regel den fortsatta understödsverksamheten på detta område kunna ledas in på sådana linjer, som för undvikande av dess misskrediterande måste anses nödvändiga. I anslutning till dessa synpunkter har lantbruksstyrelsen ansett sig böra taga under övervägande, huruvida icke beträffande de norrländska utdikningarna den nuvarande bidragskvoten bör under vissa förutsättningar kunna undergå någon sänkning.

Såsom förut nämnts, hade de gynnsammare bidragsvillkoren för Norrland och Dalarna ursprungligen motiverats med bland annat de i vissa avseenden olikartade jordbruksförhållandena därstädes, vilka ansetts föranleda, att ökad inkomst genom ett utdikningsföretag i regel icke kunde påräknas lika hastigt och säkert som inom mellersta och södra Sverige, varförutom den ekonomiska bärkraften hos jordbrukarna i de förstnämnda landsändarna ofta vore otillräcklig för genomförandet av ifrågavarande företag, därest icke kraftigare understöd lämnades. Dessa skäl torde fortfarande i viss utsträckning äga giltighet nämligen med avseende på företag, som avse torrläggning av försumpad mark, vars försättande i sådant skick, att båtnaden av utdikningen kan tillgodogöras, medför ytterligare kostnader för jordägaren.

Med hänsyn härtill och i betraktande av att uppodling av obruten mark i ifrågavarande landsdelar även i fortsättningen bör anses som ett statsintresse av vikt, har lantbruksstyrelsen ansett sig böra föreslå direkt nedsättning av den nuvarande maximala bidragskvoten endast i fråga om sådana i Norrland och Dalarna belägna företag, vilka uteslutande omfatta redan odlad mark, vare sig densamma användes som åker eller blivit nyttiggjord som ständig slåtter- eller betesvall genom särskilda för sådant ändamål lämpade kulturåtgärder, ävensom i de fall då den ytterligare båtnad, som skulle erhållas genom uppodling av i företaget ingående icke odlad mark till åker, ständig slåtter- eller betesvall, befinnes oväsentlig i förhållande till båtnaden å den redan odlade marken. I dessa fall synes en nedsättning av det nu tillämpade högre bidraget till överensstämmelse med de villkor, som gälla beträffande utdikningar inom övriga delar av riket, vara fullt motiverad, då det nämligen torde få förutsättas, att någon nämnvärt större svårighet i avseende på tillgodonjutandet av genom avdikningen uppkommande båtnad å redan odlad jord icke kan sägas föreligga beträffande de norrländska företagen, under förutsättning att jordbruket bedrives någorlunda rationellt. Något giltigt skäl till att sådana företag skola tillerkännas större förmåner än liknande företag inom övriga landsdelar torde sålunda icke förefinnas.

Vad däremot beträffar de norrländska utdikningsföretag, vilka hava till slutligt ändamål uppodling av obruten mark för höjande av jordbruksproduktionen, och där nyttan av torrläggningen sålunda inträder först i den mån odlingsarbetet eller andra erforderliga kulturåtgärder blivit verkställda, synes beviljande av bidrag till högre belopp vara väl motiverat. För erhållande av garanti att sådant för markens utnyttjande i här förevarande avseenden ytterligare erforderligt arbete verkligen utföres, och att förutsättningar för åtnjutande av det högre bidraget sålunda föreligga, bör detsamma emellertid utbetalas till bidragstagaren, först sedan han styrkt sig hava inom viss i arbetsplanen bestämd tid verkställt uppodling av i företaget ingående obruten mark till åker eller ständig slåtter- och betesvall till den omfattning, som lantbruksstyrelsen kan i varje särskilt fall hava föreskrivit. Till dessa företag borde sålunda bidrag beviljas intill högst hälften av företagets kostnad i stället för till högst tredjedelen till övriga företag, varvid dock en tredjedel av bidraget bör innehållas på sätt nyss nämnts. Det högre bidraget komme sålunda att utgöra en premiering av ett odlingsarbete, som visserligen borde anses utgöra en naturlig fortsättning av utdikningen, men som hittills tyvärr alltför ofta försummats.

Någon möjlighet torde näppeligen förefinnas att på annat sätt vinna

motsvarande garanti för att den genom utdikning av icke odlade marker inom ifrågavarande landsändar uppkomna båtnaden blir tillgodogjord i sådan utsträckning, att bidragsverksamheten icke får karaktär av onyttig slöseri med statens medel. Det kunde visserligen tänkas, att det högre bidraget utbetalades oavkortat efter godkännandet av utdikningsarbetet och att övervakandet av odlingsskyldighetens fullgörande därefter skedde genom lantbruksstyrelsens distriktstjänstemän. Med stöd av mångårig erfarenhet om de allvarliga olägenheter och stora utgifter för statsverket, som visat sig vara förknippade med motsvarande övervakningssystem i fråga om odlingsskyldighet i samband med åtnjutande av lån från odlingslånefonden, kan lantbruksstyrelsen emellertid icke förorda dess införande i nu ifrågavarande fall. Genom det av lantbruksstyrelsen ovan föreslagna förfaringssättet blir visserligen nödvändigt att av lantbruksstyrelsen förordnad tjänsteman vid besök på platsen kontrollerar riktigheten av bidragstagarens uppgift om verkställt odlingsarbete, men torde det kunna förutsättas, att bidragstagare, som sålunda själv rekvirerar inspektionsförrättningen, icke utsätter sig för risken att få arbetet underkänt, särskilt om han har att i varje fall erlägga dagarvode till förrättningsmannen. Genom att sålunda varje företag i regel torde behöva besökas endast en gång för ifrågavarande ändamål, varvid kan så ordnas, att ett flertal företag besökas under samma förrättningsresa — vare sig denna verkställes för här ifrågavarande eller annat ändamål — och ofta två eller flera företag borde kunna medhinnas under samma dag, torde statens utgifter för kontrollen av varje särskilt odlingsarbete icke bliva avsevärda.

Därjämte må framhållas, att ifrågavarande inspektionsförrättningar torde, där så finnes lämpligt, kunna i viss utsträckning överlåtas på hushållningssällskapens jordbrukskonsulenter.

I detta samband må jämväl erinras, att utdikningsföretagen i Norrland och Dalarna kunna, i likhet med sådana företag i andra landsdelar, även bliva delaktiga av lån från odlingslånefonden, varigenom sammanlagda statsunderstödsbeloppen kunna i allmänhet komma att motsvara hela dikningskostnaden. Under förutsättning att såväl bidrag som lån sökts till företag, vilket enligt vad nyss nämnts, är berättigat till utfående av ytterligare bidrag, motsvarande i gynnsammaste fall skillnaden mellan tredjedelen och hälften av kostnaden, bör tydligen lånet i varje fall få uppgå till det högsta möjliga belopp, nämligen två tredjedelar av kostnaden, som kan ifrågakomma, därest endast det lägre bidraget bleve utbetalt, varigenom sammanlagda statsunderstödet komme att motsvara utdikningskostnaden i dess helhet. Då denna maximigräns för statsunderstödens sammanlagda belopp icke lämpligen bör överskridas, synes därvid det ytterligare bidraget böra tillgodoräknas företaget genom motsvarande avdrag å erhållet odlingslån, så att sammanlagda statsunderstödet i varje fall icke överskrider det maximibelopp, som, med hänsyn till kostnad, förbättringsvärde eller annorledes kan vara bestämt.

En förändring av bidragsvillkoren i enlighet med vad ovan sägs torde möjligen kunna komma att medföra en viss minskning av utdikningsföretagens antal. Detta kan emellertid förväntas huvudsakligen drabba sådana företag, vilka äro från ekonomisk synpunkt mindre önskvärda med hänsyn därtill att på grund av bidragstagarens oföretagsamhet eller bristande intresse den av dikningen uppkommande båtnaden i allt fall hade blivit outnyttjad. Däremot torde ändringen icke bliva av nämnvärd

inverkan på sådana arbeten, av vilkas genomförande vederbörande jordägare anser sig kunna påräkna en vinst i jordbruksekonomiskt avseende.

Vad beträffar frågan om tillämpningsområdet för de gynnsammare bidragsvillkor, som enligt lantbruksstyrelsens mening borde under vissa förutsättningar tillerkännas de norrländska utdikningarna, kunde enligt lantbruksstyrelsens förmenande en inskränkning därav måhända vara tänkbar. Sålunda torde jordbruksförhållandena inom exempelvis södra Dalarna, stora delar av Gävleborgs och Jämtlands län samt de utpräglade slättlands- och jordbruksbygderna längs kusten ända upp till finska gränsen vara sådana, att vissa skäl otvivelaktigt kunna anses tala för att dessa landsdelar ställdes utanför ifrågavarande tillämpningsområde. Någon ändring härutinnan har lantbruksstyrelsen likväl icke ansett sig böra ifrågasätta med hänsyn dels till att en i varje fall rättvis geografisk gräns icke torde vara möjlig att bestämma, då bättre och sämre lottade bygder växla i samtliga län, dels ock därtill, att enligt det nu föreliggande förslaget de egentliga jordbruksområdena endast i undantagsfall komme i åtnjutande av de gynnsammare bidragsvillkoren, då nämligen utdikningsföretagen inom nämnda trakter i stor utsträckning torde omfatta redan odlad mark.

Däremot synas starka skäl tala för att jämväl någon del av Värmland borde beredas möjlighet att erhålla det högre bidraget. I detta avseende har länsstyrelsen i Karlstad gjort framställning om utsträckning av tillämpningsområdet för norrländska avdikningsanslaget till att omfatta jämväl Färnebo, Älvdals, Fryksdals, Jösse, Gillbergs och Nordmarks härad av Värmlands län. Såsom huvudsakligt skäl till denna framställning har länsstyrelsen anfört, att nämnda härad företedde med hänsyn till jordmån och klimat stora likheter med Dalarna och vissa delar av Norrland, varförutom kommunikationerna därstädes voro mindre utvecklade.

Såsom framgår av bifogade karta över Värmland, varå tillämpningsområdet enligt länsstyrelsens ansökning begränsats med en röd linje, skulle endast de närmast Vänern belägna delarna av landskapet uteslutas från delaktighet i det högre bidraget. Det synes emellertid enligt lantbruksstyrelsens åsikt kunna ifrågasättas, huruvida de anförda skälen för anslutning till norrländska avdikningsanslaget kunna anses fullt bärande utöver vad beträffar den nordligaste, mellan Dalarna och norska gränsen belägna delen av Värmland, å kartan begränsad med en blå linje. Denna del innefattar det huvudsakliga av Älvdals härad, nämligen Norra och Södra Finnskoga, Dalby, Norra Ny och Ekshärads socknar samt Nyskoga kapell, och omkring hälften av Fryksdals härad, nämligen Östmarks, Vitsands och Fryksände socknar samt Lekvattnets kapell. Möjligheten att erhålla ett högre statsbidrag till utdikningar torde för dessa avlägsna trakter innebära ett beaktansvärt stöd för jordbruket därstädes, varför lantbruksstyrelsen vill förorda, att även dessa delar av landet må komma i åtnjutande av ifrågavarande förmån.

Såsom av det föregående framgår, anser lantbruksstyrelsen, att bidraget bör i allmänhet kunna uppgå till en tredjedel av torrläggningskostnaden, förrättningskostnaden däri inbegripen, men att detsamma under vissa förutsättningar må beträffande företag inom Norrland, Dalarna och vissa delar av Värmland uppgå till hälften av förstnämnda kostnad. Beträffande det högsta medgivna bidraget till företag inom södra och mellersta delarna av landet torde, ehuru bidraget till nämnda företag under de senaste åren av statsfinansiella skäl utgått med lägre belopp än det högsta medgivna,

nämligen till endast en fjärdedel av kostnaden, förhållandena inom jordbruket enligt lantbruksstyrelsens mening påkalla en återgång till det högre bidraget.

Högsta gränsen för bidraget, en tredjedel av kostnaden, skulle emellertid, såsom här nedan närmare angives, enligt lantbruksstyrelsens mening endast tagas i anspråk i vissa undantagsfall, under det att reducering av bidraget efter vissa regler skulle ske i övriga fall. Någon ökning av anslagsbehovet skulle på grund härav en dylik återgång ingalunda behöva medföra.

Beträffande tillämpningen av bestämmelserna rörande en högsta gräns för bidraget anser sig lantbruksstyrelsen böra föreslå att i varje särskilt fall statsbidraget i viss mån lämpas efter företagets ekonomiska ställning. Det torde nämligen vara obestridligt, att intressenterna i ett ekonomiskt gynnsamt företag, som beräknas lämna en avsevärd vinst, icke få anses vara i samma mån beroende av understöd i form av statsbidrag utan återbetalningskyldighet som deltagarna i ett annat företag, varav vinsten blir väsentligt mindre eller ingen. En gradering av bidraget synes därför med hänsyn härtill böra ske på sådant sätt, att bidraget utgår med det högsta medgivna beloppet, då kostnaden uppgår till eller beträffande förut angivna undantagsfall överstiger förbättringsvärdet genom torrläggningen, varefter bidraget sjunker i den mån förbättringsvärdet stiger i förhållande till kostnaden.

Storleken av den sålunda uppkommande procentiska minskningen av det såsom högst medgivna bidraget bör så vitt möjligt avvägas med hänsyn till ej mindre det allmännas vid tillfället rådande intresse för åstadkommande av en livlig torrläggningsverksamhet och det behov av direkt understöd, som med hänsyn till jordbrukets allmänna konjunkturläge kan finnas erforderligt för säkerställande av en torrläggningsverksamhet utav önskvärd omfattning, än även till det statsfinansiella läget under olika tidsperioder och statens därav beroende förmåga att över huvud taget lämna understöd för ifrågavarande ändamål.

Bifogade diagram (diagram 1) utvisar tvenne exempel på sådan procentisk minskning av statsbidraget. Det ena exemplet angives å diagrammet medelst linjen a och förutsätter, att vid de teoretiskt gynnsammaste företagen, det vill säga då kostnaden nedgår till 0 procent av båtnaden, bidragsminskningen utsträckes till sitt maximivärde, 100 procent av det såsom högst medgivna beloppet, medan i det andra exemplet, som representeras av linjen b, minskningen vid sagda företag begränsats till 70 procent av nämnda belopp.

Tydligen kunna en mångfald andra variationer tänkas för bidragets reducering. Sålunda kan exempelvis ännu kraftigare minskning, än som utvisas av linjen a, åstadkommas genom att nedre ändpunkten av nämnda linje flyttas till något av de procenttal, som angiva förhållandet mellan kostnad och båtnad, i vilket fall företag med lägre procenttal för nämnda förhållande uteslutas från erhållande av statsbidrag. Å andra sidan kan, när ett mera effektivt understödjande av ifrågavarande torrläggningsverksamhet finnes av nöden, bidragsminskningen göras mindre kännbar, genom att diagonalen höjes längs skalan för den procentiska minskningen av det högsta medgivna bidraget till något lägre procenttal, som med hänsyn till för tillfället rådande förhållanden finnes lämpligt.

Verkningarna av denna nya beräkningsgrund på bidragsbeloppets storlek tydliggöres i avseende på förstnämnda för tillfället valda exempel,

som å diagrammet betecknas med linjerna a och b, av en vid diagrammet införd tabell, vilken upptager successivt sjunkande kostnad från 15,000 kronor, medan båtnaden bibehållits oförändrad vid 15,000 kronor, och högsta medgivna bidraget förutsatts motsvara en tredjedel av kostnaden. Därest jämväl lån från odlingslånefonden beviljas till företaget, kommer tydligen, då sammanlagda låne- och bidragsbeloppen i varje särskilt fall kunna motsvara hela kostnaden, lånet att ökas med samma belopp, varmed bidraget minskas, vilket även framgår av tabellen.

Genom nu föreslagna bestämmelser ernås i första hand en smidigare anpassning av understödsverksamheten såväl till statens benägenhet vid olika tidpunkter att befrämja torrläggning av mark, som ock till det föreliggande — allt efter konjunkturläget växlande — behovet av direkt statshjälp för ändamålet och statens olika förmåga att fylla detta behov. Därjämte torde desamma bidraga till att tyngdpunkten av ifrågavarande verksamhet kommer att läggas på utlämnande av lån, vilka inom viss tid skola återbetalas till statsverket. Därigenom kan även förväntas, att större säkerhet vinnes, att de utförda arbetena för framtiden vidmakthållas, och att de utdikade markerna fullständigare utnyttjas, då nämligen fullgörandet av de årliga amorteringarna av lånet föranleder deltagarna att ägna mera intresse åt tillvaratagandet av de ökade produktionsmöjligheter, som skapats genom torrläggningsföretaget.

Från den tidpunkt, då ifrågavarande ändrade villkor äro enligt lantbruksstyrelsens förslag avsedda att träda i tillämpning, nämligen den 1 juli 1926, synes, intill dess närmare erfarenhet vunnits om därav uppkommande verkningar på torrläggningsföretagens frekvens och omfattning, den procentiska bidragsminskningen icke böra utsträckas utöver vad den å diagrammet införda linjen b utvisar.

Härtill må emellertid redan nu anmärkas, att nämnda förslag till viss reducering av statsbidraget efter förhållandet mellan båtnad och kostnad av lantbruksstyrelsen avgivits under bestämd förutsättning, att de för låneverksamheten nu gällande lånevillkor, vilka äro särskilt gynnsamma för understödstagarna och varigenom odlingslånen på grund av föreskriven räntefrihet och låg ränta även kunna anses indirekt tillskynda låntagarna ekonomisk hjälp av rent bidragsnatur, bibehållas oförändrade.

Till denna sak vill lantbruksstyrelsen återkomma senare.

I sammanhang härmed må jämväl anmärkas, att en gradering av statsbidraget efter förhållandet mellan båtnad och kostnad, på sätt här angivits, ävensom en sänkning av statsbidragets högsta gräns från hälften till en tredjedel av kostnaden för företag, avseende odlad jord i Norrland och Dalarna, uppenbarligen komma att medföra en reducering av anslagsbehovet, som med säkerhet icke uppväges av en höjning utav bidraget från en fjärdedel till en tredjedel av kostnaden för en del mindre goda företag inom södra och mellersta Sverige.

Vid beviljande av bidrag från allmänna och norrländska avdikningsanslagen har hittills i allmänhet den principen tillämpats, att bidraget beräknats utgå endast till de intressenters andel i företaget, vilka genom skriftlig föreningshandling dels förbundit sig att utföra arbetet och dels förklarat sig vilja bliva delaktiga av statsbidrag. Under förutsättning att syneförrättning enligt vattenlagen föregått beviljandet av statsunderstöd, synes emellertid nyssnämnda förbindelse, i vad avser ansökning om statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, bliva i hittills tillämpad form överflödig, i det att samtliga intressenter, vilka av företaget erhålla båt-

nad, äro enligt bestämmelser vid syneförrättningen, sedan densamma vunnit laga kraft, pliktiga att i mån av nämnda båtnad deltaga i företaget. Den i 1879 års dikningslag i vissa fall medgivna rätten till båtnadsavsägelse och befrielse från deltagningsskyldighet i företaget har sålunda icke bibehållits i nya vattenlagen. På grund härav synes på framställning endast av företagets arbetsstyrelse, som enligt 7 kap. 61 § vattenlagen alltid skall finnas tillsatt, därest intressenterna äro flera än två, ifrågavarande statsbidrag kunna beviljas till företaget i dess helhet, dock endast under förutsättning att ansökningen åtföljes av behörigen styrkt protokollsutdrag, utvisande att beslut rörande ansökning om statsbidrag fattats vid sammanträde med intressenterna i den ordning, varom stadgas i 7 kap. 64 och 65 §§ vattenlagen. Då intressenterna äro högst två till antalet och arbetsstyrelse icke finnes tillsatt, bör givetvis ansökningen om statsbidrag även i fortsättningen vara personlig, vilket även bör gälla, då ansökningen avser förutom statsbidrag jämväl lån från statens odlingslånefond eller enbart sådant lån.

I samband med frågan om kostnadens och förbättringsvärdets inverkan på statsbidragets belopp må framhållas, att kolonisationskommittén framfört vissa förslag, avseende rätten till statsbidrag från avdikningsanslagen.

Sålunda har kolonisationskommittén i dess den 31 maj 1922 avgivna förslag till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna ifrågasatt, att bidragstagare, som med intyg av kommunalnämndens ordförande styrker, att honom påvilande kostnader måste anses vara för honom betungande i förhållande till hans ekonomiska ställning, må erhålla statsbidrag till hela kostnaden för undersökningen och förrättningen jämte de för statsbidragets erhållande erforderliga kartor och handlingar. Kommittén har ansett, att de ökade årliga statsutgifterna för detta ändamål icke komme att överstiga 20,000 kronor.

Med avseende härå må anföras, att, med undantag för arbeten av mycket ringa omfattning, förrättningskostnaderna i regel bliva relativt obetydliga i förhållande till utgifterna i övrigt för företaget. Det oaktat kunna givetvis dessa kostnader för den mindre bemedlade någon gång vara svåröverkomliga. Genom möjligheten att erhålla sina utlägg för förrättningen helt ersatta av statsmedel, vilket skulle ske i samband med utbetalandet av första delen av det statsbidrag, som beviljats till företaget, skulle utan tvivel för sådan bidragstagare den ekonomiska påfrestningen på grund av företaget bliva i någon mån lindrad. Anmärkas må emellertid, att redan nu bidrag erhålles till viss del av förrättningskostnaden. Då vidare den praktiska tillämpningen utav det av kolonisationskommittén väckta förslaget att med statsmedel helt ersätta förrättningskostnaden måste medföra stora svårigheter i fråga om styrkande av medellösheten, har lantbruksstyrelsen icke ansett sig böra förorda ifrågavarande förslag.

Kolonisationskommittén har vidare i sitt omförmälda förslag den 31 maj 1922 ifrågasatt sådan ändring av villkoren för erhållande av bidrag från norrländska avdikningsanslaget, att bidrag jämväl finge åtnjutas till anläggande av så kallade odlingsvägar, som vore erforderliga för brukningen och tillgodonjutandet av utdikade marker. Enligt kommitténs förmenande hade i sistnämnda avseenden mycket försummats, på grund av att farbar väg till utdikningsområdena ofta saknades. Därjämte ansåge kommittén, att anläggandet av odlingsvägar vore att betrakta som ett verksamt medel för befordrande av kolonisationen i egentlig mening ävensom för underlättande av utflyttningen från den gamla bygden och bildan-

det av nya brukningsdelar. Under förutsättning att statsbidraget utginge till hälften av den beräknade kostnaden har kommittén uppskattat statens utgifter för ifrågavarande ändamål till 300,000 kronor för år, varjämte kommittén uttalat sin förvissning, att dessa utgifter komme att fylla ett viktigt statligt ändamål och kraftigt bidraga till det norrländska jordbrukets utveckling.

I vad avser odlingsvägarnas betydelse för de utdikade markernas tillgodogörande vill lantbruksstyrelsen i huvudsak uttala sin anslutning till vad kolonisationskommittén därom anfört. Enligt styrelsens åsikt får emellertid behovet av odlingsvägar i samband med torrläggningsföretag icke anses vara inskränkt till endast Norrland och Dalarna, utan torde detsamma ofta vara lika kännbart vid dylika företag även i vissa andra delar av landet. Därjämte må framhållas, att denna fråga nära sammanhänger med den uppskattning av båtnaden genom ett torrläggningsföretag, som enligt vad lantbruksstyrelsen föreslagit, skall utgöra förutsättning för erhållande av statsunderstöd. Då nämligen möjligheten till effektivt utnyttjande av de genom utdikningen skapade produktionsmöjligheterna obestridligen äro i icke ringa mån beroende av befintligheten av farbar förbindelseled till utdikningsområdet eller särskilda delar av detsamma, måste behörig hänsyn till denna omständighet tagas vid värdesättandet av båtnaden genom företaget. Det kan ifrågasättas, huruvida detta förhållande hittills blivit tillbörligen beaktat vid bestämmandet av grunderna för båtnadsuppskattningen. En bidragande orsak härtill torde hava varit, att den före den nya vattenlagens ikraftträdande gällande dikningslagen av år 1879 icke innehållit sådana föreskrifter i detta hänseende, att därav kunnat framgå, huruvida förslagsställare ägt befogenhet att vid syneförrättningen verkställa erforderlig utredning angående läge och beskaffenhet av samt kostnad m. m. för behövlig odlingsväg. Denna brist torde emellertid få anses avhjälpt genom stadgandena i 7 kap. 40 § och 10 kap. 62 § vattenlagen.

Därjämte torde den omständigheten att den för lantbruksingenjörerna nu gällande arvodestaxan (nr 913/1920) icke innehåller några bestämmelser om gottgörelse för utredning, som nyss nämnts, hava utgjort hinder för tillbörligt beaktande av dessa frågor vid markvärderingen. Med hänsyn till ovanstående erforderliga ändringar i nämnda arvodestaxa synas därför oberoende av huruvida statsbidrag till odlingsvägar må befinnas böra utgå eller icke, snarast böra vidtagas.

Vad därefter beträffar frågan om beviljande av statsunderstöd även till kostnad för odlingsväg håller lantbruksstyrelsen före, att anspråk därpå icke kunna anses alldeles oberättigade i de fall, då befintligheten av en farbar förbindelseled till ett utdikningsområde kan anses utgöra en likaså viktig förutsättning för områdets tillgodogörande som själva utdikningsarbetet. I likhet med kolonisationskommittén anser lantbruksstyrelsen, att för närvarande gällande författningar om statsbidrag till vägbyggnader icke äro tillämpliga för här ifrågavarande ändamål. Däremot synes kunna ifrågasättas, huruvida eventuella statsunderstöd till odlingsvägar böra utgå av de för utdikningsföretagen i övrigt tillgängliga medlen eller anvisas i annan ordning. Då emellertid tillräcklig erfarenhet ännu saknas angående den utsträckning, vari befogade krav på statsunderstöd till odlingsvägar kunna komma att framställas, och tillförlitliga hållpunkter för bedömandet i nämnda avseende icke för närvarande kunna erhållas, torde frågan om beviljandet av sådant statsunderstöd böra få tillsvidare anstå.

Statsbidrag till utdikningsföretag utgår för närvarande från två särskilda anslag, allmänna och norrländska avdikningsanslagen. Under de år, dessa anslag varit disponibla, har vid några tillfällen visat sig, att det förra anslaget varit otillräckligt för att motsvara efterfrågan, medan det senare icke tagits i anspråk i beräknad omfattning utan tvärtom uppvisat stor behållning. Gällande bestämmelser hava icke medgivit användning i sådant fall av det senare anslagets medel inom det förra anslagets tillämpningsområde, något som torde kunna betraktas såsom en olägenhet. Sammanslagning av norrländska och allmänna avdikningsanslagen.

Med undantag av de särskilda bestämmelser, som kunna erfordras för åtnjutande under viss förutsättning av ett högre bidrag till företag belägna i de norra landsdelarna, skulle i övrigt enligt ovanstående förslag enahanda villkor gälla för erhållande av statsbidrag till torrläggningsföretag i såväl de norra som de mellersta och södra delarna av landet. Vid sådant förhållande torde norrländska och allmänna avdikningsanslagen kunna och böra sammanslås till ett för riket i dess helhet gemensamt anslag, benämnt statens avdikningsanslag. Härigenom skulle även vinnas en icke oväsentlig förenkling i behandlingen inom lantbruksstyrelsen av hithörande ärenden.

Lån från odlingslånefonden kan enligt kungörelsen den 9 oktober 1914 av Kungl. Maj:t bestämmas till hela det belopp, vartill enligt den fastställda arbetsplanen kostnaden för vattenavledningen och avdikningen efter avdrag för det bidrag, som för samma företag eller samma område inom företaget kan varda lämnat från norrländska eller allmänna avdikningsanslaget, beräknas komma att uppgå, dock att kostnaden för tegdikning eller täckdikning härvid ej må inräknas samt att lånet ej må överstiga 70 procent av jordförbättringsvärdet genom vattenavlednings- och avdikningsarbetet. Odlingslånets storlek.

Av det anförda framgår hurusom bestämmandet av odlingslånets storlek gjorts beroende icke endast av jordförbättringsvärdet utan även av det eventuella bidrag från norrländska eller allmänna avdikningsanslaget, som må kunna lämnas till företaget, och att odlingslånets uppgift för sådant fall kan sägas vara att supplera statsbidraget.

Det hittills tillämpade förhållandet mellan odlingslånet och det genom torrläggningen uppskattade jordförbättringsvärdet torde även i fortsättningen böra bibehållas, då nämnda förhållande synes väl avvägt med hänsyn till tryggande av eventuella inteckningshavares rätt. Likaså torde odlingslånet, såsom redan i det föregående anförts, även i fortsättningen liksom hittills böra supplera statsbidraget på sådant sätt, att lån med iakttagande av nyssnämnda begränsning i förhållande till förbättringsvärdet utlämnas till torrläggningskostnadens hela belopp med avdrag för det bidrag, som må beviljas utan återbetalningsskyldighet. Lånets uppgift i detta avseende torde med hänsyn till här föreslagna minskning i vissa fall av bidragsbeloppens relativa storlek framdeles bliva av ännu större betydelse än hittills. Vad i övrigt beträffar odlingslånets storlek vill lantbruksstyrelsen i detta sammanhang endast hänvisa till den utredning härom, som lämnas i efterföljande avdelning om odlingstvångets upphörande.

Enligt nu gällande villkor äro lån från odlingslånefonden räntefria de första tre åren från första lyftningsdagen, varefter under de tre näst därpå följande åren beräknas 3.6 procent årlig ränta, som vid dessa tre års slut lägges till den beviljade lånesumman. Från och med det sjunde året Lånevillkor.

efter första lyftningsdagen erlägges en annuitet av 6 procent, varav såsom ränta räknas 3.6 procent å det oguldna kapitalbeloppet.

Enligt den ursprungligen utfärdade kungörelsen angående villkoren för lån från odlingslånefonden den 28 september 1883 (nr 46) erlades å den av Kungl. Maj:t bestämda lånesumman under de första fem åren från första lyftningsdagen icke någon ränta eller kapitalavbetalning, men beräknades å de under nämnda år lyftade belopp 5 procent årlig ränta, som vid de fem årens slut lades till den beviljade lånesumman. Å det sålunda uppkommande beloppet erlades från och med sjätte året, till dess lånet blivit slutbetalt, en annuitet av 10 procent, därav såsom ränta beräknades 5 procent å det oguldna kapitalbeloppet.

Genom kungörelse den 19 maj 1885 (nr 23) bestämdes den ändringen i ovanstående villkor att annuiteten skulle utgöra 8 procent, därav såsom ränta räknades 4 $^1/_2$ procent å det oguldna kapitalet.

Kungörelsen i ämnet den 27 april 1888 (nr 20) innehöll den ändring av 1885 års bestämmelser i fråga om lån förräntning och amortering, att räntan jämväl å de under de första fem åren från första lyftningsdagen lyftade beloppen bestämdes till 4 $^1/_2$ procent.

Genom kungörelse den 29 juli 1895 (nr 68) föreskrevs i ifrågavarande hänseenden den förändringen att räntan å lån, som därefter beviljades från odlingslånefonden ävensom å förut beviljade lån, vilkas fördelning icke blivit fastställd, skulle nedsättas till 4 procent, dock utan rubbning därigenom av den för lånen bestämda annuiteten.

Genom kungörelse den 27 maj 1898 (nr 53) upphävdes dessa bestämmelser, varvid i stället föreskrevs, att den årliga räntan å såväl de under de första fem åren från första lyftningsdagen lyftade beloppen som oguldet kapitalbelopp skulle utgå efter 3.6 procent samt annuiteten sänkas till 7 procent.

Genom kungörelsen den 14 juni 1901 (nr 44) tillkommo slutligen de nya bestämmelser, genom vilka lånevillkoren erhöllo sin ännu gällande avfattning.

Såsom av ovanstående kortfattade redogörelse framgår, hava villkoren för denna statens lånerörelse efterhand ändrats i för låntagaren gynnsam riktning. Mottagandet av ett lån av förevarande slag innebär sålunda numera icke blott en hjälp med tillhandahållande av för utförandet av visst torrläggningsföretag erforderligt kapital utan jämväl ett mer eller mindre avsevärt bidrag av staten genom att detta kapital erhålles på fördelaktigare villkor, än som i allmänhet kunna antagas stå intressenterna till buds vid upplåning av penningmedel på annat håll. Från statens synpunkt kan det måhända synas mindre rationellt att ett och samma företag beredes tillfälle att erhålla dels direkt anslag från staten av härför särskilt anvisade medel och dels ett ytterligare bidrag i form av särskilt förmånligt lån. Det kunde därför anses mera lämpligt, att statens direkta bidrag utginge från det av riksdagen för ändamålet anvisade anslaget och lånefonden endast anlitades för tillhandahållande av nödigt kapital på sådana villkor, att staten under normala förhållanden ej därigenom åsamkades förlust.

Vid bedömande av denna fråga torde emellertid böra beaktas, dels att en skärpning av villkoren för jordbrukarna att för här ifrågavarande ändamål erhålla lån — därest icke kompensation på annat håll beredes — kan befaras medföra ett minskat intresse för den ur vissa synpunkter så viktiga torrläggningsverksamheten och dels att staten veterligen på åt-

skilliga andra områden utövar en med den här ifrågavarande likartad låneverksamhet, beträffande vilken, såvitt lantbruksstyrelsen har sig bekant, någon omläggning icke är ifrågasatt.

Med hänsyn härtill har lantbruksstyrelsen icke ansett sig böra ifrågasätta någon ändring i villkoren angående förräntning och amortering av lån från odlingslånefonden. De nu framlagda förslagen till ändrade villkor för statens genom direkta bidrag utövade hjälpverksamhet på ifrågavarande område hava också, såsom redan anförts, utformats med hänsyn till fortsatt tillämpning, åtminstone i huvudsak, av nu gällande grunder för statens låneverksamhet inom samma område.

Odlingstvångets upphörande.

Alltsedan år 1895 har antalet företag med odlingsskyldighet i förhållande till antalet företag utan odlingsskyldighet stadigt minskats. Jordbrukarna hava nämligen allt mer inriktat sig på förbättring av den redan odlade jorden, och nyodlingsarbetet har fått träda i bakgrunden. Såsom exempel härpå må anföras siffrorna för år 1922. Nämnda år beviljades, förutom några tilläggslån, lån till 270 företag, varvid odling föreskrevs vid 109 företag eller 40 procent. Beträffande ett stort antal av dessa 109 företag har emellertid uppodlingen ingalunda varit det huvudsakliga ändamålet med företaget. I ej mindre än 32 fall hade nämligen odlingen så ringa omfattning, att värdeförhöjningen genom densamma understeg 5 procent av värdeförhöjningen genom vattenavledningen. Vid dessa företag hade sålunda odlingen ingen nämnvärd betydelse. I endast 5 fall uppgick förbättringsvärdet genom odlingen till eller översteg 50 procent av förbättringsvärdet genom vattenavledningen. Av samtliga under ifrågavarande år med odlingslån understödda företag utgjorde sålunda de egentliga odlingsföretagen en försvinnande liten del. Detta förhållande tydliggöres närmare av bifogade diagram (diagram 2), vars övre del utvisar förhållandet mellan förbättringsvärdena genom å ena sidan odlingen och å andra sidan vattenavledningen vid ifrågavarande, år 1922 låneunderstödda företag.

Betydelsen av odlingstvånget vid företag, vartill lån beviljas från odlingslånefonden, har länge varit omtvistad, och vid upprepade tillfällen har frågan om dess upphävande varit på tal. Sålunda hava väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och lantbruksstyrelsen i gemensamt utlåtande den 31 januari 1901 angående ändrade villkor för lån från odlingslånefonden uttalat sig i denna fråga. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhöll därvid, att lånerätten ej borde utsträckas över den gräns, som i allmänhet betecknade lånevärdets förhållande till jordens köpvärde, och vilken gräns i allmänhet antagits utgöra omkring 70 procent, varjämte styrelsen ansåg, att odlingstvånget borde upphöra.

Lantbruksstyrelsen däremot tillstyrkte en övre lånegräns av 80 procent av förbättringsvärdet genom vattenavledningen i samband med bibehållande av odlingstvånget. Styrelsen grundade sin åsikt i sistnämnda fråga huvudsakligen därpå, att till följd av den förmånsrätt, som enligt lag vore tillerkänd odlingslån framför intecknad fordran eller annan rättighet, inteckningshavares rätt möjligen kunde komma att lida, därest icke odlingsskyldigheten bibehölles såsom villkor för odlingslån, som avsåge att understödja avdikning av odlingsbar mark. Styrelsen framhöll därvid, att lånet visserligen kunde i allmänhet uppgå till samma belopp som kostnaden för vattenavledningen och dikningen, så kallad tegdikning och täckdikning därifrån dock undantagen, men att i vissa fall förbättringsvärdet komme

att begränsa lånet till lägre belopp. Då förbättringsvärdet borde enligt 40 § dikningslagen bestämmas i förhållande till den nytta, varje särskild jordägare för sina ägor hämtade av företaget, så måste mark, som vore lämplig för odling, ovillkorligen beräknas genom vattenavledningen erhålla ett högre förbättringsvärde, än om marken skulle värderas under förutsättning, att den icke bleve omdanad till åker. Härav följde enligt styrelsens förmenande, att i förra fallet borde för marken kunna erhållas högre lån från odlingslånefonden än i senare fallet. Om sedermera odlingen icke komme till utförande, hade sålunda marken blivit värderad för högt, varigenom inteckningshavare kunde tillskyndas förlust.

I yttrande den 13 mars 1901 över väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och lantbruksstyrelsens förenämnda gemensamma utlåtande biträdde statskontoret väg- och vattenbyggnadsstyrelsens åsikt.

Föredragande departementschefen anförde i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, att vid bestämmande av det procenttal av förbättringsvärdet, intill vilket lån finge beviljas, avgörande hänsyn borde tagas därtill, huruvida odlingstvånget bibehölles eller ej. Ehuru departementschefen funne, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för sin i detta ämne uttalade åsikt anfört goda skäl, ansåge sig departementschefen dock böra ansluta sig till lantbruksstyrelsens uppfattning, då det vore statens oavvisliga plikt att i möjligaste mån skydda inteckningshavares rätt. Departementschefen ansåge icke någon avsevärd olägenhet ligga däri, att tvång förelåge för jordägare att verkställa odling av därtill tjänlig mark, detta så mycket mindre, som dels för odlingsskyldighetens fullgörande i allmänhet jämförelsevis lång tid medgåves i kontraktet samt, därest denna tid visade sig för kort, anstånd kunde beviljas, och dels högre lån kunde beviljas till ett företag, därest visshet förefunnes, att däri ingående odlingsbar mark bleve odlad, än om osäkerhet i detta fall rådde. Departementschefen funne således, att odlingstvånget borde bibehållas, och att övre gränsen för lånebeloppet borde bestämmas till 80 procent av förbättringsvärdet.

Statsutskottet ansåg på av departementschefen anförda skäl, att odlingstvånget borde bibehållas, men att lånet borde begränsas till 70 procent av förbättringsvärdet.

Riksdagen beslöt i överensstämmelse med statsutskottets mening.

Av ovanstående framgår, att omsorgen om eventuella inteckningshavares rätt i förening med den uppfattningen att högre lån kunde beviljas, därest odlingsskyldighet förelåge, torde hava varit det huvudsakliga skälet för odlingstvångets bibehållande.

Det synes emellertid kunna ifrågasättas, huruvida nämnda skäl i verkligheten äro av sådan betydelse, att desamma kunna anses uppväga de avsevärda olägenheter, vilka i allt högre grad funnits bliva en följd av odlingsskyldighetens praktiska tillämpning. I detta avseende må följande anföras.

Säkerheten för eventuella inteckningshavare i fastigheter, vilka bliva delaktiga av odlingslån, är i första rummet beroende av den tillförlitlighet, varmed den genom torrläggningen uppkommande jordförbättringen blivit uppskattad. Enligt 7 kapitlet 22 § vattenlagen skall till sådan jordförbättring endast räknas den genom torrläggningen orsakade höjningen av jordens alstringsförmåga. Uppskattningen därav bör sålunda med tillbörlig hänsyn till större eller mindre kostnader eller andra hinder för tillgodogörandet av den vunna jordförbättringen ske efter enahanda grunder, vare sig marken är odlad eller icke. Om i senare fallet uppodling kom-

mer till stånd efter torrläggningsarbetets utförande, uppstår tydligen en ytterligare ökning av markvärdet, som emellertid icke har direkt samband med nyssnämnda arbete och därför icke bör medtagas i beräkningen vid bedömandet av den enbart genom torrläggningen uppkommande värdeökningen.

Denna uppfattning har även före den nya vattenlagens tillkomst gjort sig allmänt gällande, enär den ansågs äga stöd jämväl i bestämmelserna i 1879 års dikningslag angående uppskattningen av nyttan av jords torrläggning. I överensstämmelse därmed har sedan en lång följd av år lånets storlek begränsats antingen av kostnaden för torrläggningen eller av förbättringsvärdet genom nämnda arbete. Lånet är sålunda numera fullständigt oberoende av eventuell föreskrift om uppodling av i företaget ingående mark.

I denna fråga må därjämte framhållas, att när lån beviljas för torrläggning av till odling icke tjänlig mark eller redan odlad mark, någon förstärkning av inteckningshavarnas säkerhet utöver värdeförbättringen genom avdikningen icke kommer i fråga. Inteckningshavarnas rätt anses likväl i dessa fall fullt betryggad. Det synes emellertid icke behöva förutsättas, att värdeförbättringen genom vattenavledningen å äng eller annan oodlad mark i allmänhet är vanskligare att bedöma än för åker. En felbedömning kan visserligen tänkas förekomma i såväl det ena som det andra fallet, men torde för inteckningshavarens del medföra ringa eller ingen risk. Då såsom förut nämnts lån beviljas till högst 70 procent av värdeförbättringen genom vattenavledningen, i vilket avseende någon ändring icke synes för närvarande böra ifrågasättas, blir nämligen inteckningshavarnas säkerhet försämrad endast under förutsättning av så stor felbedömning vid markvärderingen, att verkliga värdeförbättringen blir mindre än 70 procent av den beräknade. Denna felmarginal torde i allmänhet få anses fullt tillräcklig för tryggande av inteckningshavarnas rätt.

I detta samband må jämväl framhållas, att lånebeloppen endast i undantagsfall komma att stiga till den medgivna maximigränsen eller 70 procent av nämnda förbättringsvärde. Såsom närmare framgår av mellersta delen av nyss omförmälda diagram, uppnåddes sålunda denna gräns icke i något fall vid de 270 företag, vartill lån beviljats år 1922. Högsta procenttalet var nämnda år 68.5, som uppnåddes av ett företag, där odlingsskyldighet icke förekom. Därnäst högsta procenttal var 66.7, som uppnåddes av 11 företag, av vilka 4 stycken innefattade nyodling. Vid endast 85 företag eller omkring en tredjedel av samtliga de företag, vartill odlingslån beviljades under nämnda år, översteg lånet 50 procent av förbättringsvärdet genom torrläggningen. Av dessa 85 företag innefattade 38 stycken, eller 45 procent, jämväl nyodling. För de återstående 185 företagen under sagda år uppgick lånet till högst 50 procent av förbättringsvärdet. Odling föreskrevs vid dessa företag i endast 71 fall eller i omkring 38 procent.

Enär vidare, såsom förut nämnts, någon hänsyn till eventuell odlingsskyldighet icke tages vid bestämmande av lånets storlek, kan odlingstvånget ofta komma att för låntagaren innebära en pålaga, som icke står i rimligt förhållande till fördelen med lånet. Nedre delen av diagrammet visar ett flertal exempel härå. Sålunda förekommer bland 1922 års företag dels ett fall, där lånet uppgått till endast 21.5 procent av förbättringsvärdet, men odlingskostnaden beräknats till ej mindre än 338 kronor för varje 100-tal kronor erhållet lån, och dels ett annat företag, där lånet utgjort 13.6 procent av förbättringsvärdet, medan odlingskostnaden uppgått till 333 kronor för

varje 100-tal kronor erhållet lån. Dessa ojämna verkningar av odlingstvånget giva i sin mån otvetydigt vid handen, att det nuvarande sambandet mellan odlingsskyldighet och åtnjutande av lån från odlingslånefonden kan leda till mindre lämpliga konsekvenser.

Vad för övrigt beträffar den ytterligare säkerhet för inteckningshavarna, som kan anses ligga i odlingstvånget, synes värdet av densamma i regel vara ganska illusoriskt. Risken för inteckningshavarna är nämligen störst, när det oguldna lånebeloppet är störst, vilket i allmänhet inträffar under det sjunde året, efter det första delen av lånet lyftats. Därefter minskas risken i den mån annuitetsinbetalningarna fortgå. Enär odlingsarbetet i regel icke påbörjas förrän någon tid efter sedan vattenavledningen blivit godkänd, sammanfaller sålunda den för inteckningshavaren egentliga riskperioden med den tid, då odlingsarbetet ännu icke påbörjats. Eventuellt fullgörande i framtiden av föreskriven odlingsskyldighet kan tydligen i sådana fall icke bidraga till minskande av inteckningshavarnas risk under sagda period. Likaså torde i fortsättningen av amorteringstiden, då det oguldna lånebeloppet årligen minskas, fullgörandet av föreskriven odlingsskyldighet i regel vara av ringa betydelse för tryggande av inteckningshavarnas rätt.

Av vad ovan anförts torde framgå, att de skäl, som tidigare ansetts motivera ett bibehållande av odlingstvånget, knappast kunna tillmätas någon betydelse i sådant avseende.

Å andra sidan har odlingstvånget visat sig i allt högre grad föranleda avsevärda svårigheter i den praktiska tillämpningen liksom även så betydande kostnader för statsverket genom den kontroll över dess fullgörande, som måste utövas, att desamma icke kunna anses stå i rimligt förhållande till den nytta, som odlingstvånget eventuellt kan anses medföra.

Såsom förut nämnts, utgår icke här ifrågavarande statsunderstöd i någon del till kostnad för odlingsarbetet. Icke heller finnes i nu gällande författning angående villkoren för lån från odlingslånefonden stadgat, att nyodling skall utgöra villkor för sådant låns erhållande. Åläggandet om uppodling av viss mark inom ett företag har sålunda endast kommit att innefattas bland de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas för ändamålet lämpliga och nödiga och vilka vederbörande låntagare skall enligt nyssnämnda författning vara underkastad. Odlingstvångets oberoende av statsunderstöden framgår ytterligare därav att låntagarna äro oförhindrade att, så snart torrläggningsarbetet blivit avslutat och godkänt, utfå statsunderstöden i deras helhet, oavsett huruvida odlingsarbetet blivit utfört eller ens påbörjat.

Likaså saknas i nu gällande författningar bestämmelse om påföljd, därest föreskrivet odlingsarbete underlåtes. Såsom sådan påföljd torde i första hand återbäring av de lyftade statsunderstöden böra komma i fråga. Beträffande statsbidraget synes emellertid återbäring ej kunna förutsättas, enär nämnda bidrag enligt hittills gällande åskådning icke har något samband med odlingstvånget, i vilket avseende någon förändring icke heller synes för närvarande av annan anledning påkallad. Vad angår odlingslånet kan ej heller återbäring av detsamma i regel förekomma. Försummelse i fullgörandet av odlingsskyldigheten kan nämligen i allmänhet icke konstateras förrän någon tid efter det vattenavledningsarbetet blivit avslutat och odlingslånet i sin helhet utbetalat till låntagarna. Då emellertid vid denna tidpunkt lånet redan blivit fördelat på vederbörande fastigheter och inskrivet i jordeboken, kan enligt nu gällande författning åläggande

om lånets återbäring till statsverket icke göras. Någon ändring av gällande bestämmelser i detta hänseende synes icke heller böra ifrågasättas.

Ändamålet med bestämmelserna om odlingsskyldighet i samband med ifrågavarande torrläggningsföretag har sålunda ofta blivit förfelat bland annat av den anledningen, att möjlighet i regel saknats att tvinga tredskande jordägare att verkställa föreskrivet odlingsarbete. Olägenheterna härav ligga i öppen dag. Under förutsättning att odlingstvånget finnes böra bibehållas, skulle visserligen nämnda missförhållande kunna avhjälpas genom stadgande om tillräckligt effektiv påföljd för uraktlåtenhet i förevarande avseende. Lantbruksstyrelsen hyser emellertid den uppfattningen, att införande av sådant stadgande icke är att tillråda. Redan nu åsamkas nämligen statsverket årligen betydande kostnader för kontrollering och avsyning av de föreskrivna odlingsarbetena. Under förutsättning av skärpta bestämmelser angående odlingsskyldighetens fullgörande skulle säkerligen nämnda kostnader för statens del komma att avsevärt ökas, utan att därigenom någon nämnvärt ökad fördel i nyssnämnda avseende skulle vinnas. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande bör därför åläggande av odlingsskyldighet icke vidare förekomma vid beviljande av lån från odlingslånefonden.

Såsom förut nämnts har fondens namn från början varit avsett att antyda, att uppodling av mark inginge i de vattenavlednings- eller andra avdikningsföretag, vartill lån från fonden beviljades. Namnet har hos allmänheten ofta givit anledning till den missuppfattningen, att lån erhölls även till odlingskostnaden, varjämte förväxling med de för enbart odlingsarbeten avsedda allmänna och norrländska nyodlingsfonderna legat nära till hands. Det har därför länge varit ett önskemål, att odlingslånefonden måtte erhålla ett nytt namn, som tydligt angåve lånets karaktär av utdikningslån. I samband med avskiljandet av odlingstvånget från företag, vartill lån från ifrågavarande fond beviljas, synes därför fonden lämpligen böra erhålla namnet »statens avdikningslånefond». Därigenom erhålles även överensstämmelse med den benämning, »statens avdikningsanslag», som av lantbruksstyrelsen föreslagits för de nuvarande allmänna och norrländska avdikningsanslagen efter deras sammanslagning till ett för hela landet gemensamt anslag.

Kontroll och avsyning av torrläggningsföretag.

Såsom ovan anförts, torde en revision av bestämmelserna rörande statens understödjande verksamhet inom ifrågavarande område böra gå ut därpå, att det med understödsverksamheten avsedda ändamålet vinnes i önskvärd omfattning utan att statens uppoffringar bliva större än som oundgängligen kräves härför. De i det föregående föreslagna villkoren för erhållande av bidrag och lån äro sålunda avsedda att tjäna detta syfte. Emellertid torde ytterligare en del i samma syfte vara att vinna genom vissa förändringar i fråga om kontroll och avsyning av torrläggningsföretagen.

Förrättningar för sagda ändamål benämnas enligt vedertagen terminologi besiktning, avsyning och inspektion.

Besiktning sker för meddelande av erforderliga anvisningar rörande företagens utförande ävensom för uppmätning av utfört arbete och erhållande av däremot svarande del av beviljat statsunderstöd.

Besiktning rekvireras av vederbörande intressenter.

Avsyning verkställes för utrönande, huruvida företaget blivit behörigen slutfört inom den tid, som i det med staten ingångna kontraktet eller eljest blivit föreskriven.

Avsyning kan antingen rekvireras av vederbörande intressenter eller utan sådan rekvisition verkställas på föranstaltande av lantbruksstyrelsen. *Inspektion* avser undersökning för statens räkning av pågående eller slutfört arbete, underhållsskyldighetens fullgörande eller andra med företaget förbundna förhållanden, varom lantbruksstyrelsen anser sig böra inhämta närmare kännedom.

Frågan om möjligheten att förbilliga och förenkla ifrågavarande kontroll- och avsyningsförfarande har sedan länge stått på dagordningen.

Sålunda må erinras, att riksdagens revisorer i sin berättelse angående granskning av statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning under tiden 1 januari—30 juni 1923 framställt bland annat vissa anmärkningar beträffande förrättningskostnader vid företag, understödda med bidrag från norrländska avdikningsanslaget. Innebörden av dessa anmärkningar, såvitt angår kontroll- och avsyningskostnaderna, torde närmare framgå av lantbruksstyrelsens på grund av remiss avgivna utlåtande i ämnet den 20 september 1924. I detta utlåtande anförde lantbruksstyrelsen beträffande de spörsmål, varom här närmast är fråga, bland annat följande.

»Revisorerna hava vidare påtalat den kostnad, som orsakades av erforderlig kontroll av dikningsföretagen, samt förklarat, att sådan kontroll kunde med mindre omgång och betydligt mindre utlägg verkställas, därest för ändamålet anlitades i orten boende sakkunniga personer, exempelvis jordbrukskonsulenter, vandringsrättare, kronojägare och skiftesgodemän. Lantbruksstyrelsen vill härom anföra, att detta av revisorerna sålunda förordade tillvägagångssätt redan har under ett par års tid tillämpats av styrelsen, i det att utbetalning av beviljade medel har av lantbruksstyrelsen tillstyrkts hos statskontoret med stöd av intyg, som avgivits av personer tillhörande bland annat förberörda kategorier. I fråga om företagens slutliga godkännande har däremot lantbruksstyrelsen i regel fordrat avsyningsbevis, utfärdat av statens lantbruksingenjör eller annan särskilt förordnad avsyningsförrättare med tjänstemannaansvar. Någon eftergift härutinnan, på sätt revisorerna möjligen hava ifrågasatt, anser lantbruksstyrelsen icke kunna medgivas. Genom sådan eftergift torde visserligen för statsverkets del kunna uppkomma någon besparing i resekostnader och traktamentsersättningar, då av revisorerna påtänkta avsyningsförrättare i regel icke torde för ifrågavarande förrättningar äga att uppbära ersättning av statsverket. Dessa omkostnader torde det i sådant fall ankomma på vederbörande bidragstagare att gälda, medan under nuvarande förhållanden avsyningarna icke medföra någon kostnad för bidragstagarna. Nämnda besparing i resekostnads- och traktamentsersättning torde dock bliva jämförelsevis oväsentlig. I regel har nämligen lantbruksingenjören att handlägga jämväl andra förrättningar inom den trakt, där avsyningsförrättningarna skola verkställas, varför de av dessa senare föranledda merkostnaderna i allmänhet bliva jämförelsevis obetydliga. Vid meddelande av förekommande förordnanden lämnar även lantbruksstyrelsen anvisning därom, att förrättningar i en och samma trakt skola för nedbringande av resekostnaden utföras i ett sammanhang, varjämte må framhållas, att styrelsen i de fall, då vederbörandes reseräkning underställts lantbruksstyrelsens granskning och överträdelse av ovannämnda direktiv konstaterats, gått i författning om verkställande av erforderlig beskärning av räkningarnas belopp. Då särskilda avsyningsförrättare av lantbruksstyrelsen förordnas, sker jämväl fördelningen av förrättningarna på de olika förrättningsmännen med särskild hänsyn därtill, att minsta möjliga kost-

nad må förorsakas statsverket, i det att alla förrättningar inom en och samma trakt överlämnas till samma förrättningsman.

Ersättning för avsyningsförrättning, som verkställes av lantbruksingenjör, utgår enligt lantbruksingenjörstaxan med ett dagarvode av 12 kronor och gäldas av allmänna medel. För avsyning, som verkställes av annan, av lantbruksstyrelsen särskilt förordnad förrättningsman, utgår intet särskilt arvode utöver den lön, som sådan förrättningsman åtnjuter. Anmärkas må, att lantbruksingenjörernas biträden — i motsats till vad revisorernas berättelse synes giva vid handen — icke uppbära dyrtidstillägg och tillskott till dyrtidstillägg i annan mån, än att lantbruksstipendiat i egenskap av biträde åt lantbruksingenjör uppbär dyrtidstillägg å sitt stipendiatarvode.

Att i vissa undantagsfall de med avsyningen förenade kostnaderna under ogynnsamma omständigheter kunna uppgå till i förhållande till statsbidragets storlek jämförelsevis avsevärda belopp, torde icke kunna helt och hållet undvikas. Dessa fall torde dock kunna i regeln inskränkas till mera avlägsna orter med långa avstånd och bristfälliga kommunikationsmöjligheter. Om ock lantbruksstyrelsen, å ena sidan, är medveten om att i sådana fall kontrollkostnaderna äro relativt höga i förhållande till företagens storlek och kostnaden för deras utförande — ett missförhållande som lantbruksstyrelsen vill så långt möjligt söka förekomma — så synes det dock styrelsen, å andra sidan, knappast skäligt att bedöma frågan om verksamhetens i dess helhet praktiska anordnande uteslutande med hänsyn till dessa undantagsfall.

Revisorerna hava slutligen anfört, att, ehuru redan 1921 års statsrevisorer framhållit angelägenheten av att kostnaderna för ifrågavarande förrättningar nedbringades, någon åtgärd i sådan riktning ännu icke vidtagits från lantbruksstyrelsens sida, utan fastmera en ytterligare skärpning av de under senaste tiden tillämpade formerna vid behandlingen av ifrågavarande ansökningar har av lantbruksstyrelsen ifrågasatts, vilket av revisorerna funnits vittna om bristande hänsyn för vikten av att tillbörlig sparsamhet med statens medel iakttages.

Av vad ovan framhållits torde emellertid framgå, att revisorernas omdöme om lantbruksstyrelsens handhavande av ifrågavarande verksamhet i vissa avseenden vilar på oriktiga förutsättningar och att i andra avseenden lantbruksstyrelsen i sak har en från revisorerna skiljaktig uppfattning. Ehuru lantbruksstyrelsen även i fortsättningen vill söka att i görligaste mån vaka över att statens omkostnader för ifrågavarande verksamhet hållas så låga som möjligt, anser sig dock lantbruksstyrelsen icke kunna vidtaga några mera principiella ändringar i sistnämnda avseenden, exempelvis beträffande avsyningsförfarandet, med mindre erforderlig utredning härom verkställts och statsmakterna med ledning därav fattat sitt beslut. Då frågan om revision av ifrågavarande och därmed sammanhängande understödsverksamhet från statens sida för närvarande, på Kungl. Maj:ts uppdrag, är föremål för utredning av lantbruksstyrelsen, vill styrelsen givetvis låta sig angeläget vara att härvid upptaga till behandling de av riksdagens revisorer anmärkta förhållandena och härutinnan i förekommande fall framlägga förslag.»

För att såvitt möjligt ytterligare nedbringa statens omkostnader för kontrollverksamheten har lantbruksstyrelsen — under förutsättning att vederbörande lantbruksingenjör förordat bifall till godkännandet — under innevarande år även börjat godkänna torrläggningsarbeten, vilka avsynats av

sådan lantbruksingenjörsassistent, vilken av lantbruksstyrelsen förklarats behörig att verkställa dylika avsyningar och vilken uppbär lägre traktaments- och reseersättningar än lantbruksingenjör.

Förutom i nu nämnda avseenden torde emellertid än ytterligare besparingar på nu ifrågavarande område kunna uppnås.

Enligt 3 § i Kungl. Maj:ts förordning den 31 december 1920 (nr 913) angående den gottgörelse, lantbruksingenjör äger uppbära för verkställt arbete (lantbruksingenjörstaxan) skall gottgörelse för sådan avsyning eller inspektion av med statsmedel understött företag, som verkställts efter föreskrift av lantbruksstyrelsen, gäldas av allmänna medel, såvida ej annorlunda finnes bestämt.

I sitt med skrivelse den 7 december 1916 till Kungl. Maj:t överlämnade förslag till förnyad taxa för statens lantbruksingenjörers och extra lantbruksingenjörers tjänsteförrättningar förklarade sig lantbruksstyrelsen anse, att arvode för avsyning av vattenavlednings- och avdikningsarbetet till med statsmedel understödda företag icke skulle för något företag utgå av allmänna medel mer än *en* gång. Befunnes vid den först verkställda avsyningsförrättningen, att företaget icke blivit så utfört, att detsamma kunde av vederbörande myndighet godkännas, borde det tillkomma vederbörande intressenter att betala arvode för efterföljande avsyningar. I fråga om avsyning av med dylikt företag förenat odlingsarbete borde däremot enligt lantbruksstyrelsens sagda förslag arvodet för alla dylika avsyningar utgå av allmänna medel, oavsett om dessa avsyningar måste för samma företag utföras en eller flera gånger.

Mot vad lantbruksstyrelsen sålunda föreslagit hade 1917 års lantmäterikommission i sitt den 13 december 1919 avgivna betänkande angående bland annat förslag till lantbruksingenjörstaxa erinrat, att enligt kommissionens mening någon åtskillnad icke borde göras mellan å ena sidan avsyning av odlingsarbete och å andra sidan avsyning av vattenavlednings- och avdikningsarbeten. Ehuru kommissionen visserligen ansåge, att de av lantbruksstyrelsen såsom motiv för styrelsens ståndpunkt åberopade omständigheterna ägde sitt berättigande, funne dock kommissionen förhållandena icke påkalla den av lantbruksstyrelsen föreslagna särbestämmelsen. Kommissionen ansåge sålunda, att för all avsyning, oavsett huruvida fråga vore om odlingsarbete eller vattenavlednings- och avdikningsarbete, borde gälla samma bestämmelser i fråga om vem, som skulle gälda arvodet, samt att detta i regel borde åligga staten. Till förekommande av uppenbara missbruk borde enligt kommissionens mening reglerande bestämmelser meddelas i samband med fastställande av villkor för statsunderstödens tillgodonjutande eller eljest.

Under de år, som förflutit, sedan lantbruksstyrelsen avgav sitt ovannämnda förslag till arvodestaxa, har lantbruksstyrelsen, som först från och med 1915 övertog tillsynen över de ifrågavarande avsyningarna, kunnat samla en omfattande erfarenhet angående dessa förrättningar. Denna erfarenhet har givit vid handen, att vid ett betydande antal företag avsyning måst företagas två eller flera gånger, enär företagen icke inom den fastställda arbetstiden blivit så utförda, att de kunnat av lantbruksstyrelsen godkännas. I de flesta av dessa fall hava vederbörande intressenter redan innan avsyningen vidtagits varit medvetna om företagets otillfredsställande utförande, men hava likväl icke gjort anmälan därom eller företagit några som helst åtgärder, som kunnat föranleda avsyningsförrättningens inställande eller uppskjutande, tills arbetena fullbordats. Statsverket har

härigenom åsamkats onödiga utgifter i form av dels arvoden, dels resekostnads- och traktamentsersättningar, utan att med förrättningen vunnits annat än ett konstaterande av att arbetena icke blivit planenligt utförda. Intressenterna hava vanligen efter förrättningens verkställande utverkat förlängning av arbetstiden, och det har ej sällan hänt, att efter skedd förnyad avsyning ytterligare uppskov måst begäras en eller flera gånger. Härigenom har statsverket för samma företag åsamkats ytterligare utgifter utan motsvarande nytta.

Lantbruksstyrelsen håller före att, därest det åläge vederbörande intressenter att utan inskränkning gälda arvodet för avsyningsförrättning—rese- och traktamentsersättning skulle dock fortfarande utgå av statsmedel — de jämväl komme att tillse, att onödiga sådana förrättningar i regel icke skulle förekomma. Intressenterna torde nämligen i sådant fall antingen söka slutföra respektive företag inom föreskriven tid med större omsorg än nu mången gång sker, eller ock, där detta ej medhinnes, i god tid före den väntade avsyningsförrättningen göra anmälan därom samt utverka erforderligt uppskov med arbetets slutförande. Då det därjämte snarare synes böra åligga en understödstagare att visa, att han uppfyllt de för understödets erhållande givna villkor, än understödsgivaren att utröna, hur därmed förhåller sig, synes i följd härav arvodet för sådan avsyningsförrättning, avseende vare sig vattenavlednings- och avdikningsarbete eller odlingsarbete, böra gäldas av vederbörande låne- eller bidragstagare. Detta borde så mycket mindre möta något hinder, som gällande författningar angående erhållande av vare sig lån från odlingslånefonden eller bidrag från allmänna eller norrländska avdikningsanslagen icke synas giva något som helst stöd för den uppfattningen, att ifrågavarande förrättningar skola ske utan kostnad för intressenterna.

I överensstämmelse med vad nu anförts, torde i de kontrakt, som avslutas mellan, å ena sidan, lantbruksstyrelsen å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar samt, å den andra sidan, vederbörande understödstagare, böra intagas bestämmelse om att dessa äro pliktiga erlägga arvode för sådan avsyning av respektive arbeten, som efter arbetstidens utgång verkställas efter föreskrift av lantbruksstyrelsen. Någon författningsändring skulle för sådant ändamål ej bliva erforderlig.

Arvode för inspektionsförrättning synes däremot fortfarande böra gäldas av allmänna medel.

Statsbidragens utbetalande av statskontoret eller lantbruksstyrelsen.

Utanordningen av bidrag från norrländska och allmänna avdikningsanslagen handhaves för närvarande av statskontoret. Vid granskning inom riksräkenskapsverket av statskontorets räkenskaper har emellertid fråga väckts om överflyttning av detta utbetalningsbestyr på lantbruksstyrelsen.

Sedan riksräkenskapsverket lämnat statskontoret tillfälle att yttra sig i ämnet har statskontoret i ett den 26 mars 1924 avgivet yttrande anfört, att berörda spörsmål varit vid flera tillfällen under senare åren föremål för övervägande, senast i sammanhang med den under år 1923 igångsatta utredningen i fråga om begränsning av ämbetsverkens förvaltningsuppgifter, varom statskontoret yttrat sig i skrivelse den 26 mars 1923 till chefen för finansdepartementet. Sedan statskontoret därvid meddelat, att en viss lättnad i arbetsbördan och någon besparing vunnits såsom följd av vissa inskränkningar, vilka icke hade betydelse i detta sammanhang, framhöll ämbetsverket, att några ytterligare besparingar genom minskning av personalen då icke kunde äga rum under annan förutsättning än att en eller

flera av de statskontoret påvilande arbetsuppgifterna befunnes kunna avlyftas från ämbetsverket; och anförde statskontoret vidare: »Vid den ingående granskning av statskontorets arbetsområde, som ämbetsverket företagit för utrönande av möjligheten av sådant avlyftande, har emellertid befunnits, att ämbetsverket i stort sett icke har andra arbetsuppgifter än sådana, som med nödvändighet betingas av dess ställning inom statsförvaltningen. Statskontorets huvuduppgift är att i stor utsträckning handhava åtgärderna för verkställighet av budgeten i enlighet med den av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda riksstaten och i anslutning till densamma av Kungl. Maj:t meddelade särskilda föreskrifter; och ett avlyftande i ett eller annat avseende av detta bestyr kan i regel icke ske utan att motsvarande uppgift lägges på annan statsmyndighet, vilket i allmänhet icke lärer kunna medföra någon besparing. Emellertid är det en grupp anordningsärenden, i avseende å vilka en överflyttning säkerligen skulle medföra förenkling och leda till besparing. Det torde nämligen med fog kunna ifrågasättas, huruvida icke statskontorets bestyr med utanordnande av statsbidrag till vattenavledningsföretag (norrländska avdikningsanslaget och allmänna avdikningsanslaget) lämpligen skulle kunna upphöra och överflyttas på lantbruksstyrelsen. Dessa anordningsärenden vålla statskontoret icke obetydligt arbete — under år 1922 utgjorde antalet sådana anordningar 2,047 — och för lantbruksstyrelsen, som enligt nu gällande ordning får i skrivelse till statskontoret lämna meddelande för varje gång vederbörande finnes berättigad uppbära något av bidraget, skulle den ifrågasatta omläggningen knappast medföra ökat arbete; snarare torde bestyret att omedelbart anordna bidragsbeloppet vara lindrigare än bestyret med uppsättning och justering av skrivelsekoncept samt utskrift, underskrivande och expediering av skrivelser, helst om, såsom numera i regel tillämpas i statskontoret, anordningsbeslutet tecknas genom stämpling å i ärendet inkommen handling. Bäst skulle saken givetvis ordnas genom att lantbruksstyrelsen finge dragningsrätt å statsverkets giroräkning; men intill dess att detta kan bliva fallet, lärer man kunna gå så till väga, att statskontoret på rekvisition av lantbruksstyrelsen ställer till dess förfogande erforderliga belopp av ifrågavarande anslag exempelvis i poster om 100,000 kronor för varje gång, varefter lantbruksstyrelsen utfärdar anordningar och gör dragningar å sin räkning i riksbanken. Otvivelaktigt skulle en sådan omläggning medföra besparing i arbetskraft för statskontoret, där bestyret med dessa anordningar nu åligger samma revisor, som handlägger pensionsanordningar. Genom omläggning av pensionsutbetalningen från kvartal till månad har denna revisionsrotel blivit så betungad, att övriga roteln påvilande göromål tidvis måst överflyttas å en extra revisor att på eget ansvar ombestyra. Den nu föreslagna omläggningen skulle därför medföra, att behov av sådant extra biträde icke längre skulle framträda. Och även för lantbruksstyrelsen synes en sådan omläggning endast kunna vara till fördel, på samma gång som den torde kunna medföra någon besparing i kostnader såväl för arbetskraft som för papper och andra skrivmaterialier.»

Under åberopande härav har statskontoret anfört, att det icke hade något att erinra mot den av riksräkenskapsverket föreslagna omläggningen av utbetalningen utav ifrågavarande statsbidrag.

Riksräkenskapsverket har sedermera i skrivelse till lantbruksstyrelsen den 1 april 1924 anhållit, att lantbruksstyrelsen ville meddela riksräkenskapsverket, huruvida från styrelsens sida funnes något att erinra mot att

ifrågavarande bidrag utbetalades genom lantbruksstyrelsen i stället för genom statskontoret.

I skrivelse till riksräkenskapsverket den 8 september 1924 anförde lantbruksstyrelsen härom följande.

Jämväl enligt lantbruksstyrelsens mening borde en dylik förändring i fråga om utbetalning av statsbidrag från allmänna och norrländska avdikningsanslagen kunna beräknas medföra någon minskning i arbetet framför allt för statskontoret, men även i visst avseende för lantbruksstyrelsen samt besparing i fråga om papper och andra skrivmaterialier. Härigenom skulle emellertid även vinnas vissa fördelar för intressenternas i de statsunderstödda diknings- och vattenavledningsföretagen vidkommande, nämligen dels därigenom att dessa intressenter finge med allenast en statsmyndighet att göra, dels ock därigenom att intressenterna genom förändringen otvivelaktigt borde kunna få statsbidragen tidigare i handen. På grund av arbetsanhopningen inom statskontoret finge vederbörande intressenter ej sällan vänta avsevärd tid — ända till flera veckor — på utbekommande av statsbidrag, som lantbruksstyrelsen tillstyrkt till utbetalande, något som för dem givetvis vore en mycket stor olägenhet. Detta dröjsmål med själva utbetalningarna borde emellertid kunna beräknas försvinna, därest dessa ombesörjdes av lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen framhöll vidare, att genom den ifrågasatta omläggningen en viss arbetsbesparing skulle kunna vinnas även inom lantbruksstyrelsen, bestående däruti, att de skrivelser, som nu i varje särskilt fall avlätes till statskontoret med anhållan om statsbidrags utbetalande till vederbörande intressenter, skulle bortfalla och sålunda icke längre behöva uppsättas i koncept, justeras, utskrivas, undertecknas och expedieras. Otvivelaktigt skulle denna arbetsbesparing, som i huvudsak skulle komma den agrikulturtekniska byrån inom lantbruksstyrelsen till godo, vara rätt avsevärd. Den skulle emellertid för styrelsens vidkommande mer än väl uppvägas av den ökning i arbetet, som genom reformens genomförande skulle åsamkas styrelsens redogörare, vilken det givetvis skulle tillkomma att övertaga bestyret med utbetalningarnas verkställande. Härvid vore det uppenbart, att icke blott utbetalningarnas stora antal utan även beloppens storlek skulle verka mycket tyngande på dennes arbete. Beträffande denna befattningshavares arbetsuppgifter kunde framhållas, att han icke blott fullgjorde ett redan nu ganska omfattande arbete såsom redogörare inom lantbruksstyrelsen — för närvarande över ett hundra specialkonton — utan även samtidigt enligt planen för lantbrukssstyrelsens omorganisation och jämlikt den inom styrelsen gällande arbetsfördelning hade till uppgift att fullgöra alla notarie- och sekreteraregöromål, såvitt rörde föredragningen å administrativa byrån. Därjämte vore han stämpelredogörare inom styrelsen, vilken sistnämnda uppgift till följd av det inom styrelsen förekommande stora antalet frölicenser representerade ett ganska avsevärt arbete. I själva verket vore också ifrågavarande befattningshavares arbetsuppgifter så betydande, att han redan nu måste underkasta sig en regelbunden övertidstjänstgöring på arbetsrummet. Vid sådant förhållande kunde lantbruksstyrelsen icke för sin del medverka till en så avsevärd ökning i redogörarens arbete, som här ifrågasatts, även om densamma kunde i någon mån avhjälpas genom arbetsbiträde från agrikulturtekniska byrån. Någon lämplig utväg att i övrigt överflytta någon del av de redogöraren åliggande arbetsuppgifter på annan hade lantbruksstyrelsen icke att föreslå.

Principiellt borde ock framhållas, att lantbruksstyrelsen icke kunde helt följa på den här inslagna vägen att så att säga droppvis överflytta det ena anslaget efter det andra på styrelsen. I sådant hänseende anfördes av lantbruksstyrelsen, att styrelsen vid genomförande av dess omorganisation den 1 januari 1919 efter framställning under hand från statskontorets sida övertog en hel del dylika utbetalningar. Vid angivna tillfälle överflyttades sålunda på lantbruksstyrelsen utbetalningar av löner och arvoden till extra lantbruksingenjörer, lantbruksstipendiater, statskonsulenter och vissa fiskeritjänstemän ävensom ersättningar från anslaget till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen till veterinärer för tuberkulinundersökningar, av vilka även sistnämnda ersättningar representerade 2,000—3,000 utbetalningar för år av dock i allmänhet tämligen obetydliga belopp. Under hand hade därjämte från statskontorets sida uttalats önskemål om överflyttande jämväl av andra anslag på lantbruksstyrelsen. Statskontoret ålåge för närvarande att ombestyra förekommande utbetalningar i fråga om ett mycket stort antal anslag, vars ändamål fölle inom lantbruksstyrelsens förvaltningsområde, och uppenbart vore, att denna arbetsuppgift måste vara ganska betungande för statskontoret. Den frågan kunde då givetvis uppställas, huruvida dessa utbetalningar till större eller mindre del lämpligen borde överflyttas på lantbruksstyrelsen, såsom givetvis skulle bliva fallet, därest lantbruksstyrelsen skulle utrustas med befogenhet att medelst checkar göra anvisningar på statsverkets giroräkning i riksbanken. En dylik omläggning av utbetalningsbestyret kunde dock icke komma till stånd utan att föregås av en ordentlig utredning i saken, varvid jämväl måste förutsättas, att lantbruksstyrelsen utrustades med för reformens genomförande erforderliga arbetskrafter.

Beträffande här ifrågakomna utbetalningar från allmänna och norrländska avdikningsanslaget förtjänade vidare framhållas, att de som regel utgjorde förskott, varav åter följde, att tvångsåterbetalningar kunde förekomma på grund av försummelser från bidragstagarnas sida. I själva verket förekommo också årligen dylika tvångsåterbetalningar. Därest utbekomna medel ej frivilligt återbetalades, måste självfallet indrivningsåtgärder, lagsökningar, bevakning i konkurs och dylikt, företagas, och givet vore, att dylika åtgärder mera fölle inom statskontorets ämbetsförvaltning än lantbruksstyrelsens.

Slutligen framhöll ock lantbruksstyrelsen, att styrelsen genom Kungl. Maj:ts beslut den 31 mars 1924 anbefallts att bland annat avgiva utlåtande rörande de ändringar i nu gällande författningar angående såväl norrländska avdikningsanslaget och allmänna avdikningsanslaget som odlingslånefonden, vilka av lantbruksstyrelsen kunde anses påkallade. Då sålunda en omläggning av den ifrågavarande understödsverksamheten vore att emotse eller i allt fall icke utesluten under den närmaste framtiden, måste det anses vara olämpligt att i förväg genomföra en detaljreform i fråga om den nuvarande verksamhetens anordnande.

På grund av vad sålunda anförts, avstyrkte lantbruksstyrelsen för det dåvarande vidare åtgärder för överflyttande från statskontoret till lantbruksstyrelsen av utbetalningen utav statsbidrag från allmänna och norrländska avdikningsanslagen.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 oktober 1924 har riksräkenskapsverket underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid anfört i huvudsak följande.

Riksräkenskapsverket hölle för sin del före, att en överflyttning från statskontoret till lantbruksstyrelsen av bestyret med utbetalningarna från avdikningsanslagen skulle leda till förenkling och vara ägnad att förhindra onödig omgång. Då därför ifrågavarande spörsmål enligt riksräkenskapsverkets åsikt borde upptagas till ytterligare prövning i samband med den utredning, vilken lantbruksstyrelsen enligt Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 31 mars 1924 blivit anbefalld att verkställa, hade riksräkenskapsverket ansett sig böra anmäla för Kungl. Maj:t vad som i frågan förekommit.

Härvid ville riksräkenskapsverket i anledning av vad lantbruksstyrelsen anfört icke underlåta att erinra därom, att avlöning vore i stat anvisad åt såväl sekreterare som notarie hos styrelsen, och att dessa tjänstemän, såsom framginge av riksdagens skrivelse den 12 juni 1918, nr 371, icke vore avsedda för bestämd placering å viss byrå. Den i styrelsens stat upptagna kassören och bokhållaren syntes därför icke nödvändigtvis behöva eller åtminstone icke ursprungligen tänkts böra betungas med sekreterare- och notariegöromål. Det hinder, som enligt lantbruksstyrelsens uppfattning mötte på denna punkt, skattade därför riksräkenskapsverket mindre. Obestridligt vore, att den av statskontoret önskade överflyttningen på lantbruksstyrelsen av ifrågavarande utbetalningar förde med sig viss omläggning av arbetet inom denna styrelse. Men därav följde ingalunda med visshet, att en sådan omläggning behövde öka behovet av arbetskrafter. Det gällde endast att finna enkla och på samma gång effektiva metoder. Inkasseringar kunde numera verkställas genom postverket. Lagsökningar och bevakningar i konkurs torde åtminstone i vissa fall kunna bedrivas genom vederbörande Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Förr eller senare, fortsätter riksräkenskapsverket vidare, måste verket upptaga till behandling frågan om lantbruksstyrelsens upptagande bland statsverkets huvudförvaltningar och tillträde till statsverkets gemensamma giroräkning i riksbanken. Många av de svårigheter, som nu anfördes av lantbruksstyrelsen, komme då att av sig själva försvinna. Och den erfarenhet, som hittills vunnits av statsbokföringsreformen med vad därtill hörde, hade med varje år allt starkare framhävt dess inneboende förenklings- och besparingskraft. Komme så till stånd en förnuftig utvidgning av statsverkets gemensamma giroräkning till att såsom annex omfatta jämväl postgirot, finge man en apparat, vars effektivitet beträffande såväl arbets- som medelsbesparingar bleve uppenbar. Men den nu ifrågakomna överflyttningen borde, enligt riksräkenskapsverkets mening, gå före, på det att man, när steget uttoges till den gemensamma giroräkningen och postgirot, måtte ha hela det material, som då skulle ordnas, samlat på ett ställe. Varje dylik reform måste, om man skulle vara säker på dess effekt, ske successivt.

Genom remiss den 26 november 1924 har Kungl. Maj:t sedermera, såsom ovan nämnts, anbefallt lantbruksstyrelsen att i förevarande ärende avgiva utlåtande i samband med den utredning, som lantbruksstyrelsen den 31 mars 1924 anbefallts att verkställa med avseende å ifrågasatt ändring i föreskrifterna rörande avdikningsanslagen och odlingslånefonden.

Med avseende härå vill lantbruksstyrelsen hänvisa till vad styrelsen uttalat i sitt ovan anförda yttrande i ämnet den 8 september 1924. På däri anförda skäl anser sig lantbruksstyrelsen icke kunna påtaga sig bestyret med utbetalningen av statsunderstöd från norrländska och allmänna avdikningsanslagen utan att samtidigt någon ökning av arbetskrafterna sker.

De arbetsuppgifter, som förut åligga kassören och bokhållaren, äro redan mer än tillräckliga och påkalla, såsom styrelsen jämväl framhållit i nyssnämnda yttrande, övertidsarbete i avsevärd omfattning. Tvärtemot vad riksräkenskapsverket låtit antyda, framgår det tydligt av såväl de sakkunnigas för lantbruksstyrelsens omorganisation betänkande som departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet vid avlåtande av proposition till riksdagen i anledning av de sakkunnigas förslag (1918, nr 317), att kassören och bokhållaren hos styrelsen jämväl var avsedd att bestrida sekreterare- och notariegöromål i fråga om den administrativa ledamotens egen föredragning och anmärkas må, att denna föredragning såväl som även kassagöromålen i det närmaste fördubblats mot vad fallet var vid tiden för förarbetena för lantbruksstyrelsens omorganisation. Beträffande möjligheten att överflytta något av denna befattningshavares arbetsuppgifter på annan får lantbruksstyrelsen åberopa, vad styrelsen härutinnan anfört i sitt ovannämnda yttrande. Tilläggas må emellertid, att lantbruksstyrelsen av sparsamhetshänsyn under år 1924 på försök indrog en biträdesbefattning å den kamerala avdelningen av agrikulturtekniska byrån eller just den avdelning inom styrelsen, som skulle få vidkännas en viss lättnad i arbetet genom den ifrågasatta överflyttningen av bidragsutbetalningarna. Personalen å denna avdelning utgjordes tidigare av en förste byråingenjör och tre kvinnliga biträden. Sedan nu ett av dessa kvinnliga biträden indragits, är det förenat med stora svårigheter för återstående befattningshavare att medhinna arbetet å avdelningen, varför tillfälligt arbetsbiträde från annan avdelning inom styrelsen då och då måste lämnas för att kunna hålla arbetet löpande. Det torde härav i någon mån kunna framgå, att en arbetslättnad å meranämnda avdelning icke utan vidare kan anses innebära möjlighet för utnyttjande av avdelningens arbetskrafter å annat håll.

Gent emot riksräkenskapsverkets uttalande, att den ifrågsatta omläggningen ingalunda med visshet behövde öka behovet av arbetskrafter inom lantbruksstyrelsen, vill styrelsen sålunda hålla före, att någon ökning i sådant avseende utan tvivel skulle visa sig ofrånkomlig.

Vidkommande frågan om lantbruksstyrelsens upptagande bland statsverkets huvudförvaltningar med tillträde till statsverkets gemensamma giroräkning i riksbanken så torde den, när tiden härför är kommen, bliva föremål för särskild utredning även med hänsyn till reformens inverkan på personalbehovet inom lantbruksstyrelsen. Att ett genomförande av denna reform, som otvivelaktigt synes förutsätta ett överflyttande till lantbrukstyrelsen av alla de anslag, som nu handhavas av statskontoret och vilkas ändamål falla inom lantbruksstyrelsens förvaltningsområde, kommer att medföra en stark ökning av kassörsgöromålen inom styrelsen är ofrånkomligt. Det torde emellertid icke vara anledning att här närmare ingå på denna fråga.

Riksräkenskapsverket har emellertid med avseende härå anfört, att den nu ifrågakomna överflyttningen borde, enligt riksräkenskapsverkets mening, gå före, på det att man, när steget uttoges till den gemensamma giroräkningen och postgirot, måtte hava hela det material, som då skulle ordnas, samlat på ett ställe, samt att varje dylik reform måste, om man skall vara säker på dess effekt, ske successivt. Innebörden av detta uttalande synes icke fullt tydlig. Då statskontoret handhaver utbetalningarna från ett stort antal anslag för jordbruks- och fiskeriändamål, är det emellertid uppenbart, att det här antydda målet icke kan vinnas genom överflyttning

till lantbruksstyrelsen enbart utav norrländska och allmänna avdikningsanslaget.

Med hänsyn till vad sålunda blivit anfört måste lantbruksstyrelsen för sin del fasthålla vid att utbetalningarna utav ifrågavarande statsbidrag fortfarande, liksom hittills, handhavas av statskontoret, och har lantbruksstyrelsen sålunda vid utarbetande av vederbörande författningsförslag utgått från att någon ändring härutinnan icke skall ske.

Författningsförslag.

I överensstämmelse med ovan förordade huvudgrunder för den ifrågavarande understödsverksamhetens anordnande hava utarbetats bilagda förslag till

1) Kungl. Maj:ts kungörelse angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag (Bil. I);

2) Kungl. Maj:ts kungörelse angående villkoren för lån från statens avdikningslånefond (Bil. II); och

3) Lag om ändrad lydelse av 10 kap. 35 och 71 §§ vattenlagen (Bil. III).

Förslaget till kungörelse angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag.

Specialmotivering.

Mom. 1. De företag, vartill ifrågavarande statsbidrag är avsett att utgå, synas lämpligen böra erhålla den gemensamma benämningen torrläggningsföretag, varigenom även överensstämmelse vinnes med för desamma använd beteckning i 7 kap. vattenlagen, där med torrläggningsföretag avses diknings-, vattenavlednings- och invallningsföretag.

Mom. 2. Det torde lämpligen böra ankomma på lantbruksstyrelsen att lämna närmare föreskrifter rörande den i momentet omförmälda ytterligare utredning, det vill säga beträffande erforderliga uppgifter om båtnad genom torrläggningen, kostnad för arbetet m. m. I denna ordning bör sålunda förslagsställare bland annat bliva underrättad därom, att kostnad för undersökningen och förrättningen samt erforderliga kartor och handlingar skall upptagas i kostnadsberäkningen, därest bidrag till sådan kostnad skall kunna ifrågakomma. Den i mom. 2 av nu gällande författningar angående allmänna och norrländska avdikningsanslagen intagna bestämmelsen i sådant avseende har därför ansetts kunna uteslutas.

Lantbruksstyrelsen har ansett det lämpligt, att i detta moment intages uttrycklig föreskrift dels därom att vederbörliga ansökningshandlingar skola insändas till lantbruksstyrelsen, dels ock om lantbruksstyrelsens skyldighet att till Kungl. Maj:t avgiva utlåtanden i ärenden, varom här är fråga. Sistberörda bestämmelser motsvaras av föreskrifter i sista delen av mom. 1 a) i kungörelsen den 18 september 1918 (nr 907) angående handläggningen i lantbruksstyrelsen av vissa ärenden.

Mom. 4. Ifrågavarande moment motsvarar mom. 4 respektive 3 i gällande kungörelser angående allmänna och norrländska avdikningsanslagen, med nedan angivna undantag.

Sista punkten av första stycket ävensom sista stycket i nämnda båda moment hava ansetts böra flyttas till respektive mom. 3 och mom. 5 i nu föreliggande författningsförslag.

Såsom framgår av den i början av lantbruksstyrelsens föreliggande framställning införda historiken voro bidragstagare tidigare skyldiga att

med företeende av företagets räkenskaper uppgiva de verkliga kostnaderna för detsamma ävensom att, därest nämnda kostnader understege de beräknade, vidkännas motsvarande minskning av det beviljade statsbidraget. På grund av de med detta förfaringssätt förenade olägenheterna intogs år 1916 i då utfärdade och för närvarande gällande författningar angående ifrågavarande anslag (mom. 4 respektive mom. 3) den bestämmelsen, att bidraget skulle utgå oavkortat, utan hinder därav, att den verkliga kostnaden för arbetets utförande understege den beräknade. Någon återgång till nämnda tidigare bestämmelse synes icke böra ifrågasättas. Bestämmelsen torde dock kunna anses överflödig och har därför utelämnats.

Mom. 5. Bestämmelsen i mom. 5 respektive 4 i nu gällande kungörelser angående allmänna och norrländska avdikningsanslagen om åliggande för lantbruksstyrelsen att i visst fall tillse, att i avdikningsföretag allenast sådan mark intages, som enligt gällande dikningslag kan anses vinna förbättring genom det arbete, för vars utförande bidraget avses, har uteslutits i föreliggande förslag. Ifrågavarande bestämmelse, som torde varit föranledd därav att syneförrättning enligt dikningslagen tidigare icke varit obligatorisk för erhållande av statsbidrag, synes nämligen överflödig efter införandet av föreskrift om syneförrättning såsom allmänt villkor i nämnda avseende.

I mom. 5 av föreliggande förslag hava de i respektive mom. 6 och mom. 5 av nu gällande författningar angående allmänna och norrländska avdikningsanslagen intagna bestämmelserna om avslutande av kontrakt m. m. införts.

Den i mom. 1 b) av kungörelsen den 18 september 1918 (nr 907) angående handläggningen i lantbruksstyrelsen av vissa ärenden intagna föreskriften om lantbruksstyrelsens skyldighet att meddela vederbörande underättelse om Kungl. Maj:ts beslut i ärende, varom här är fråga, har ansetts kunna ersättas med den i första stycket av förevarande moment föreslagna bestämmelsen att kontrakt skall upprättas genom lantbruksstyrelsens försorg.

Bestämmelsen, att kontraktet skall innefatta föreskrift om arbetets påbörjande inom viss tid, har uteslutits. Påbörjandet av arbetet är nämligen i regel beroende av den tid, inom vilken detsamma kan överlämnas till lämplig entreprenör, och kan därför, innan så skett, näppeligen i förväg bestämmas. Därtill kommer, att kontrollen från statens sida av att arbetet påbörjats inom viss bestämd tid, skulle, om sådan kontroll finnes böra utövas, förorsaka avsevärda kostnader utan egentlig nytta. Intressenterna böra därför äga att efter eget bedömande låta påbörja arbetet vid sådan tidpunkt, att detsamma hinner slutföras inom den tid, som kontraktet föreskriver.

I anslutning till förestående må framhållas, att bestämmelse i sådant avseende, som angives i mom. 12 respektive 11 av nu gällande kungörelser angående allmänna och norrländska avdikningsanslagen, icke ansetts böra införas i den nya författningen.

Beträffande skyldigheten för bidragstagare att utföra företaget i noggrann överensstämmelse med arbetsplanen har ordet »noggrann» ansetts kunna utgå, enär det torde få bero på lantbruksstyrelsen att pröva sådana smärre avvikelser från planen, som enligt intyg av vederbörande avsyningsförrättare kunna hava vidtagits under arbetet, och som icke äro av betydelse att behöva föranleda särskilt tillstånd av lantbruksstyrelsen enligt vad under mom. 8 sägs.

Orden »vederbörandes kontroll» hava ansetts böra utbytas mot »lantbruksstyrelsens kontroll samt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t eller lantbruksstyrelsen eljest prövas lämpliga och nödiga».

I stället för den i sista delen av mom. 6 respektive mom. 5 införda föreskriften, att »fullständiga ritningar, utvisande huru arbetet blivit utfört», skola till lantbruksstyrelsen avlämnas, innan sista delen av statsbidraget utbetalas, har det ansetts erforderligt föreskriva, att, såsom även hittills tillämpats, till företaget hörande handlingar och ritningar skola vara överlämnade till lantbruksstyrelsen, innan kontrakt antages.

Vad beträffar sedermera möjligen förekommande ändringar i arbetsplanen, torde det få anses självfallet, att ansökning om sådan ändring skall vara åtföljd av behöriga ändringsritningar för att kunna av lantbruksstyrelsen upptagas till prövning.

Den i sista stycket intagna bestämmelsen, att lantbruksstyrelsen skall vaka över utförandet av torrläggningsföretag, motsvaras icke av någon nu gällande föreskrift. Det har emellertid ansetts önskvärt och lämpligt, att dylik bestämmelse finnes. Bestämmelserna om godkännande av torrläggningsföretag motsvaras av mom. 1 e) i kungörelsen den 18 september 1918 (nr 907) angående handläggningen i lantbruksstyrelsen av vissa ärenden.

Mom. 6. Motsvarande bestämmelser återfinnas i mom. 7 respektive 6 i nu gällande författningar angående allmänna och norrländska avdikningsanslagen. I föreliggande förslag har gjorts det tillägg, att ifrågavarande säkerhetsförbindelse skall upphöra att gälla, så snart torrläggningsarbetet blivit av lantbruksstyrelsen godkänt. Borgen för arbetets kontraktsenliga utförande synes nämligen icke rimligen böra avse även dess framtida underhåll, så mycket mer som statens intresse av att arbetena vederbörligen vidmakthållas kan, sedan syneförrättning blivit obligatorisk för erhållande av statsunderstöd, med erforderligt eftertryck bevakas i den ordning, 13 kap. 17 § vattenlagen angiver. Icke heller bör ifrågavarande borgensförbindelse anses gälla övriga intressenterna åliggande skyldigheter efter företagets godkännande.

Mom. 7. I detta moment hava sammanförts mom. 8, 9 och 10 respektive 7, 8 och 9 i de nuvarande författningarna angående allmänna och norrländska avdikningsanslagen med följande ändringar.

Bestämmelsen om eventuell utbetalning av statsmedlen genom länsstyrelsen eller den myndighet, som fått i uppdrag att rekvirera och uttaga medlen, synes kunna utgå. Under de tio år, som lantbruksstyrelsen haft att handlägga hithörande ärenden, hava nämligen utbetalningarna undantagslöst skett omedelbart till vederbörande intressenter eller deras befullmäktigade ombud, och någon avvikelse från detta tillvägagångssätt synes icke behöva ifrågasättas. Likaså har bestämmelsen om statsbidragets utbetalning i förutbestämda terminer icke ansetts böra bibehållas, enär den hittills vunna erfarenheten i detta avseende ådagalagt, att utbetalningarna endast böra ske i mån av arbetets fortgång på grund av därom företedda behöriga bevis.

Då framdeles liksom hittills statsmedlen böra utbetalas från statskontoret först efter tillstyrkan av lantbruksstyrelsen, bör bestämmelsen om företeende hos statskontoret av bevis om arbetets påbörjande förändras att i stället avse lantbruksstyrelsen. Av praktiska skäl har denna anordning även hittills tillämpats.

Beträffande den av lantbruksstyrelsen godkända säkerhetshandlingen för kontraktets fullgörande eller medlens återbäring, ifall mot kontraktet

brytes, innehålla nu gällande författningar föreskrift om dels företeende av densamma hos statskontoret och dels förvaring av ifrågavarande säkerhetshandlingar hos statskontoret ävensom om deras utlämnande på behörig rekvisition till vederbörande ämbetsmyndigheter, som kunna bliva i behov att begagna desamma. Enär bestämmelse i sistnämnda avseende icke torde vara behövlig, då sådant utlämnande, därest så i något fall skulle finnas erforderligt, torde kunna ske utan att särskild föreskrift därom lämnats, synes densamma kunna här uteslutas, varjämte bestämmelserna i övrigt angående ifrågavarande säkerhetshandlingar torde kunna sammanfattas till endast en föreskrift om deras överlämnande till statskontoret, innan någon del av statsbidraget må därifrån utbetalas.

Mom. 8. I detta moment hava införts motsvarande bestämmelser, som meddelats i mom. 11 respektive 10 av kungörelserna angående allmänna och norrländska avdikningsanslagen, med de ändringar i nämnda moment, som vidtagits genom kungörelserna den 15 juni 1922 nr 290 och 291.

Enligt dessa bestämmelser äger lantbruksstyrelsen meddela tillstånd till avvikelse från av Kungl. Maj:t fastställd arbetsplan. Beträffande s. k. föreningsförrättningar har denna lantbruksstyrelsen tillagda befogenhet ansetts gälla utan inskränkning. Har däremot förslaget angående företaget upprättats vid syneförrättning vare sig enligt 1879 års dikningslag eller nya vattenlagen, har avvikelse från fastställd plan medgivits endast i avseende på sådana mindre betydande ändringar, vilka icke föranlett minskning i båtnaden för någon delägare eller väsentligt större kostnad, än om arbetet utförts enligt planen, ävensom under förutsättning, dels att avvikelsen icke inverkat på allmän rätt, och dels att samtliga av den ifrågasatta ändringen berörda delägare skriftligen förklarat sig vara därom ense. I andra fall har lantbruksstyrelsen hänvisat deltagarna att jämlikt 7 kap. 59 § vattenlagen hos vederbörande vattendomstol göra ansökning om sådan jämkning av de vid syneförrättningen meddelade bestämmelser, som kunde finnas erforderlig. Efter det vattendomstolens beslut i ärendet förelegat, har lantbruksstyrelsen meddelat beslut i avseende på de förhållanden, vari avvikelsen från arbetsplanen kunde inverka på det till företaget beviljade statsunderstödet.

Det sålunda tillämpade förfaringssättet har visat sig medföra stora praktiska fördelar. Såsom även framhållits i motiven till 7 kap. 59 § vattenlagen kan nämligen, huru noggranna de undersökningar och beräkningar än varit, efter vilka en arbetsplan uppgjorts, icke undvikas, att ändringar i den fastställda arbetsplanen understundom visa sig nödvändiga. Särskilt förekomma, enligt vad erfarenheten visat, ansökningar om sådana mindre betydande ändringar, varom ovan nämnts, årligen i stort antal. Enär dessa ansökningar i regel inkomma till lantbruksstyrelsen i samband med av vederbörande lantbruksingenjör utfärdade besiktnings- eller avsyningsbevis om företaget, kunna desamma avgöras utan omgång eller särskild kostnad för deltagarna.

Från vattendomstolarnas synpunkt torde ifrågavarande förfaringssätt vara förenat med ej ringa fördel, enär ett konsekvent överflyttande av samtliga dessa ärenden till behandling hos domstolarna skulle medföra en till synes onödig ökning av deras redan förut betydande arbetsbörda. För intressenternas del vore sådant överflyttande liktydigt med ej ringa omgång och tidsförlust ävensom direkta utlägg för bestridande av kostnaderna för målets behandling i domstolen.

Med hänsyn till vad sålunda anförts, synes det ovan relaterade för-

faringssättet vid behandlingen i lantbruksstyrelsen av hithörande frågor böra tillämpas även i fortsättningen. Härvid må dock erinras, att denna tillämpning uteslutande avser de med åtnjutandet av beviljat statsunderstöd sammanhängande förhållanden och sålunda är helt och hållet begränsad av de bestämmelser, som finnas intagna i det mellan lantbruksstyrelsen och vederbörande företagare ingångna kontraktet angående företaget.

Vad beträffar i nu gällande författningar omnämnt tillstånd till avvikelse från föreskriven odlingsskyldighet må framhållas, att anledning till meddelande av dylikt tillstånd hittills icke förefunnits i fråga om åtnjutande av statsbidrag, då bland villkoren för erhållande av bidrag från allmänna eller norrländska avdikningsanslagen icke ingått någon odlingsskyldighet. I mom. 4 av nu föreliggande författningsförslag har emellertid fullgörandet av visst odlingsarbete — vare sig till åker eller ständig slåtter- och betesvall — föreskrivits såsom villkor för utbekommande av det högre statsbidrag, som kan hava till företaget beviljats utöver det bidrag, vartill företaget varit berättigat enligt de i nämnda moment i övrigt omnämnda grunder. Då det emellertid, enligt vad i mom. 4 föreslagits, må ankomma på lantbruksstyrelsen att lämna föreskrift angående omfattningen av sålunda ifrågakommande odlingsskyldighet, torde den nu gällande bestämmelsen angående tillstånd från lantbruksstyrelsen till avvikelse från föreskriven odlingsskyldighet bliva överflödig, varför densamma här uteslutits.

Vidkommande den i motsvarande moment av nu gällande författningar intagna bestämmelsen om ställande under riksdagens prövning av fråga om återbäring av uppburna medel, därest längre anstånd därmed än till nästa riksdag anses erforderligt, synes det kunna ifrågasättas, huruvida densamma är av förhållandena påkallad. Lantbruksstyrelsen har emellertid i förslaget upptagit ifrågavarande bestämmelse oförändrad.

Mom. 9. I detta moment hava föreskrifter intagits om framtida underhållet av med statsbidrag utförda arbeten. De nu gällande författningarna innehålla (mom. 13 respektive 12 av kungörelserna angående allmänna och norrländska avdikningsanslagen) visserligen föreskrift om underhållsskyldighet men lämna öppet, på vad sätt underlåtenhet i sådant avseende skall beivras. Då enligt förslaget syneförrättning enligt vattenlagen skall hava föregått beviljandet av statsbidrag, och då sålunda ifrågavarande underhållsskyldighet bundits vid vederbörande, i företaget ingående fastigheter, har momentet erhållit sin avfattning med hänsyn därtill.

Därjämte har i detta moment ansetts böra införas dels bestämmelse om övervakande genom lantbruksstyrelsens försorg av underhållsskyldighetens fullgörande och dels en erinran om i vattenlagen stadgad påföljd i händelse försummelse i underhållet äger rum.

Mom. 10. Detta moment motsvarar i oförändrat skick mom. 14 respektive 13 i de nu gällande kungörelserna angående allmänna respektive norrländska avdikningsanslagen.

Mom. 11. Motsvarar mom. 2 2) av kungörelsen den 18 september 1918 (nr 907) angående handläggningen i lantbruksstyrelsen av vissa ärenden.

Föreskrifter av innehåll som sägs i mom. 2 1) av sistnämnda kungörelse torde — sedan kungörelsen den 31 december 1879 (nr 67) upphävts genom lagen den 11 juni 1920 (nr 459) om ändring i vissa delar av vattenlagen och hänsynen till det allmänna reglerats genom bestämmelser i vattenlagen — numera ej vara erforderliga.

Övergångsbestämmelsen. Vid den tidpunkt, då nu föreslagna nya grunder äro avsedda att träda i kraft, komma givetvis åtskilliga ansökningar om bidrag till företag, vilka planlagts med hänsyn till nu gällande bestämmelser, att finnas inneliggande hos lantbruksstyrelsen eller förslag till sådana företag vara upprättade, men ännu icke till styrelsen insända, varjämte ett betydande antal förslag torde vara föremål för utredning av vederbörande förrättningsmän. En full tillämpning på dessa företag av de nya bestämmelserna skulle i många fall medföra, att bidrag icke kunde beviljas, med mindre nya förrättningsåtgärder och utredningar verkställdes.

För undvikande av därigenom orsakade kostnader för intressenternas del och tidsutdräkt med bidragsfrågans avgörande torde sålunda vissa övergångsbestämmelser beträffande dessa företag vara erforderliga.

Dessa övergångsbestämmelser synas emellertid endast behöva omfatta sådana förslag, vilka upprättats utan att syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen föregått, eller vid vilka uppskattning av den genom torrläggningen uppkommande båtnaden ej verkställts.

Därest sådan syneförrättning och båtnadsuppskattning ägt rum, kommer nämligen skillnaden mellan de äldre och de nu föreslagna bestämmelserna endast att hava inverkan på grunderna för beräkningen av bidragets storlek, i vilket avseende vederbörande intressenter redan nu äro underkastade olika tillämpning av gällande författningar. Anmärkas må, att de föreskrivna bidragskvoterna utgöra maximigräns för statsbidraget och sålunda icke bestämt angiva bidragets belopp, varför någon rätt till högsta bidragskvot icke kan anses föreligga.

Härovan omnämnda företag böra sålunda, i likhet med vad för närvarande är fallet, vara berättigade till erhållande av statsbidrag, ehuru de icke planlagts vid syneförrättning.

Enär därjämte uppskattning av den genom torrläggningen uppkommande båtnaden hittills icke utgjort villkor för erhållande av statsbidrag, bör undantag från sådan båtnadsuppskattning medgivas, vare sig företagen blivit planlagda vid syneförrättning eller icke. Någon gradering av statsbidragen med hänsyn till båtnaden kan givetvis icke ske i dessa fall, varför bidragen lämpligen synas böra utgå med högsta eljest medgivna belopp. Genom ifrågavarande stadganden bliver övergången till de nya bestämmelserna, som sig bör, i avsevärd grad lindrad för de äldre företagen.

Ovan angivna övergångsbestämmelser böra omfatta de företag, vid vilka undersökningarna för företagets planläggning påbörjats under den tid, då de äldre bestämmelserna ännu varit gällande eller före den 1 juli 1926.

Förslaget till kungörelse angående villkoren för lån från statens avdikningslånefond.

Mom. 1. Detta moment motsvarar första stycket av mom. 1 i kungörelsen den 9 oktober 1914 angående villkoren för lån från odlingslånefonden. Beträffande den nu föreslagna ordalydelsen hänvisas til specialmotiveringen under mom. 1 i förslaget till kungörelse angående statens avdikningsanslag.

Därjämte må anmärkas, dels att den i nu gällande kungörelse intagna bestämmelsen, att lån från fonden icke må anvisas till täckdikning, här uteslutits, enär föreskrift i sådant avseende i stället införts i mom. 4, dels

ock att vad i andra stycket av mom. 1 i nämnda kungörelse föreskrivits har ansetts böra i den nya författningen inrymmas i närmast efterföljande moment.

Mom. 2. Detta moment är avsett att ersätta andra stycket av mom. 1 i nu gällande författning. Beträffande motiven till här föreslagen lydelse hänvisas till vad i specialmotiveringen till mom. 2 i förslaget till kungörelse angående statens avdikningsanslag anförts.

Mom. 3. Motsvarighet till ifrågavarande bestämmelse saknas i nu gällande författning, men har ansetts böra här införas i likhet med vad föreslagits beträffande statens avdikningsanslag.

Mom. 2 i nu gällande kungörelse angående villkoren för lån från odlingslånefonden innehåller föreskrift om vitsordande från lantbruksstyrelsens sida, att såvitt styrelsen kunnat finna, laga hinder mot företagets utförande ej förefinnes. Detta stadgande torde bliva överflödigt, sedan jämlikt mom. 2 syneförrättning enligt vattenlagen gjorts obligatorisk för erhållande av lån från fonden, enär nämligen denna fråga skall prövas vid syneförrättningen och besked därom givas av synemännen (10 kap. 50 § vattenlagen).

Mom. 4. Bestämmelserna i detta moment motsvara i huvudsak mom. 4 i nu gällande kungörelse.

Komplettering har emellertid skett därhän, att lån även må beräknas till kostnad för undersökningen och förrättningen ävensom för erforderliga kartor och handlingar. Så har även hittills ansetts kunna ske, i likhet med vad fallet varit beträffande bidrag från allmänna och norrländska avdikningsanslagen, ehuru uttrycklig bestämmelse därom saknats i kungörelsen rörande odlingslån.

Sista punkten i mom. 4 av nu gällande författning har ansetts böra flyttas till mom. 5 i föreliggande kungörelseförslag.

Mom. 5. Ifrågavarande moment har formulerats i överensstämmelse med motsvarande moment i förslaget till kungörelse angående statens avdikningsanslag och hänvisas beträffande motiven härför till vad härutinnan anförts.

Ytterligare må anmärkas, att i motsvarande moment av nu gällande författning även ingick föreskrift om utförande inom viss tid av det i företaget ingående odlingsarbetet. Då emellertid odlingstvång icke vidare ansetts böra förekomma i samband med beviljandet av ifrågavarande lån, har föreskrift i ovannämnda avseende här uteslutits. Näst sista stycket i detta moment motsvarar mom. 17 i nu gällande kungörelse.

Mom. 6. I nu gällande författning saknas föreskrift om ställande av säkerhet för kontraktets fullgörande, i vad avser torrläggningsarbetet. Däremot innehåller mom. 6 bestämmelse om sådan säkerhet beträffande fullgörandet av odlingsarbetet, varjämte i mom. 9 punkt c) är meddelat bestämmelser om till statskontoret ställd skuldförbindelse, innefattande vederbörandes åtagande att intill viss tidpunkt ansvara för lånets betalning ävensom för lyftade statsmedels återbäring, i fall mot kontraktet brytes. I sistnämnda avseende kunde denna skuldförbindelse, behörigen försedd med av statskontoret godkänd borgen, anses ersätta den till lantbruksstyrelsen ställda särskilda säkerhetsförbindelse för kontraktets fullgörande, varom ovan talas, och som finnes föreskriven beträffande allmänna och norrländska avdikningsanslagen samt i oförändrat skick intagits jämväl i lantbruksstyrelsens förslag till kungörelse rörande statens avdikningsanslag. Skuldförbindelsen upphör emellertid att gälla, först

sedan lånet blivit fördelat på vederbörande fastigheter och fördelningen på föreskrivet sätt antecknats i jordeboken, medan giltighetstiden för den säkerhetsförbindelse, som avser torrläggningsarbetets fullgörande, icke rimligen bör, såsom även framhållits i motiven till mom. 6 i författningsförslaget rörande statens avdikningsanslag, utsträckas längre än till tidpunkten för samma arbetes godkännande. Då denna tidpunkt i regel infaller något år tidigare, än fördelning av lånet kan ske, ävensom för vinnande av önskvärd klarhet i avseende på de olika förbindelsernas innebörd, har föreskrift om särskild säkerhetsförbindelse för kontraktets fullgörande samt för lånets återbetalning, i fall mot kontraktet brytes, ansetts böra här införas. I sammanhang härmed har, i enlighet med vad nedan under mom. 8 sägs, viss ändring föreslagits beträffande den till statskontoret ställda skuldförbindelsen.

Mom. 7. Ordalydelsen i detta moment motsvarar i huvudsak mom. 7 i nu gällande författning med den ändring, att bland annat orden »å vilkas ägor arbetsföretaget kommer att med understöd av lånet utföras» ändrats till »vilka blivit delaktiga av lånet». Denna ändring har vidtagits av den anledningen, att en i ett torrläggningsföretag ingående fastighet kan bliva delaktig av lån, utan att arbetet direkt berör fastighetens ägor.

Mom. 8. I detta moment hava sammanförts mom. 8, 9, och 10 i nu gällande kungörelse. Beträffande motiven hänvisas i tillämpliga delar till den under mom. 7 i författningsförslaget rörande statens avdikningsanslag införda motivering.

Den i mom. 6 omnämnda säkerhetsförbindelsen för kontraktets fullgörande har ansetts böra, i likhet med vad fallet är beträffande motsvarande förbindelse vad angår avdikningsanslaget, överlämnas till statskontoret.

Med avseende å de i skuldförbindelsen till statskontoret gjorda åtaganden har bestämmelsen om återbäring av lyftade statsmedel, i fall mot kontraktet brytes, uteslutits, sedan åtagande i denna del införts i den till lantbruksstyrelsen ställda säkerhetsförbindelse, som omnämnes i mom. 6.

Mom. 9. Här intagna bestämmelser motsvara i huvudsak vad som finnes föreskrivet i mom. 11 av gällande författning med den delvis ändrade lydelse, nämnda moment erhållit genom kungörelsen den 9 juni 1922 (nr 289).

Vad särskilt beträffar i nuvarande författning omnämnd odlingsskyldighet må erinras, att av de i den allmänna motiveringen angivna skäl odlingstvång icke längre bör föreskrivas som villkor för erhållande av ifrågavarande statslån, varför bestämmelsen om tillstånd till avvikelse från föreskriven odlingsskyldighet har uteslutits.

Enär såväl statsbidrag från allmänna eller norrländska avdikningsanslagen som även lån från odlingslånefonden kan beviljas till samma arbetsföretag, synes lämpligt, att den i nu gällande författningar angående nämnda bidrag intagna bestämmelsen om överlämnande i visst fall till riksdagens prövning av frågan om uppburna medels återbäring, vilken bestämmelse blivit oförändrat införd i författningsförslaget angående statens avdikningsanslag, bör gälla även för ifrågavarande statslån, varför tillägg i sådant avseende här föreslagits.

Mom. 10. Förestående moment motsvarar med mindre redaktionella ändringar mom. 12 i nu gällande författning.

Mom. 11. Enligt nu gällande författning skola med lån från odlingslånefonden utförda arbeten underhållas, så länge någon del av lånet återstår ogulden. Någon anledning till avvikande bestämmelse i detta avse-

ende från vad föreslagits gälla beträffande arbete, vartill statsbidrag från statens avdikningsanslag utgått, synes emellertid icke finnas, så mycket mer som oftast såväl bidrag som lån utgår till samma arbete. Med anledning härav och på de skäl som i motiven till mom. 9 i författningsförslaget rörande statens avdikningsanslag anförts i denna fråga, hava de i sistnämnda moment föreslagna bestämmelserna ansetts böra gälla även för arbete, vartill avdikningslån utgår.

Mom. 12, 13 och 14 motsvara respektive mom. 14, 15 och 16 i nu gällande kungörelse angående villkoren för lån från odlingslånefonden.

Mom. 15. Beträffande detta moment hänvisas till specialmotiveringen under mom. 11 i författningsförslaget rörande statens avdikningsanslag.

Övergångsbestämmelsen. Beträffande ifrågavarande bestämmelse får lantbruksstyrelsen åberopa vad som anförts angående motsvarande bestämmelse i förslaget till kungörelse för statens avdikningsanslag.

Då båtnadsuppskattning alltid sker beträffande företag, för vilkas utförande lån sökes, saknas anledning att här medtaga andra punkten i övergångsbestämmelsen för statens avdikningsanslag.

Kostnad.

För beräknande av statens utgifter för understödjande medels bidrag utan återbetalningsskyldighet och lån av torrläggningsföretag under budgetåret 1926—1927 enligt nu framlagda nya grunder har lantbruksstyrelsen funnit nödvändigt att först utreda medelsbehovet under förutsättning, att nuvarande grunder för ifrågavarande understödsverksamhet fortfarande bleve gällande.

Allmänna avdikningsanslaget. Med tillämpning av nu gällande principer för ifrågavarande understödsverksamhet torde statens utgifter för understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom andra delar av riket än Norrland och Dalarna under budgetåret 1926—1927 kunna beräknas på följande sätt.

För ändamålet anvisade riksdagen för budgetåret 1923—1924 1,050,000 kronor, för budgetåret 1924—1925 1,400,000 kronor och för budgetåret 1925—1926 ett extra reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Efter att för de närmast föregående åren i allmänhet hava utgjort 1,200,000 kronor blev för budgetåret 1924—1925 bidragsbeloppet för ändamålet av riksdagen begränsat till 1,000,000 kronor. För budgetåret 1925—1926 har emellertid riksdagen medgivit, att Kungl. Maj:t må från allmänna avdikningsanslaget bevilja statsbidrag med tillhopa 1,300,000 kronor.

Såsom lantbruksstyrelsen anfört i skrivelse den 14 september 1923 till Kungl. Maj:t angående understödjande av sådana myrutdikningar och vattenavtappningar, för vilka ifrågavarande anslag är avsett, hade vid ingången av budgetåret 1923—1924 bidrag från anslaget beviljats med 1,018,000 kronor mer än som motsvarade för ändamålet tillgängliga, icke disponerade medel. Under sagda budgetår har Kungl. Maj:t beviljat bidrag till 278 företag med tillsammans 1,104,030 kronor och under budgetåret 1924—1925 till 232 företag med tillsammans 947,550 kronor. Med inberäknande av den vid ingången av budgetåret 1923—1924 förefintliga bristen i anslaget, 1,018,000 kronor, skulle vid utgången av budgetåret 1924—1925 anslagets medelsbehov uppgå till 1,018,000 + 1,104,030 + 947,550 = 3,069,580 kronor. Då såsom nämnts under budgetåren 1923—1924 och 1924—1925 anvisats tillhopa 2,450,000 kronor, förefanns vid utgången av sistnämnda budgetår en brist i anslaget av 619,580 kronor. Under förutsättning att hela

det för budgetåret 1925—1926 av riksdagen medgivna bidragsbeloppet 1,300,000 kronor blir taget i anspråk, skulle, då anslaget för sagda budgetår tillförts allenast 1,000,000 kronor, den nämnda bristen vid utgången av budgetåret 1925—1926 hava ökats med 300,000 kronor till 919,580 kronor. I detta belopp har icke medräknats vad som jämlikt riksdagens skrivelse den 25 maj 1923, nr 9 A, punkt 74, kan av anslaget hava åtgått för tilläggsbidrag till med bidrag från anslaget understödda företag. Dessa tilläggsbidrag uppgå emellertid till relativt obetydliga belopp och hava därför icke någon nämnvärd inverkan på förevarande beräkningar.

I fråga om kraven på bidrag från ifrågavarande anslag under budgetåret 1926—1927 må vidare anföras, dels att Kungl. Maj:t efter den 1 juli 1925 beviljat bidrag till 135 företag med sammanlagt 343,910 kronor, dels ock att i lantbruksstyrelsen finnas inneliggande före den 1 juli inkomna ansökningar om bidrag från allmänna avdikningsanslaget till 195 företag. Storleken av de bidrag, som till sistnämnda företag komma att tillstyrkas, kan givetvis ännu icke med säkerhet beräknas. Under förutsättning att de i ovannämnda kungörelser angivna bestämmelser angående villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från anslaget fortfarande skola gälla och tillämpas på sätt nu sker, torde — med beräkning av bidraget till en fjärdedel av vattenavlednings- och avdikningskostnaden — bidragen till nämnda 195 företag approximativt kunna beräknas till 750,000 kronor. Med ledning av erfarenheten från de närmast föregående åren kunna dessutom under budgetåret 1925—1926 nya ansökningar om statsbidrag å tillhopa omkring 900,000 kronor förväntas inkomma. För tillgodoseende av samtliga till sagda budgetår balanserade och under samma år inkommande ansökningar skulle sålunda erfordras 343,910 + 750,000 + 900,000 = 1,993,910 kronor eller i runt tal 2,000,000 kronor. Då emellertid riksdagen medgivit, att endast 1,300,000 kronor må av Kungl. Maj:t beviljas under budgetåret 1925—1926, kunna ansökningar motsvarande sammanlagt omkring 700,000 kronor förväntas bliva överförda till budgetåret 1926—1927.

Huru stort bidragsbehovet i övrigt kan komma att bliva under sistnämnda budgetår, kan ej ännu tillförlitligt bedömas. Under samma förutsättning, som här ovan angivits för uppskattningen av det erforderliga bidragsbeloppet till de i lantbruksstyrelsen inneliggande, före den 1 juli 1925 inkomna 195 ansökningarna och med hänsyn till önskemålet att antalet av de från det ena budgetåret till det andra balanserade ansökningarna må efter hand kunna minskas, anser sig lantbruksstyrelsen icke kunna beräkna det sammanlagda, för budgetåret 1926—1927 erforderliga bidragsbeloppet lägre än till 1,300,000 kronor.

Då innestående, av Kungl. Maj:t redan disponerade medel numera få användas till löpande utbetalningar, synes det endast vara av vikt att tillse, att erforderliga medel finnas tillgängliga för mötande av de utbetalningar, som kunna påfordras från anslaget. Givetvis torde det icke vara möjligt att med full tillförlitlighet på förhand beräkna, huru stora dessa utbetalningar komma att bliva. För undvikande såvitt möjligt av den risken, att bidragstagare icke kunna på grund av brist på medel i vederbörlig ordning erhålla de bidrag, vartill de äro berättigade, synes det erforderliga tillskottet till anslaget för budgetåret 1926—1927 böra beräknas så, att dels den ovannämnda vid budgetårets ingång förefintliga bristen å anslaget, i runt tal 900,000 kronor, täckes under sagda budgetår, varigenom medel skulle finnas tillgängliga för slutliga utbetalningar av i stort sett alla före den 1

juli 1926 beviljade bidrag, dels ock utbetalning från anslaget möjliggöres med hälften av det sammanlagda belopp, som under budgetåret kan komma att av Kungl. Maj:t beviljas, och vilket belopp här ovan ifrågasatts skola beräknas till 1,300,000 kronor. För budgetåret 1926—1927 skulle sålunda erfordras ett kapitaltillskott till anslaget av 900,000 + 650,000 = 1,550,000 kronor eller i runt tal 1,500,000 kronor.

Kungl. Maj:t skulle alltså böra vidtaga åtgärder för att bliva i tillfälle att till understödjande av myrutdikningar och vattenavtappningar inom andra delar av riket än Norrland och Dalarna vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd eller utdikning av redan odlad jord, under tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 bevilja statsbidrag å tillhopa 1,300,000 kronor, därav högst 125,000 kronor till avdikning av sådan mark, vars torrläggning avser endast minskning av frostländighet för närliggande bygd. Därjämte skulle ett belopp av 1,500,000 kronor behöva tillföras anslaget, på det att erforderliga medel skulle finnas tillgängliga för mötande av vederbörliga utbetalningar därifrån under nämnda tid.

Norrländska avdikningsanslaget. Till grund för beräkning av kostnaderna för understödjande av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna torde med nu gällande grunder för understödsverksamheten kunna läggas följande utredning.

Senast anvisades för 1922 ett anslag av 500,000 kronor. För första halvåret 1923 samt för budgetåren 1923—1924, 1924—1925 och 1925—1926 begärdes med hänsyn till förefintlig behållning å anslaget inga medel för ändamålet.

Före 1923 har det av riksdagen till Kungl. Maj:ts förfogande ställda anslagsbeloppet i allmänhet uppgått till 1,900,000 kronor per år, medan endast 600,000 kronor beräknats för första halvåret 1923 och 1,200,000 kronor för vartdera av budgetåren 1923—1924 och 1924—1925. För budgetåret 1925—1926 har riksdagen medgivit, att statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget må beviljas med tillhopa 1,700,000 kronor.

Enligt den redogörelse, som lantbruksstyrelsen den 30 augusti 1924 lämnat i sin framställning till Kungl. Maj:t angående understödjande av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna, förefanns vid ingången av budgetåret 1924—1925 en brist å norrländska avdikningsanslaget av 516,120 kronor, oavsett vad som jämlikt 1923 års riksdags beslut (riksdagens skrivelse den 25 maj 1923, nr 9 A, punkt 73) kan av anslaget hava åtgått för tilläggsbidrag till med bidrag från detsamma understödda företag. Under budgetåret 1924—1925 har lantbruksstyrelsen tillstyrkt utbetalning av sådana tilläggsbidrag till ett belopp av 180,780 kronor. Under budgetåret 1924—1925 har Kungl. Maj:t beviljat bidrag från norrländska avdikningsanslaget till 406 företag med sammanlagt 1,245,930 kronor. Härvid må emellertid erinras, att av sagda belopp 465,000 kronor anvisats till ett enda företag, nämligen reglering av Keräsjoki och Vuomajoki i Karl Gustafs socken av Norrbottens län, dock under förbehåll att endast 150,000 kronor finge därav utbetalas under budgetåret 1924—1925. Av sagda bidrag å 465,000 kronor synes därför återstående delen 315,000 kronor, icke behöva inräknas i det för budgetåret 1924—1925 beviljade bidragsbeloppet. I stället synes sagda återstod böra beräknas utgå av de för budgetåret 1925—1926 tillgängliga medlen. Det under budgetåret 1924—1925 beviljade bidragsbeloppet, 1,245,930 kronor, skulle i enlighet härmed komma att minskas med

315,000 kronor till 930,930 kronor. Den vid ingången av budgetåret 1924—1925 förefintliga bristen i anslaget, 516,120 kronor, skulle i enlighet härmed hava under sagda budgetår ökats till 1,447,050 kronor, oavsett vad som under samma år kan hava åtgått för tilläggsbidrag till vissa med bidrag från anslaget understödda företag.

För närvarande finnas i lantbruksstyrelsen inneliggande 141 ansökningar om bidrag från norrländska avdikningsanslaget, inkomna före den 1 juli 1925. Huru stora bidrag, som till dessa företag komma att tillstyrkas, kan givetvis icke nu närmare uppgivas. Approximativt torde de emellertid kunna uppskattas till 400,000 kronor. Under budgetåret 1925—1926 kunna, med ledning av de närmast föregående årens erfarenhet, förväntas ytterligare inkomma ansökningar om bidrag från norrländska avdikningsanslaget till ett belopp av sammanlagt 1,000,000 kronor. För tillgodoseende av samtliga ansökningar under budgetåret 1925—1926 skulle sålunda, under förutsättning att fördelningen på olika budgetår av bidraget till regleringen av Keräsjoki och Vuomajoki sker på sätt här ovan ifrågasatts, åtgå 315,000 + 400,000 + 1,000,000 = 1,715,000 kronor. Då riksdagen för nämnda tid medgivit beviljande av 1,700,000 kronor skulle, i stort sett, ingen nämnvärd balansering av ansökningar till nästkommande budgetår behöva ske.

Huru stort bidragsbehovet kan komma att bliva under budgetåret 1926—1927 torde ej ännu kunna tillförlitligt bedömas. Jämfört med de två närmast föregående åren visar budgetåret 1924—1925 en påfallande stark minskning i det bidragsbelopp, de inkomna ansökningarna representera, nämligen från i medeltal omkring 1,300,000 kronor till omkring 825,000 kronor. Ansökningarnas antal har däremot i stort sett icke nedgått. Sagda minskning i det sökta bidragsbeloppets storlek kan emellertid antagas vara av tillfällig beskaffenhet, varför lantbruksstyrelsen anser sig, med ledning av erfarenheten i övrigt från de senaste åren och under förutsättning, att de i förenämnda kungörelser stadgade villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag fortfarande skola gälla och tillämpas på sätt nu sker, för tillgodoseende under budgetåret 1926—1927 av ansökningar om statsbidrag från ifrågavarande anslag ej böra beräkna det erforderliga sammanlagda bidragsbeloppet lägre än till 1,200,000 kronor.

Enligt från statskontoret inhämtad upplysning fanns den 1 juli 1925 å anslaget en kontant behållning, bestående av redan disponerade men ej utbetalda medel av 2,261,376 kronor 64 öre. Då innestående medel å anslaget numera få användas till löpande utbetalningar, synes det endast vara av vikt att tillse, att erforderliga medel finnas tillgängliga för mötande av de utbetalningar, som kunna påfordras från anslaget. Givetvis torde det icke vara möjligt att med full tillförlitlighet på förhand beräkna, huru stora dessa utbetalningar komma att bliva. Med stor sannolikhet torde det emellertid kunna antagas, att desamma icke komma att överstiga 1,500,000 kronor för budgetåret 1925—1926 och 1,700,000 kronor för budgetåret 1926—1927, tilläggsbidragen däri inberäknade. Enär enligt denna beräkningsgrund anslagets kontanta behållning vid ingången av sistnämnda budgetår skulle utgöra omkring 800,000 kronor, torde för tillgodoseende under budgetåret 1926—1927 av utbetalningar med sammanlagt 1,700,000 kronor anslaget böra tillföras ett kapital av 900,000 kronor.

Kungl. Maj:t skulle alltså böra vidtaga åtgärder för att bliva i tillfälle att till understödjande av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarna, vare sig ändamålet med arbetsföretaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet

för närliggande bygd eller utdikning av redan odlad jord, under tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 bevilja statsbidrag med tillhopa 1,200,000 kronor. Vidare skulle erfordras ett belopp av 900,000 kronor att tillföras anslaget, på det att erforderliga medel skulle finnas tillgängliga för mötande av vederbörliga utbetalningar därifrån under nämnda tid.

Odlingslånefonden. Angående det sannolika behovet av lån från odlingslånefonden under förutsättning att nuvarade villkor för erhållande av dylika lån bibehållas under budgetåret 1926—1927 får styrelsen anföra följande.

Av odlingslånefonden har sedan 1884 enligt av riksdagen lämnade medgivanden till och med 1918 ett belopp av 1,000,000 kronor årligen fått såsom lån disponeras från fonden. Vid lagtima riksdagen 1919 medgavs, att från och med samma år tillsvidare lån från fonden finge av Kungl. Maj:t beviljas till ett belopp av 1,500,000 kronor årligen. Vid 1920 års riksdag höjdes detta belopp från och med 1921 till 2,000,000 kronor. Till 1921 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag, att det årliga utlåningsbeloppet skulle från och med 1922 höjas till 2,500,000 kronor. Riksdagen beslöt, att den sålunda föreslagna höjningen skulle träda i tillämpning redan från och med 1921. Efter i ärendet väckt motion beslöt riksdagen 1925, att för budgetåret 1925—1926 lån från odlingslånefonden finge av Kungl. Maj:t beviljas med ett belopp av 1,300,000 kronor utöver det årliga lånebeloppet å 2,500,000 kronor.

Under budgetåret 1924—1925 har Kungl. Maj:t beviljat lån från odlingslånefonden till 214 företag med sammanlagt 2,595,290 kronor. Då det för sagda budgetår medgivna sammanlagda lånebeloppet utgör endast 2,500,000 kronor torde 95,290 kronor böra anses utgå av de för budgetåret 1925—1926 tillgängliga medlen. Under sistnämnda budgetår har Kungl. Maj:t enligt till lantbruksstyrelsen hittills inkomna meddelanden till 136 företag beviljat sammanlagt 969,240 kronor. Därutöver har lantbruksstyrelsen under budgetåret 1924—1925 hos Kungl. Maj:t tillstyrkt beviljande till 5 företag av 31,290 kronor. Av de för budgetåret 1925—1926 tillgängliga lånemedlen, 3,800,000 kronor, hava sålunda hittills beviljats eller tillstyrkts sammanlagt 1,095,820 kronor. Vid ingången av budgetåret 1925—1926 funnos i lantbruksstyrelsen inneliggande ansökningar om lån från odlingslånefonden till 198 företag. De lånebelopp, som till dessa företag komma att tillstyrkas, kunna icke nu bestämt angivas, enär ansökningshandlingarna i olika avseenden äro beroende av utredning och komplettering. Approximativt torde ifrågavarande lån kunna uppskattas till sammanlagt 1,950,000 kronor. Med ledning av erfarenheten från de närmast föregående åren torde vidare kunna beräknas, att under budgetåret 1925—1926 ytterligare ansökningar om odlingslån inkomma till ett sammanlagt belopp av omkring 2,800,000 kronor. För budgetåret 1925—1926 skulle det sammanlagda lånebeloppet sålunda uppgå till 1,095,820 + 1,950,000 + 2,800,000 = 5,845,820 kronor eller i runt tal 5,800,000 kronor. Då emellertid endast 3,800,000 kronor finnas för ändamålet tillgängliga, beräknas ansökningar om odlingslån motsvarande ett sammanlagt lånebelopp av omkring 2,000,000 kronor bliva överförda till budgetåret 1926—1927.

Oaktat lantbruksstyrelsen med fästat avseende därvid, att största möjliga sparsamhet med statens medel måste iakttagas, sökt beräkna utgifterna från ifrågavarande fond till lägsta möjliga belopp, anser styrelsen sig dock, med ledning av erfarenheten från de senaste åren och under

ovannämnda förutsättning rörande tillämpningen av de för erhållande av lån gällande bestämmelser, för tillgodoseende av lånebehovet under budgetåret 1926—1927 ej kunna beräkna det erforderliga lånebeloppet lägre än till 3,000,000 kronor. Härutöver torde jämväl böra beräknas ett belopp av 800,000 kronor för minskande efter hand av antalet från det ena budgetåret till det andra balanserade ansökningar. Även för budgetåret 1926—1927 synes sålunda utlåningsbeloppet böra beräknas till 3,800,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen anser sig i samband härmed böra framhålla att, då till nära nog samtliga företag, till vilka odlingslån sökes, även sökes bidrag från allmänna avdikningsanslaget, och då Kungl. Maj:t numera vanligen beviljar bidrag från sagda anslag med belopp motsvarande endast en fjärdedel av vattenavledningskostnaden, varigenom lånebeloppet i regel kan, såsom ovan nämnts, bestämmas till tre fjärdedelar av samma kostnad, den årliga odlingslånesumman bör vara omkring tre gånger så stor som den årliga bidragssumman från allmänna avdikningsanslaget. Lantbruksstyrelsen har ock såsom ovan anförts beräknat, att bidrag från allmänna avdikningsanslaget borde för budgetåret 1926—1927 finnas tillgängligt till ett belopp av 1,300,000 kronor, vilket synes i stort sett överensstämma med vad här framhållits beträffande förhållandet mellan de årliga låne- och bidragsbeloppen.

De relativt fåtaliga fall, då ansökning om odlingslån jämväl avser bidrag från norrländska avdikningsanslaget och lånebeloppet sålunda begränsas till högst hälften av avdikningskostnaden, hava icke någon nämnvärd inverkan på ovanstående beräkningar.

I fråga om den ökning av fondens kapital, som kan bliva erforderlig med hänsyn till redan beslutad och nu ifrågasatt tillfällig höjning av det årliga utlåningsbeloppet, må framhållas att, då de första annuiteterna å beviljade lån avbetalas först under det sjunde året efter det den första utbetalningen från lånet skett, fonden för de närmaste åren genom inbetalning av annuiteter kan beräknas i regel tillföras högst så stort belopp, som motsvarar den årliga utlåningssumman, innan denna ökades, det vill säga 1,000,000 kronor jämte ränta därå. Då alltsedan 1921 lån årligen beviljats med 2,500,000 kronor, torde tydligt framgå, att, intill dess annuiteterna å dessa högre årliga lånesummor inflyta i full omfattning, kapital behöver tillföras fonden, för att beviljade lån skola kunna till låntagarna utanordnas i vederbörlig ordning. Därest, såsom lantbruksstyrelsen här ifrågasatt, utlåningsbeloppet kommer att jämväl för budgetåret 1926—1927 ökas, bliva fordringarna på ökning av fondens kapital givetvis än större.

Huru stort belopp som för ändamålet kan bliva erforderligt för budgetåret 1926—1927 är beroende av fondens nuvarande ställning, varom det icke torde ankomma på lantbruksstyrelsen att avgiva yttrande. För att såvitt möjligt utbetalningar från fonden av beviljade lån må kunna göras till låntagarna i vederbörlig ordning, synes det emellertid lantbruksstyrelsen, att för budgetåret 1926—1927 ett belopp av omkring 3,000,000 kronor bör vara tillgängligt.

Kungl. Maj:t skulle alltså böra vidtaga åtgärder för att till understödjande av sådana vattenavlednings- och avdikningsföretag, vilka avse odling av sanka trakter eller förbättring på annat sätt än genom täckdikning av förut odlad åker eller äng eller vinnande av ny äng, lån ur odlingslånefonden må under budgetåret 1926—1927 kunna av Kungl. Maj:t beviljas till sammanlagt 3,800,000 kronor. Vidare skulle erfordras att kapital tillfördes fonden i sådan omfattning, att under nämnda år sam-

manlagt omkring 3,000,000 kronor funnes tillgängliga för utbetalningar av beviljade lån.

Statens avdikningsanslag.

Med avseende å frågan om storleken av de belopp, som, för den händelse statens nu ifrågavarande understödsverksamhet ordnas i överensstämmelse med lantbruksstyrelsens föreliggande förslag, kunna tänkas bliva för framtiden erforderliga för att tillgodose blivande krav på såväl lån som anslag utan återbetalningsskyldighet, må framhållas att tillförlitlig beräkning i detta hänseende icke torde för närvarande kunna göras. En omläggning av understödsverksamheten i överensstämmelse med lantbruksstyrelsens nämnda förslag kan visserligen förväntas medföra en minskning av det årligen utgående bidragsbeloppet och en motsvarande ökning av lånesumman. Med hänsyn till de övergångsbestämmelser, vilka enligt förslaget skola gälla, intill dess de nya grunderna träda i tillämpning i full utsträckning, torde emellertid verkningarna av de nya bestämmelserna i förevarande avseende icke bliva så stora under budgetåret 1926—1927. På grund härav synes man för nämnda budgetår böra räkna med samma siffror, vare sig understödsverksamheten kommer att bedrivas i enlighet med lantbruksstyrelsens nu framlagda förslag eller alltjämt fortsättas enligt de grunder, som för närvarande gälla.

Vid sammanslagning av allmänna och norrländska avdikningsanslagen till statens avdikningsanslag skulle Kungl. Maj:t alltså böra vidtaga åtgärder för att till understödjande av torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall, under tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 må kunna beviljas statsbidrag å tillhopa 2,500,000 kronor. Därjämte skulle erfordas ett belopp av 2,400,000 kronor att tillföras anslaget, på det att erforderliga medel måtte finnas tillräckliga för mötande av vederbörliga utbetalningar under nämnda tid, till företag, till vilka statsbidrag beviljats såväl från nuvarande allmänna och norrländska avdikningsanslagen som från statens avdikningsanslag.

Statens avdikningslånefond.

För tillgodoseende av lånebehovet under budgetåret 1926—1927 från statens avdikningslånefond (= odlingslånefonden) skulle Kungl. Maj:t behöva vidtaga åtgärder, på det att såsom låneunderstöd till torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall, skulle kunna beviljas sammanlagt 3,800,000 kronor. Därjämte skulle erfordras, att kapital tillfördes fonden i sådan omfattning, att under nämnda budgetår sammanlagt omkring 3,000,000 kronor funnes tillgängliga för utbetalningar för beviljade lån från såväl odlingslånefonden som statens avdikningslånefond.

Hemställan.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställer lantbruksstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna föreslagna ändrade grunder för understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall,

dels till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana torrläggningsföretag anvisa för budgetåret 1926—1927 under

benämning *statens avdikningsanslag* ett extra reservationsanslag av 2,400,000 kronor,

dels medgiva, att av Kungl. Maj:t beviljade bidrag från norrländska och allmänna avdikningsanslagen må efter den 30 juni 1926 utbetalas från statens avdikningsanslag,

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 från statens avdikningsanslag bevilja statsbidrag å tillhopa 2,500,000 kronor,

dels godkänna föreslagna ändrade grunder för understödjande medelst lån från odlingslånefonden av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall, och i samband därmed ändra fondens benämning till *statens avdikningslånefond*,

dels såsom kapitalökning för ifrågavarande fond för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag till sådant belopp, att under nämnda budgetår sammanlagt omkring 3,000,000 kronor må finnas tillgängliga för förekommande utbetalningar av beviljade lån,

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under tiden 1 juli 1926—30 juni 1927 från statens avdikningslånefond bevilja lån å tillhopa 3,800,000 kronor,

dels ock antaga förslag till lag om ändrad lydelse av 10 kap. 35 och 71 §§ vattenlagen.

Utdrag ur protokoll, utvisande att skiljaktig mening anförts av godsägaren Sederholm, bifogas (Bil. IV).

Till ärendet hörande handlingar överlämnas.

I detta ärendes slutliga handläggning hava deltagit generaldirektören Insulander, byråcheferna Bjurstedt, von Zweigbergk och Fredholm samt ovannämnda Gärde, Sederholm, Hedlund, Palm och Wikström.

Stockholm den 21 oktober 1925.

Underdånigst

ERIK INSULANDER.

OLOF FREDHOLM.

Bil. I.

Förslag
till
Kungl. Maj:ts kungörelse angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag;

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Mom. 1. Från statens avdikningsanslag må av Kungl. Maj:t anvisas statsbidrag till utförande av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall.

Mom. 2. Förslag till utförande av företag, vartill statsbidrag sökes, skall vara upprättat vid syneförrättning enligt bestämmelserna i 10 kap. vattenlagen. Därjämte skall beträffande företaget vara verkställd den ytterligare utredning, varom lantbruksstyrelsen meddelar närmare föreskrifter.

Till Kungl. Maj:t ställd ansökning om statsbidrag skall, åtföljd av ovannämnda förslag och utredning, insändas till lantbruksstyrelsen, som har att med eget utlåtande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för prövning samt för fastställelse av arbetsplanen.

Mom. 3. Statsbidrag till visst företag eller del därav må beviljas endast under förutsättning, att lantbruksstyrelsen finner värdet av båtnaden i de avseenden, som omförmälas i mom. 1, uppväga eller överstiga kostnaden för torrläggningen.

Där värdet av nämnda båtnad icke uppväger kostnaden för torrläggningen, må statsbidrag endast i undantagsfall, när särskilda skäl därtill äro, beviljas.

Den omständigheten att för samma företag eller del av företag, som bidraget avser, lån åtnjutes från statens avdikningslånefond, må icke utgöra hinder för bidrags beviljande.

Mom. 4. Statsbidrag må av Kungl. Maj:t beviljas till högst en tredjedel av den utav Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrläggningsarbetet, teg- eller täckdikning däri ej inberäknad, som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar; dock må beträffande företag inom Norrland och Dalarna ävensom Norra och Södra Finnskoga, Dalby, Norra Ny och Ekshärads socknar jämte Nyskoga kapell i Älvdals härad samt Östmarks, Vitsands och Fryksände socknar jämte Lekvattnets kapell i Fryksdals härad av Värmland, vari ingår mark, som icke tagits i anspråk för i mom. 1 angivna ändamål, bidraget utgå till högst hälften av samma kostnad, under förbehåll likväl, att en tredjedel av bidraget skall innestå, intill dess bidragstagaren inom därför vid arbetsplanens fastställelse bestämd tid hos lantbruksstyrelsen styrkt sig hava tagit nämnda mark i anspråk för sagda ändamål i den omfattning, som lantbruksstyrelsen kan hava föreskrivit.

I den mån båtnadsvärdet överstiger kostnaden, skall bidraget undergå skälig minskning.

Beträffande de i mom. 3 angivna undantagsfall, där kostnaden överstiger båtnadsvärdet, skall bidraget med tillämpning i övrigt av de i första stycket angivna grunder beräknas med hänsyn till nämnda värde.

Mom. 5. Med den, som mot åtnjutande av statsbidrag från statens avdikningsanslag åtager sig ett torrläggningsarbete, skall lantbruksstyrelsen upprätta skriftligt kontrakt, som av lantbruksstyrelsen å Kungl. Maj:ts och Kronans vägnar antages.

Genom dylikt kontrakt skall bidragstagaren förbinda sig

att inom bestämd tid fullborda torrläggningsarbetet i överensstämmelse med den av Kungl. Maj:t fastställda arbetsplanen,

att därvid iakttaga de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t eller lantbruksstyrelsen härutöver må hava meddelats,

att fullgöra de övriga åtaganden, som enligt denna kungörelse åligga bidragstagaren,

att bestrida vad till företagets fulbordande må erfordas utöver beviljat statsbidrag och det statslån, som må utgå från statens avdikningslånefond, samt

att vid arbetets utförande underkasta sig kontroll av lantbruksstyrelsen.

Innan kontrakt antages, skola fullständiga avskrifter och kopior av till den fastställda arbetsplanen hörande handlingar och ritningar vara överlämnade till lantbruksstyrelsen.

Det tillkommer lantbruksstyrelsen att hava inseende över utförandet av torrläggningsarbete, beträffande vilket kontrakt blivit antaget, ävensom att meddela slutligt godkännande av sådant arbete; dock att företag, som avses i mom. 11, ej må av lantbruksstyrelsen godkännas, med mindre väg- och vattenbyggnadsstyrelsen intygat, att styrelsen godkänt företaget i de delar, vari detsamma kan av Kungl. Maj:t hava ställts under sistnämnda styrelses inseende.

Mom. 6. För fullgörande av sådant kontrakt ävensom, därest mot kontraktet brytes, för återbäring av lyftad del av statsbidraget jämte därå upplupen ränta skall ställas säkerhet, som av lantbruksstyrelsen godkännes; dock vare stad och sådan menighet, som Kungl. Maj:t finner därifrån böra befrias, frikallade från dylik skyldighet.

Säkerhetsförbindelse, som nu nämnts, skall upphöra att gälla, så snart torrläggningsarbetet blivit av lantbruksstyrelsen godkänt.

Mom. 7. Beviljat statsbidrag utbetalas från statskontoret till vederbörande bidragstagare eller dennes befullmäktigade ombud.

Statsbidraget må icke till någon del utanordnas, förrän dels hos lantbruksstyrelsen styrkts, att arbetet blivit påbörjat, dels hos statskontoret företetts det med lantbruksstyrelsen upprättade kontraktet om arbetets utförande, och dels den i mom. 6 omförmälda säkerhetshandling blivit till statskontoret överlämnad för att där förvaras.

Återstoden av statsbidraget får enligt lantbruksstyrelsens bestämmande lyftas i den mån arbetets fortgång styrkes genom till styrelsen ingivna bevis eller intyg; dock skall, såvida icke Kungl. Maj:t med avseende på särskilda förhållanden prövar skäligt annorlunda förordna, någon del av statsbidraget innestå, intill dess arbetet blivit vederbörligen avsynat och av lantbruksstyrelsen godkänt.

Oberoende av vad ovan föreskrivits, äger Kungl. Maj:t att, där så anses av behovet påkallat samt lämpligt, medgiva, att någon del av statsbidraget må förskottsvis till vederbörande utbetalas.

Mom. 8. Lantbruksstyrelsen äger meddela tillstånd till avvikelse från av Kungl. Maj:t fastställd arbetsplan; åliggande det därvid lantbruksstyrelsen att, därest sådan avvikelse föranleder minskning av den del av kostnaden för företaget, vartill statsbidrag beviljats, såsom villkor för dylikt tillstånd föreskriva motsvarande minskning av statsbidraget. Å lantbruksstyrelsen ankommer jämväl att, då bidragstagare mot avstående av statsbidrag önskar befrielse från för bidragets tillgodonjutande föreskrivna villkor, meddela för bidragets indragande erforderliga föreskrifter.

I händelse avvikelse, utan därtill erhållet vederbörligt tillstånd, skett från den fastställda arbetsplanen,

eller arbetet icke blivit fullbordat inom därför bestämd tid, och lantbrukstyrelsen ej heller meddelat anstånd med dess utförande,

ankommer det på Kungl. Maj:t att låta inställa all vidare utbetalning av statsbidraget samt återfordra vad därav uppburits att på en gång eller efter hand inbetalas till statskontoret inom den tid, som bestämmes av Kungl. Maj:t eller av riksdagen, till vars prövning frågan om uppburna medels återbäring överlämnas, därest längre anstånd därmed än till nästa riksdag anses erforderligt.

Statskontoret bör tillse, att sådan inbetalning ingår i vederbörlig ordning, och skall det åligga vederbörande att å sålunda lyftade och återburna medel jämväl erlägga fem procent årlig ränta från lyftningsdagen, till dess återbetalning sker.

Mom. 9. Alla med statsbidrag utförda arbeten skola av vederbörande delägare i företaget underhållas, intill dess sådan underhållsskyldighet kan varda andra i laga ordning ålagd, eller vederbörande från underhållsskyldigheten befriats.

Övervakandet av underhållsskyldighetens fullgörande skall ankomma på lantbruksstyrelsen.

Därest underhållsskyldigheten försummas, skall med avseende på bristens botande och uttagandet av därför erforderliga kostnader hos den försumlige gälla, vad därom stadgas i 13 kap. 17 § vattenlagen.

Mom. 10. Alla kostnader av vad namn de vara må, som i följd av erhållna statsbidrag föranletts för statskontoret, skola bestridas eller gottgöras av bidragstagaren.

Mom. 11. Det åligger lantbruksstyrelsen att, innan sådant utlåtande, varom i mom. 2 sägs, av styrelsen avgives till Kungl. Maj:t, från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inhämta till Kungl. Maj:t ställt yttrande i alla ärenden, för vars fullständiga utredning lantbruksstyrelsen finner sådan speciell teknisk sakkunskap erfordras, som finnes särskilt företrädd inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Genom denna kungörelse upphävas:

kungörelsen den 28 juli 1916 (nr 376) angående villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget;

kungörelsen den 28 juli 1916 (nr 377) angående villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget;

kungörelsen den 18 september 1918 (nr 907) angående handläggning i lantbruksstyrelsen av ärenden, som röra statsunderstöd i form av lån eller anslag för vattenavlednings-, avdiknings- och odlingsföretag;

kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 290) om ändrad lydelse av mom. 10 i kungörelsen den 28 juli 1916 (nr 377) angående villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget;

kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 291) om ändrad lydelse av mom. 11 i kungörelsen den 28 juli 1916 (nr 376) angående villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget.

Denna kungörelse skall träda i kraft den 1 juli 1926.

Beträffande torrläggningsföretag, för vilket undersökning för företagets planläggning påbörjats före den 1 juli 1926, skall den omständigheten, att förslag ej upprättats vid syneförrättning, enligt vad i mom. 2 sägs, icke utgöra hinder för beviljande av statsbidrag.

Därest vid företag, som nyss nämnts, uppskattning av båtnaden ej verkställts, skall bidrag utgå utan hänsyn till vad i mom. 4, andra och tredje styckena, sägs.

Bil. II.

Förslag
till
Kungl. Maj:ts kungörelse angående villkoren för lån från statens avdikningslånefond;

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Mom. 1. Från statens avdikningslånefond må av Kungl. Maj:t anvisas lån till utförande av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall.

Mom. 2. Förslag till utförande av företag, vartill lån sökes, skall vara upprättat vid syneförrättning enligt bestämmelserna i 10 kap. vattenlagen. Därjämte skall beträffande företaget vara verkställd den ytterligare utredning, varom lantbruksstyrelsen meddelar närmare föreskrifter.

Till Kungl. Maj:t ställd ansökning om statslån skall, åtföljd av ovannämnda förslag och utredning, insändas till lantbruksstyrelsen, som har att med eget utlåtande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för prövning samt för fastställelse av arbetsplanen.

Mom. 3. Statslån till visst företag eller del därav må beviljas endast under förutsättning, att lantbruksstyrelsen finner värdet av båtnaden i de avseenden, som omförmälas i mom. 1, uppväga eller överstiga kostnaden för torrläggningen.

Där värdet av nämnda båtnad icke uppväger kostnaden för torrläggningen, må statslån endast i undantagsfall, när särskilda skäl därtill äro, beviljas.

Den omständigheten, att för samma företag eller del av företag, som lånet avser, bidrag åtnjutes från statens avdikningsanslag, må icke utgöra hinder för lånets beviljande.

Mom. 4. Lån må av Kungl. Maj:t beviljas intill den av Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrläggningsarbetet, teg- och täckdikning däri ej inberäknad, som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar, efter avdrag för det bidrag, som för samma företag eller samma del inom företag kan varda lämnat från sta-

tens avdikningsanslag, dock med iakttagande att lånet ej för någon del av företaget må överstiga sjuttio procent av det genom torrläggningsarbetet uppkommande, av lantbruksstyrelsen vitsordade båtnadsvärdet.

Mom. 5. Med den, som mot åtnjutande av lån från statens avdikningslånefond, åtager sig ett torrläggningsarbete, skall lantbruksstyrelsen upprätta skriftligt kontrakt, som av lantbruksstyrelsen å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar antages.

Genom dylikt kontrakt skall låntagaren förbinda sig

att inom bestämd tid fullborda torrläggningsarbetet i överensstämmelse med den av Kungl. Maj:t fastställda arbetsplanen,

att därvid iakttaga de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t eller lantbruksstyrelsen härutöver må hava meddelats,

att fullgöra de övriga åtaganden, som enligt denna kungörelse åligga låntagaren,

att bestrida vad till företagets fullbordande må erfordras utöver beviljat lån och det statsbidrag, som må utgå från statens avdikningsanslag, samt

att vid arbetets utförande underkasta sig kontroll av lantbruksstyrelsen.

Innan kontrakt antages, skola fullständiga avskrifter och kopior av till den fastställda arbetsplanen hörande handlingar och ritningar vara överlämnade till lantbruksstyrelsen.

Det tillkommer lantbruksstyrelsen att hava inseende över utförandet av torrläggningsarbete, beträffande vilket kontrakt blivit antaget, ävensom att meddela slutligt godkännande av sådant arbete; dock att företag, som avses i mom. 15, ej må av lantbruksstyrelsen godkännas med mindre väg- och vattenbyggnadsstyrelsen intygat, att styrelsen godkänt företaget i de delar, vari detsamma kan av Kungl. Maj:t hava ställts under sistnämnda styrelses inseende.

Mom. 6. För fullgörande av sådant kontrakt ävensom, därest mot kontraktet brytes, för återbäring av lyftad del av lånet jämte därå upplupen ränta skall ställas säkerhet, som av lantbruksstyrelsen godkännes; dock vare stad och sådan menighet, som Kungl. Maj:t finner därifrån böra befrias, frikallade från dylik skyldighet.

Säkerhetsförbindelse, som nu nämnts, skall upphöra att gälla, så snart torrläggningsarbetet blivit av lantbruksstyrelsen godkänt.

Mom. 7. Sedan det i mom. 5 omförmälda kontrakt avslutats, har lantbruksstyrelsen att därom underrätta statskontoret, varefter det åligger statskontoret att ofördröjligen låta dels i allmänna tidningarna, dels ock genom vederbörande länsstyrelse i länskungörelserna om lånets beviljande införa kungörelse, vari de fastigheter, vilka blivit delaktiga av lånet, skola uppgivas.

Mom. 8. Beviljat lån utbetalas från statskontoret till vederbörande låntagare eller dennes befullmäktigade ombud.

Lånet må icke till någon del utanordnas, förrän

a) hos lantbruksstyrelsen styrkts, att arbetet blivit påbörjat,

b) hos statskontoret företetts det med lantbruksstyrelsen upprättade kontraktet om arbetets utförande,

c) till statskontoret överlämnats, för att där förvaras, såväl den i mom. 6 omnämnda säkerhetshandling som ock till statskontoret eller order ställd, med behörig borgen eller annan säkerhet försedd skuldförbindelse, som skall innefatta vederbörandes åtagande att, intill dess lånet jämlikt kungörelserna den 13 juni 1845 och den 3 november 1848 blivit fördelat på de fastigheter, vilka skola ansvara för återbetalningen, och fördelningen

vunnit laga kraft samt på föreskrivet sätt antecknats uti jordeboken, ansvara för lånets återbetalning, och

d) statskontoret godkänt den under punkt c) omnämnda skuldförbindelsen ävensom för dess uppfyllande ställd säkerhet.

Återstoden av lånet får enligt lantbruksstyrelsens bestämmande lyftas i den mån arbetets fortgång styrkes genom till styrelsen ingivna bevis eller intyg; dock skall, såvida icke Kungl. Maj:t med avseende på särskilda förhållanden prövar skäligt annorlunda förordna, någon del av lånet innestå, intill dess arbetet blivit vederbörligen avsynat och av lantbruksstyrelsen godkänt.

Oberoende av vad ovan föreskrivits, äger Kungl. Maj:t att, där så anses av behovet påkallat samt lämpligt, medgiva, att någon del av statslånet må förskottsvis till vederbörande utbetalas.

Mom. 9. Lantbruksstyrelsen äger meddela tillstånd till avvikelse från av Kungl. Maj:t fastställd arbetsplan; åliggande det därvid lantbruksstyrelsen att, därest sådan avvikelse föranleder minskning av den del av kostnaden för företaget, vartill lån beviljats, såsom villkor för dylikt tillstånd föreskriva motsvarande minskning av statslånet. Å lantbruksstyrelsen ankommer jämväl att, då låntagare mot avstående av lån önskar befrielse från för lånets tillgodonjutande föreskrivna villkor, meddela för lånets indragande erforderliga föreskrifter.

I händelse avvikelse, utan därtill erhållet vederbörligt tillstånd, skett från den fastställda arbetsplanen,

eller arbetet icke blivit fullbordat inom därför bestämd tid, och lantbruksstyrelsen ej heller meddelat anstånd med dess utförande,

eller statskontoret skulle finna den säkerhet, som jämlikt mom. 8 c) blivit ställd för den i samma punkt omförmälda skuldförbindelse, icke vidare nöjaktig, och ny säkerhet, som av statskontoret godkännes, icke varder inom bestämd tid avlämnad,

eller den bestämda annuiteten icke varder i behörig tid erlagd,

ankommer det på Kungl. Maj:t att låta inställa all vidare utbetalning av statslånet samt, därest icke lånet redan blivit fördelat på vederbörande fastigheter och antecknat i jordeboken, återfordra vad av lånet uppburits, att på en gång eller efter hand inbetalas till statskontoret inom den tid, som bestämmes av Kungl. Maj:t eller av riksdagen, till vars prövning frågan om uppburna medels återbäring överlämnas, därest längre anstånd därmed än till nästa riksdag anses erforderligt.

Statskontoret bör tillse, att sådan inbetalning ingår i vederbörlig ordning, och skall det åligga vederbörande att å sålunda lyftade och återburna medel jämväl erlägga fem procent årlig ränta från lyftningsdagen, till dess återbetalning sker.

Mom. 10. Sedan med lån från statens avdikningslånefond understött torrläggningsarbete blivit slutligen avsynat och av lantbruksstyrelsen godkänt, åligger det lantbruksstyrelsen att därom meddela statskontoret underrättelse, varefter statskontoret har att hos vederbörande länsstyrelse göra framställning om lånets fördelning å de fastigheter, vilka skola ansvara för dess återbetalning.

Mom. 11. Alla med lån från fonden utförda arbeten skola av vederbörande delägare i företaget underhållas, intill dess sådan underhållsskyldighet kan varda andra i laga ordning ålagd, eller vederbörande från underhållsskyldigheten befriats.

Övervakandet av underhållsskyldighetens fullgörande skall ankomma på lantbruksstyrelsen.

Därest underhållsskyldigheten försummas, skall med avseende på bristens botande och uttagandet av därför erforderliga kostnader hos den försumlige gälla, vad därom stadgas i 13 kap. 17 § vattenlagen.

Mom. 12. Å den av Kungl. Maj:t bestämda lånesumman beräknas för de första tre åren från första lyftningsdagen icke någon ränta.

För näst därpå följande tre år beräknas å lyftade belopp tre och sex tiondels procent årlig ränta, vilken vid dessa tre års slut lägges till den beviljade lånesumman. Å det sålunda uppkommande beloppet erlägges från och med det sjunde året efter första lyftningsdagen, till dess lånet blivit slutbetalt, en annuitet av sex procent, därav såsom ränta räknas tre och sex tiondels procent å det oguldna kapitalbeloppet.

Sedan lånet blivit fördelat på vederbörande fastigheter och antecknat i jordeboken, äger jordägare, som sådant önskar, att, oberoende av det här ovan stadgade återbetalningssätt, när som helst under lånetiden, sex månader efter hos statskontoret gjord uppsägning, inbetala hela det på hans fastighet belöpande skuldbelopp jämte all därå upplupen, ogulden ränta.

Mom. 13. I avseende på sättet och ansvarigheten för de i nästförestående momenten omförmälda inbetalningars verkställande böra ovan åberopade kungörelser den 13 juni 1845 och den 3 november 1848 lända till efterrättelse.

Mom. 14. Alla kostnader av vad namn de vara må, som i följd av erhållna lån föranletts för statskontoret, skola bestridas eller gottgöras av låntagaren.

Mom. 15. Det åligger lantbruksstyrelsen att, innan sådant utlåtande, varom i mom. 2 sägs, av styrelsen avgives till Kungl. Maj:t från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, inhämta till Kungl. Maj:t ställt yttrande i alla ärenden, för vars fullständiga utredning lantbruksstyrelsen finner sådan speciell teknisk sakkunskap erfordras, som finnes särskilt företrädd inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Genom denna kungörelse upphävas:

kungörelsen den 9 oktober 1914 (nr 278) angående villkoren för lån från odlingslånefonden;

kungörelsen den 9 juni 1922 (nr 289) om ändrad lydelse av mom. 11 i kungörelsen den 9 oktober 1914 (nr 278) angående villkoren för lån från odlingslånefonden.

Denna kungörelse skall träda i kraft den 1 juli 1926.

Beträffande torrläggningsföretag, för vilket undersökning för företagets planläggning påbörjats före den 1 juli 1926, skall den omständigheten att förslag ej upprättats vid syneförrättning, enligt vad i mom. 2 sägs, icke utgöra hinder för beviljande av lån.

Bil. III.

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 10 kapitlet 35 och 71 §§ vattenlagen;

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

35 §.

Vid syneförrättningen skola biträda två gode män. Dessa skola utses bland dem, som äro valda till ledamöter i ägodelningsrätt eller till gode män vid lantmäteriförrättning i orten. Gode männen tillkallas av förrättningsmannen efter samråd med biträdande förrättningsmannen, om sådan förordnats.

Överenskomma samtliga delägare om grunderna för kostnadernas fördelning, och är till följd av sådan överenskommelse särskild båtnadsuppskattning icke av nöden, vare dock vid syneförrättning, som avses i 32 §, 1 mom., gode mäns biträde icke erforderligt, med mindre bestämmande av ersättning ifrågakommer till någon som ej är delägare i företaget, eller ock underställning av synemännens utlåtande skall ske.

I fall, där syneförrättning handlägges utan biträde av gode män, skall vad i denna lag är stadgat om synemännens uppgifter och åligganden i tillämpliga delar hava avseende å förrättningsmannen.

71 §.

Är ej sådant fall för handen, som i 68 § avses, skall utlåtandet angående företaget med därtill hörande handlingar framläggas vid sammanträde med sakägarna.

Där syneförrättning, som avses i 32 §, 1 mom., ägt rum utan biträde av gode män, vare icke erforderligt att sammanträde hålles för meddelande av utlåtande; dock skall dagen för utlåtandets meddelande och förrättningens avslutande tillkännagivas parterna genom kungörelse i samma ordning, som stadgas i fråga om utsättande av sammanträde.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1926.

Bil. IV.

Utdrag ur protokoll, hållet hos kungl. lantbruksstyrelsen den 21 oktober 1925.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Beslöts skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av gällande författningar rörande norrländska och allmänna avdikningsanslagen samt odlingslånefonden m. m.

Emot förestående beslut anmälde godsägaren Sederholm avvikande mening och anförde följande:

»Jag anser, att handhavandet och utbetalningen av de statsmedel, som anvisats till understödjande av torrläggningsföretag, böra överflyttas från kungl. statskontoret till lantbruksstyrelsen. Därigenom skulle större enkelhet i medelsförvaltningen kunna vinnas och lån- och bidragstagare snabbare erhålla beviljade lån och bidrag. Givetvis bör en sådan förändring åtföljas av däremot svarande ökning av lantbruksstyrelsens arbetskrafter, varemot motsvarande besparing inom statskontoret synes kunna ske.»

Ur protokollet.

Gunnar Holmström.

Diagram för beräkning av statsbidrag och lån samt

Låne- och bidragsbelopp av-

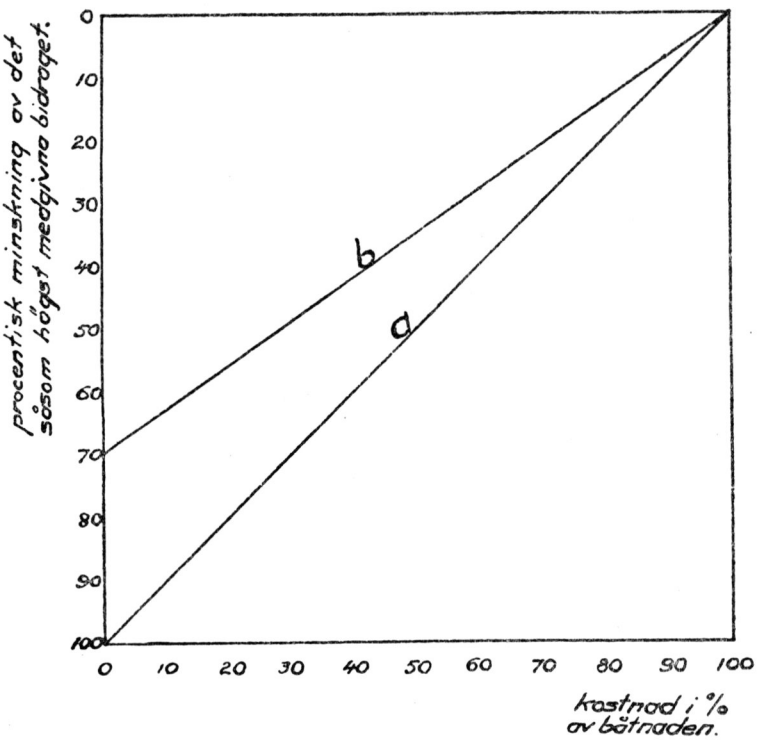

Diagram 1.

tabell med exempel på diagrammets användning.
rundade till närmast lägre tiotal.

Kostnad	Båtnad	Kostnad i % av båtnaden	Bidragen-ligt gällande bestämmelser	Beräkning av bidraget						Lån enligt gällande bestämmelser	Beräkning av lånet					
				enligt linjen A			enligt linjen B				enligt linjen A			enligt linjen B		
				Högsta medgivna bidraget minskas med		Bidraget utgör	Högsta medgivna bidraget minskas med		Bidraget utgör		Nuvarande lånet ökas med		Lånet utgör	Nuvarande lånet ökas med		Lånet utgör
Kr.	Kr.		Kr.	%	Kr.	Kr.	%	Kr.	Kr.	Kr.	%	Kr.	Kr.	%	Kr.	Kr.
15,000	15,000	100.0	5,000	0.0	0	5,000	0.0	0	5,000	10,000	0.0	0	10,000	0.0	0	10,000
14,000	15,000	93.3	4,660	6.7	310	4,350	4.7	220	4,440	9,340	3.3	310	9,650	2.3	220	9,560
13,000	15,000	86.7	4,330	13.3	580	3,750	9.3	410	3,920	8,670	6.7	580	9,250	4.7	410	9,080
12,000	15,000	80.0	4,000	20.0	800	3,200	14.0	560	3,440	8,000	10.0	800	8,800	7.0	560	8,560
11,000	15,000	73.3	3,660	26.7	980	2,680	18.7	680	2,980	7,340	13.3	980	8,320	9.3	680	8,020
10,000	15,000	66.7	3,330	33.3	1,110	2,220	23.3	780	2,550	6,670	16.7	1,110	7,780	11.7	780	7,450
9,000	15,000	60.0	3,000	40.0	1,200	1,800	28.0	840	2,160	6,000	20.0	1,200	7,200	14.0	840	6,840
8,000	15,000	53.3	2,660	46.7	1,240	1,420	32.7	870	1,790	5,340	23.3	1,240	6,580	16.3	870	6,210
7,000	15,000	46.7	2,330	53.3	1,250	1,080	37.3	870	1,460	4,670	26.7	1,250	5,920	18.7	870	5,540
6,000	15,000	40.0	2,000	60.0	1,200	800	42,0	840	1,160	4,000	30.0	1,200	5,200	21.0	840	4,840
5,000	15,000	33.3	1,660	66.7	1,110	550	46.7	780	880	3,340	33.3	1,110	4,450	23.3	780	4,120
4,000	15,000	26.7	1,330	73.3	980	350	51.3	690	640	2,670	36.6	980	3,650	25.6	690	3,360
3,000	15,000	20.0	1,000	80.0	800	200	56.0	560	440	2,000	40.0	800	2,800	28.0	560	2,560
2,000	15,000	13.3	660	86.7	580	80	60.7	400	260	1,340	43.4	580	1,920	30.4	400	1,740
1,000	15,000	6.7	330	93.3	310	20	65.3	220	110	670	46.6	310	980	32.7	220	890
700	15,000	4.7	230	95.3	220	10	66.7	160	70	470	47.7	220	690	33.4	160	630
500	15,000	3.3	160	96.7	160	0	67.7	110	50	340	48.3	160	500	33.8	110	450
400	15,000	2.7	130	97.3	130	0	68.1	90	40	270	48.7	130	400	34.1	90	360
300	15,000	2.0	100	98.0	100	0	68.6	70	30	200	49.0	100	300	34.3	70	270
200	15,000	1.3	60	98.7	60	0	69.1	50	10	140	49.3	60	200	34.5	50	190
100	15,000	0.7	30	99.3	30	0	69.5	30	0	70	49.7	30	100	34.8	30	100

Diagram 2.

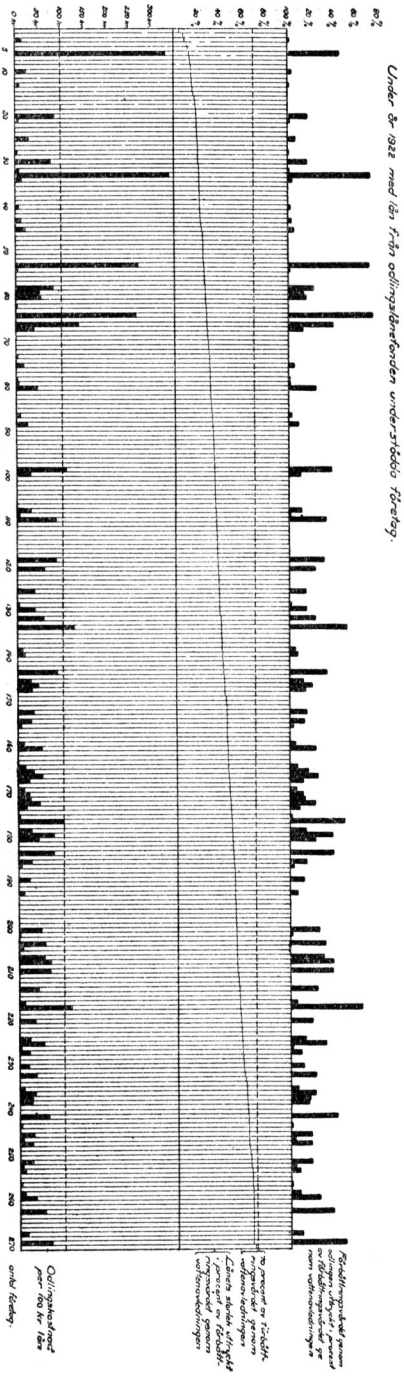

Stockholm, Isaac Marcus' Boktryckeri-Aktiebolag, 1926.

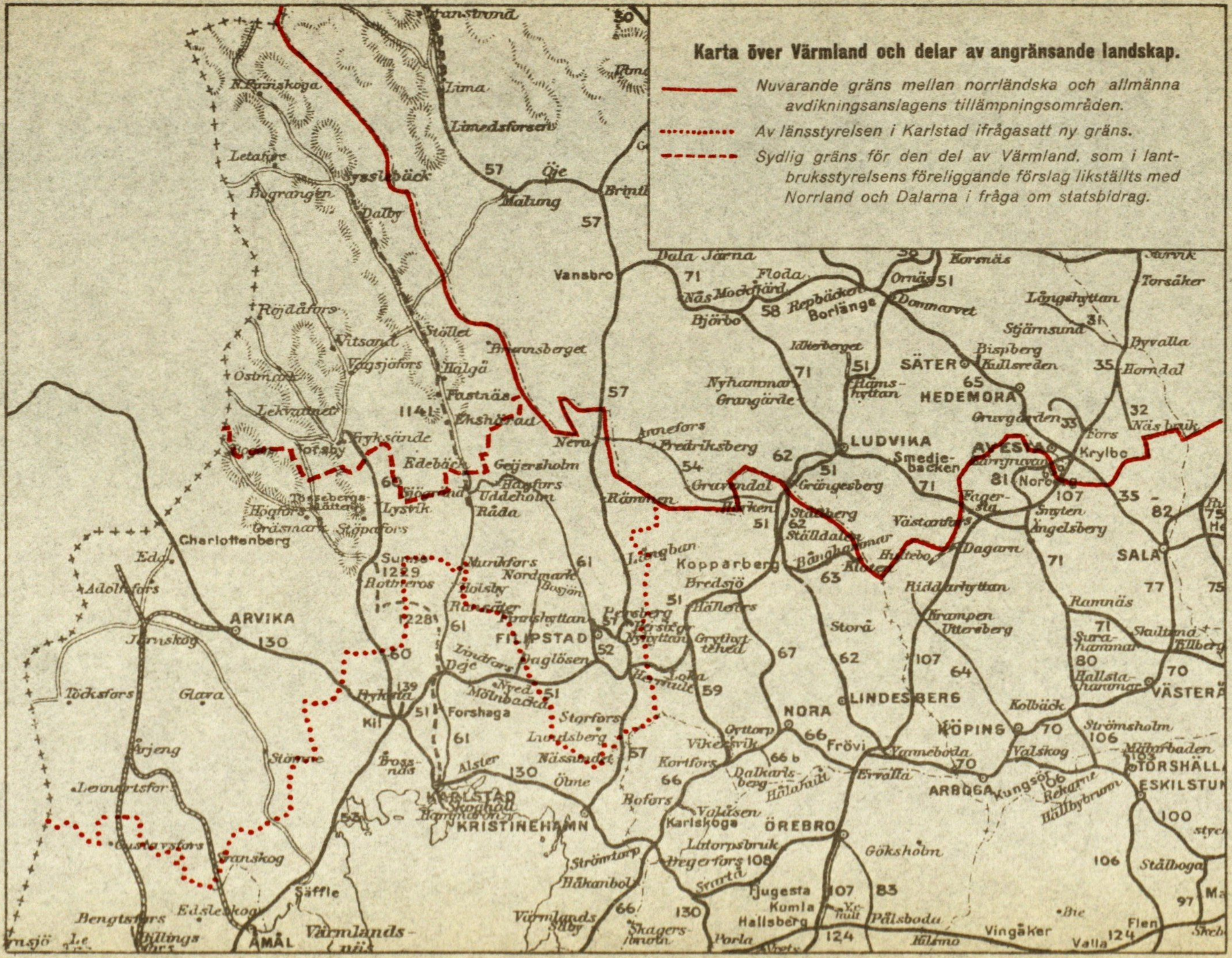

STATENS REPRODUKTIONSANSTALT 1926